

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Αθλητικές σπουδές:

Κοινωνιολογία, Ιστορία, Ανθρωπολογία

Διπλωματική Εργασία

Το άθλημα της πάλης στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου μέσα από τον αθλητικό Τύπο της εποχής.

Σωτήριος Διαμαντόπουλος

Επιβλέπων καθηγητής: Ανδρέας Μπαλτάς

Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2023

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή (συγγραφέας/δημιουργός) που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ'οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση», (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών δικαιωμάτων.

Το άθλημα της πάλης στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου μέσα από τον αθλητικό Τύπο της εποχής.

Σωτήριος Διαμαντόπουλος

Επιτροπή επίβλεψης διπλωματικής εργασίας:

1^{ος} Επιβλέπων: Ανδρέας Μπαλτάς, Καθηγητής

2^{ος} Επιβλέπων: Μαρία Κωλέτση, Καθηγήτρια

3^{ος} Επιβλέπων: Ευάγγελος Αλμπανίδης, Καθηγητής

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν με διάφορους τρόπους κατά την διάρκεια εκπόνησης αυτής της εργασίας. Τον καθηγητή μου Ανδρέα Μπαλτα, για την υποστήριξη του και τις πολύτιμες συμβουλές του καθώς και την καθοδήγηση του όποτε την χρειάστηκα. Την οικογένεια μου για την υπομονή και την συμπαράσταση καθ'όλη την διάρκεια παρακολούθησης του μεταπτυχιακού προγράμματος και ιδιαίτερα κατα την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας.

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η καταγραφή της δραστηριότητας του αθλήματος της πάλης στη μεσοπολεμική Ελλάδα, όπως αυτή παρουσιάζεται στον αθλητικό Τύπο της εποχής. Η πάλη αποτέλεσε βασικό άθλημα στην αρχαία Ελλάδα και τον 19^ο αιώνα εντάχθηκε στο πρόγραμμα των σύγχρονων αθλητικών διοργανώσεων, στο πλαίσιο της αρχαιολατρίας και της αναβίωσης των αρχαίων αγώνων. Σκοπός της εργασίας είναι η καταγραφή της εξέλιξης της πάλης στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου και η διάκριση ανάμεσα στην ερασιτεχνική και στην επαγγελματική πάλη, η οποία εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1930. Ως προς το σκέλος της ανάπτυξης της ερασιτεχνικής πάλης, σημαίνων ήταν ο ρόλος σωματείων όπως ο Πανελλήνιος και ο Εθνικός, η δε συμβολή των προσφύγων της Μ. Ασίας καθοριστική. Κομβικό σημείο αποτέλεσε επίσης η ένταξη του αθλήματος στην Ελληνική Ομοσπονδία Φιλάθλων Πάλης Πυγμαχίας και Άρσης Βαρών. Από την άλλη μεριά, η επαγγελματική ελευθέρα πάλη γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη και προσέλκυσε τις λαϊκές μάζες, κυρίως μέσα από την προβολή της στον αθλητικό Τύπο της εποχής, ο οποίος διακρινόταν από το στοιχείο της υπερβολής και τη δράση εμβληματικών παλαιστών, όπως ο Τζιμ Λόντος. Πρωτογενείς πηγές της παρούσας εργασίας υπήρξαν τα βασικά έντυπα του αθλητικού Τύπου της εποχής, καθώς και αρχεία φορέων όπως η Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή, τα ΓΑΚ και το Πρωτοδικείο της Αθήνας. Συμπερασματικά, η πάλη απέκτησε διττή φυσιογνωμία κατά τον Μεσοπόλεμο, διακρινόμενη στην ερασιτεχνική και στην επαγγελματική μορφή της. Η διάκριση αυτή μπορεί να ενταχθεί στο πλαίσιο των διεργασιών που έλαβαν χώρα στον αθλητισμό της μεσοπολεμικής Ελλάδας και στην εμφάνιση των πρώτων υβριδικών μορφών του επαγγελματικού αθλητισμού.

Λέξεις-κλειδιά: πάλη, Μεσοπόλεμος, ερασιτεχνισμός, επαγγελματισμός, αθλητικός Τύπος

Abstract

The subject of this thesis is the recording of the activity of the sport of wrestling in interwar Greece, as it is presented in the sports press of the time. Wrestling was a basic sport in ancient Greece and in the 19th century it was included in the program of modern sports events, in the context of archaeology and the revival of ancient games. The purpose of this paper is to record the development of wrestling in Greece during the interwar period and the distinction between amateur and professional wrestling, which appeared at the beginning of the 1930s. Regarding the development of amateur wrestling, the role of unions such as the Panhellenic and the National was significant and the contribution of the refugees from Asia Minor is decisive. A pivotal point was also the inclusion of the sport in the Hellenic Federation of Boxing and Weightlifting Fans. On the other hand, professional freestyle wrestling experienced great growth and attracted the popular masses, mainly through the promotion in the sports press of the time, which was distinguished by the element of exaggeration and the action of iconic wrestlers, such as Jim Londos. The primary sources of this work were the basic forms of the sports press of the time, as well as the archives of organizations such as the Hellenic Olympic Committee, the General Files and Statutes and the Court of First Instance of Athens. In conclusion, wrestling acquired a dual character during the interwar period, distinguishing itself in its amateur and professional forms. This distinction can be included in the context of the processes that took place in the sports of interwar Greece and the emergence of the first hybrid forms of professional sports.

Keywords: wrestling, interwar, amateurism, professionalism, sports press

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	v
Abstract.....	vi
Περιεχόμενα.....	vii
Συντομογραφίες.....	x
Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 1 – Ιστορική αναδρομή του αθλήματος της πάλης από τους αρχαίους χρόνους.....	4
1.1 Η πάλη από τους αρχαίους χρόνους μέχρι και το Βυζάντιο.....	4
1.2. Η πάλη από την ίδρυση του Ελληνικού κράτους και μετά.....	5
1.3. Ζάππειες Ολυμπιάδες και Τήνια.....	6
1.4. Ολυμπιακοί Αγώνες του 1896.....	8
1.5. Η μετάβαση της πάλης από την προνεωτερική εποχή στο σύγχρονο αθλητικό πλαίσιο.....	9
1.6. Η πάλη στη Μικρά Ασία.....	12
Κεφάλαιο 2 – Η πάλη στην Ελλάδα την περίοδο του Μεσοπολέμου.....	12
Εισαγωγή.....	12
2.1 Η πάλη στην Ελλάδα κατά τα μεσοπολεμικά χρόνια.....	17
2.2 Αθηνά.....	17
2.2.1 Η πάλη στην Αθήνα την πρώτη δεκαετία του Μεσοπολέμου.....	17
2.2.2 Ομοσπονδία πάλης.....	19
2.2.3 Αθλητισμός και πάλη την περίοδο του καθεστώτος Ι. Μεταξά.....	21
2.2.4 Πανελλήνιος και Εθνικός.....	22
2.2.5 Αγώνες πάλης στους συλλόγους της Αθήνας.....	23
2.2.6 Ένωση ερασιτεχνών παλαιστών.....	25
2.2.7 Τα έσοδα των συλλόγων.....	26
2.2.8 Αγώνες πάλης στο Παναθηναϊκό στάδιο.....	26
2.2.9 Διεθνείς αγώνες πάλης στο Παναθηναϊκό στάδιο.....	28
2.3 Θεσσαλονίκη.....	29
2.3.1 Σωματειακή αθλητική οργάνωση των προσφύγων της Θεσσαλονίκης και η διάδοση της πάλης στην πολή.....	29

2.3.2 Χώροι της πάλης.....	30
2.3.3 Η πάλη στον ΠΑΟΚ.....	31
2.3.4 Μίλωνας Κροτωνιάτης.....	31
2.3.5 ΒΑΟ.....	31
2.3.6 Οι αγώνες πάλης των συλλόγων της Θεσσαλονίκης.....	32
2.3.6.(Α) Αγώνες πάλης ΠΑΟΚ – ΜΙΛΩΝΑΣ.....	32
2.3.6. (Β) Αγώνες πάλης ΒΑΟ.....	33
2.3.6.(Γ) ΗΡΑΚΛΗΣ.....	35
2.4. Η πάλη στην υπόλοιπη Ελλάδα.....	36
2.4.1 Η πάλη στην Πάτρα.....	36
2.4.2 Πανθρακικοί Αγώνες - Κομοτηνή.....	37
Κεφάλαιο 3 - Η επαγγελματική πάλη (κατς) την περίοδο του Μεσοπολέμου στην Ελλάδα μέσα από του Τύπο της εποχής.....	39
3.1. Τα πρώτα βήματα της ελευθέρας πάλης την περίοδο του Μεσοπολέμου.....	39
3.2. Η επαγγελματική πάλη στα ρινγκ της Αθήνας και του Πειραιά.....	40
3.3 Σημαντικοί αγώνες της επαγγελματικής πάλης.....	43
3.4. Τα ρινγκ της επαγγελματικής πάλης και πυγμαχίας.....	44
3.5. Αναμετρήσεις αθλητών ελευθέρας πάλης με πυγμάχους - παγκρήτιο.....	46
3.6. Η παρουσία των επαγγελματιών παλαιστών στην υπόλοιπη Ελλάδα.....	47
3.7. Η συνύπαρξη των αθλητών της ερασιτεχνικής και της επαγγελματικής πάλης.....	50
3.8. Η απήχηση της επαγγελματικής πάλης στην κοινωνία.....	51
3.9. Η ελευθέρα πάλη ως πεδίο στοιχηματισμού και οι εισπραξίες των εισιτηρίων.....	52
3.10. Ελευθέρα πάλη και επαγγελματισμός.....	53
3.11. Τα προβλήματα στο χώρο της επαγγελματικής πάλης.....	55
3.12. Η συγκρότηση ομοσπονδίας ελευθέρας πάλης.....	56
3.13.Το ύφος των δημοσιευμάτων προβολής της πάλης στον τύπο και το στοιχείο της υπερβολής.....	58
Κεφάλαιο 4 - Η Ελληνική πάλη σε διεθνείς αγώνες στην περίοδο του Μεσοπολέμου	
4.1.1 Συμμετοχή της ελληνικής πάλης σε βαλκανικούς αγώνες.....	61
4.1.2. Ολυμπιακοί Αγώνες.....	62

4.2 Μεγάλοι αθλητές της ελληνικής πάλης.....	63
Συμπεράσματα.....	67
Πηγές – Βιβλιογραφία.....	71
Παράρτημα.....	74

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Σ.Ε.Α.Γ.Σ.	Σύνδεσμος Ελληνικών Αθλητικών & Γυμναστικών Σωματείων
Σ.Ε.Γ.Α.Σ.	Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών & Αθλητικών Σωματείων
Ε.Ο.Ε.	Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή
Ε.Ο.Ε.Π	Ελληνική Ομοσπονδία Ελευθέρας Πάλης
Ε.Ο.Φ.Π.Π.Α.Β.	Ελληνική Ομοσπονδία Φιλάθλων Πάλης, Πυγμαχίας, Άρσης Βαρών
Π.Α.Ο.Κ.	Πανθεσσαλονίκειος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινουπολιτών
Β.Α.Ο.	Βυζαντινός Αθλητικός Σύλλογος
Σ.Ε.Ο.	Σύλλογος Ελλήνων Ολυμπιονικών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την πορεία της πάλης στην Ελλάδα την περίοδο του Μεσοπολέμου (1922-1940),όπως αυτή προβάλλεται μέσα από τον τύπο της εποχής. Τα χρονικά όρια συμπίπτουν με την Μικρασιατική Καταστροφή μέχρι την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η εξέλιξη της πάλης στην Ελλάδα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την παρουσία των προσφύγων της Μ. Ασίας και της Κωνσταντινούπολης στα μεγάλα αστικά κεντρα της χώρας, καθώς και με τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες εκείνης της περιόδου.

ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Σκοπός της εργασίας είναι η καταγραφή της εξέλιξης της αγωνιστικής πάλης στην Ελλάδα, όπως προβάλλεται στις σελίδες του αθλητικού τύπου της εποχής, μέσα από την παρουσίαση της ερασιτεχνικής και της επαγγελματικής πάλης στην Αθήνα, την Θεσσαλονίκη και την υπόλοιπη Ελλάδα. Με βάση την υπάρχουσα βιβλιογραφία και τις διαθέσιμες πηγές, διατυπώνουμε την ερευνητική υπόθεση ότι η πάλη στην περίοδο του Μεσοπολέμου απέκτησε μια διττή φυσιογνωμία, διακρινόμενη στην ερασιτεχνική ελληνορωμαϊκή πάλη και στην επαγγελματική ελεύθερη πάλη (κατς).

Το βασικό ερευνητικό ερώτημα αφορά στην διαμόρφωση της επαγγελματικής διάστασης της πάλης και στη σχέση της με την ερασιτεχνική πάλη της εποχής. Σημαντικό επίσης ερευνητικό ερώτημα αποτελεί ο εντοπισμός των ορίων που υπάρχουν ανάμεσα στην επαγγελματική και την ερασιτεχνική πάλη. Επίσης ζητούμενο αποτελεί η καταγραφή των πληροφοριών που παρέχει ο τύπος, οι οποίες αποτυπώνουν τα επίπεδα της δημοφιλίας των ανταγωνιστικών εκδοχών του αθλήματος στα χρόνια του Μεσοπολέμου.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η ερευνητική μεθοδολογία της παρούσας εργασίας στηρίζεται στην ποιοτική έρευνα, μέσω της οποίας ήταν εφικτή η συγκέντρωση πρωτογενών δεδομένων και η ερμηνεία τους. Σε αυτό το πλαίσιο συγκεντρώθηκαν και αξιοποιήθηκαν ερευνητικά δεδομένα κυρίως από τον αθλητικό τύπο της εποχής και τα διαθέσιμα ιστορικά αρχεία. Βασική πηγή αποτέλεσαν

τα ψηφιοποιημένα αρχεία του μεσοπολεμικού αθλητικού και πολιτικού τύπου, τα οποία εντοπίστηκαν στο ψηφιακό αρχείο της Βουλής των Ελλήνων. Πρόκειται για τις εφημερίδες: *Αθλητική Επιθεώρησης*, *Αθλητική Εβδομάς*, *Ακρόπολις*, *Αθλητικός Τύπος*, *Αθλητικά Χρονικά*, *Αθλητική Φωνή* και *Αθλητισμός*. Παράλληλα, εντοπίστηκαν αρχεία σε αθλητικούς φορείς όπως η Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή κλπ.

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Η εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, γίνεται μια ιστορική αναδρομή της πορείας της πάλης, αρχής γενομένης από τους αρχαίους χρόνους, τη ρωμαϊκή εποχή και το Βυζάντιο. Η αναδρομή φθάνει στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, όταν έγινε η αναβίωση του αθλήματος της πάλης. Το άθλημα συμπεριλήφθηκε μετά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα στις Ζάππειες Ολυμπιάδες, στα Τήνια και στην πρώτη σύγχρονη Ολυμπιάδα της Αθήνας. Το 1896, ήταν γενικότερα ημερομηνία σταθμός στην ανάπτυξη της σωματειακής δράσης στην Ελλάδα και στην ανάδειξη της πάλης, καθώς ιδρύθηκαν σύλλογοι, όπως ο Πανελλήνιος και ο Εθνικός, οι οποίοι πρωτοστάτησαν στην καλλιέργεια του αθλήματος τις επόμενες δεκαετίες.

Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας πραγματεύεται την πορεία της πάλης, όπως διαμορφώθηκε αυτή, σε σχέση με τα νέα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα που προέκυψαν στον αθλητισμό, με την έλευση των προσφύγων, την θνησιγενή μεσοπολεμική δημοκρατία και τη δικτατορία του Ι. Μεταξά. Παρουσιάζεται η εξέλιξη της αγωνιστικής πάλης στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στην Πάτρα και στην επαρχία. Στην περίπτωση της Αθήνας, αναδεικνύεται η δράση συλλόγων όπως του Πανελληνίου, του Εθνικού και της Ένωσης Ερασιτεχνών. Επίσης, η περίπτωση της Θεσσαλονίκης (στις δύο μεγάλες πόλεις) και ορισμένες περιπτώσεις στην υπόλοιπη Ελλάδα. Παρουσιάζονται επίσης συνοπτικά πληροφορίες για την οργάνωση της πάλης μετά το 1935 με την ίδρυση της ΕΟΦΠΑΒ, καθώς επίσης πληροφορίες για αγώνες στο συγγενές άπλημα της πυγμαχίας.

Η θεματική στο τρίτο κεφάλαιο αφορά στην παρουσίαση της επαγγελματικής πάλης στην Ελλάδα και στη ραγδαία ανάπτυξη της στα πρώτα μεσοπολεμικά χρόνια, μετά την άφιξη του Τζίμι Λόντου στην Αθήνα. Αναδεικνύεται έτσι η επαγγελματική διάσταση του αθλήματος. Σε αυτό το πλαίσιο, ερευνάται η σχέση της επαγγελματικής με την ερασιτεχνική πάλη καθώς και η πορεία της επαγγελματικής πάλης στα ρινγκ, παράλληλα με την πυγμαχία. Γίνεται εντοπισμός των σημείων, στα οποία τα δύο είδη της πάλης τέμνονται, μέσα από την

ενασχόληση ερασιτεχνών με την επαγγελματική πάλη και των επαγγελματιών παλαιστών με την ερασιτεχνική. Γενικά, η επαγγελματική πάλη γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στη δεκαετία του 1930, η δε πορεία (της πάλης) ήταν παράλληλη με την πορεία της αγωνιστικής πάλης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται η συμμετοχή των Ελλήνων αθλητών της πάλης σε μεγάλες διοργανώσεις, όπως στους Βαλκανικούς και στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Γίνεται παράθεση στοιχείων ειδικά για την περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 1936, στο Βερολίνο και στην Λαϊκή Ολυμπιάδα της Βαρκελώνης. Σε αυτό το πλαίσιο προβάλλονται οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι του αθλήματος της πάλης στην Ελλάδα και παρατίθενται πληροφορίες για την αγωνιστική τους δράση και τις διακρίσεις τους στις μεγάλες διοργανώσεις της πάλης. Η παρούσα εργασία ολοκληρώνεται με την διατύπωση των συμπερασμάτων και την παράθεση των πηγών και της βιβλιογραφίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΑΘΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

1.1 Η ΠΑΛΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Η πάλη είναι από τις αρχαιότερες αθλητικές δραστηριότητες, η οποία αρχικά προέκυψε μέσα από την ανάγκη επιβίωσης του ανθρώπου σε αναμετρήσεις με άλλους ανθρώπους. Αποτελέσε μέρος της εκπαίδευσης των νέων σε πολιτισμένους λαούς της Ανατολής, της Περσίας, της Αιγύπτου από την 3^η χιλιετία π.Χ. Η αρχαία ρήση «*Νους υγιής εν σώματι υγιεί*», είναι αποκαλυπτική του στόχου της εκπαίδευσης των νέων στην αρχαία Ελλάδα. Πληροφορίες για την πάλη παίρνουμε από διασωθέντα γλυπτά και μνημεία, καθώς και από τα έργα της Ιλιάδας και της Οδύσσειας όπου αναφέρονται αγώνες πάλης που διεξάγονταν στην *παλαίστρα* με έπαθλο την ηθική επιβράβευση και την απονομή τιμών.¹

Η πάλη ήταν από τα πιο δημοφιλή και αγαπημένα αθλήματα στην αρχαία Ελλάδα. Από τον Φιλόστρατο είχε συγκαταλεχθεί στα βαριά αγωνίσματα.² Τα είδη της πάλης στην αρχαία Ελλάδα ήταν η όρθια πάλη (ή ορθοπάλη, ή σταδιαία πάλη, ή τριαγμός) και η αλίνδωσις (ή κύλισις ή κάτω πάλη).³ Οι παλαιστές πριν από τον αγώνα είχαν βοηθήματα που χρησιμοποιούσαν όπως, η στλεγγίς, η κοόνις, ο πηλός, το έλαιον και το κήρωμα για να μεγαλώνουν τον βαθμό δυσκολίας στην εκτέλεση των λαβών και για περισσότερο θέαμα.⁴ Στην όρθια πάλη νικητής ήταν αυτός που έριχνε τον αντίπαλο στο έδαφος με τρία παλαίσματα ή αυτός που σε πέντε παλαίσματα έριχνε τον αντίπαλο τρεις φορές. Στην κάτω πάλη ο αγώνας ξεκινούσε από όρθια στάση και συνέχιζε στο έδαφος. Νικητής ήταν ο αθλητής που ακουμπούσε την πλάτη του αντιπάλου του στο έδαφος, ή αυτός που ανάγκαζε τον αντίπαλο να παραδεχθεί την ήττα του.⁵

Κατά την 18^η Ολυμπιάδα, το 708 π.Χ, η πάλη μπήκε για πρώτη φορά στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών Αγώνων, όπου νικητής στην πρώτη Ολυμπιάδα ήταν ο Ευρύβατος ο Λακεδαιμόνιος. Αρχικά εισήχθη μαζί με το πένταθλο αλλά και ως αυτόνομο άθλημα.

¹ Τσιακάρας Ν., Ντάνης Σ. (2019) *Η Διδασκαλία της Ελληνορωμαϊκής Πάλης*, Κύπρος, σελ. 17,19, 21.

² Στο ίδιο, ο.π., σελ. 17.

³ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 31.

⁴ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 25.

⁵ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 31.

Αργότερα στο 632 π.Χ., στην 37^η Ολυμπιάδα, εντάχθηκε στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών Αγώνων η πάλη των παιδων, με πρώτο νικητή τον Ιπποσθένη τον Λακεδαιμόνιο.⁶ Ο Μίλωνας ο Κροτωνιάτης, που έζησε στα τέλη του 6^{ου} αιώνα π. Χ υπήρξε ονομαστός παλαιστής. Είχε στεφθεί έξι φορές Ολυμπιονίκης, ενώ είχε αναδειχθεί νικητής στα Πύθια, τα Ίσθια και τα Νέμεα.⁷

Στη ρωμαϊκή εποχή το αθλητικό ιδεώδες εξέλειπε και οι φορείς της εξουσίας ενδιαφέρονταν περισσότερο για την ψυχαγωγία των θεατών. Η φιλοσοφία της ενασχόλησης με τον αθλητισμό άλλαξε και ο χαρακτήρας της πάλης αλλοιώθηκε. Οι αγώνες πάλης μετατράπηκαν σε αιματηρές μονομαχίες που προσέφεραν θέαμα στα πλήθη.⁸ Στα πρώτα χρόνια της βυζαντινής περιόδου η πάλη αποτέλεσε δημοφιλές άθλημα στις παλαίστρες. Από τον 7^ο αιώνα και μετά, η Εκκλησία και το κράτος επηρέασαν γενικότερα την αγωνιστική αντίληψη για την πάλη, και απέκτησε περισσότερο πρακτικό και ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Κατά τον Μεσαίωνα η πάλη διατηρήθηκε περισσότερο ως λαϊκό άθλημα με την απαραίτητη παρουσία των αγώνων σε γιορτές. Οι αθλητές που πρώτευαν τύγχαναν αναγνωρισιμότητας στην περιοχή τους.⁹

1.2 Η ΠΑΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑ

Στα τελευταία χρόνια του 18^{ου} αιώνα και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, εμφανίστηκαν δημοσιεύματα που στόχευαν στην ανάδειξη των αρχαίων Ολυμπιακών αγώνων και γίνονταν αναφορές στην γυμναστική ως αναπόσπαστο μέρος της αρχαιοελληνικής αγωγής. Ο Ρήγας Βελεστινλής στα *Προλεγόμενά* του, είχε συνδέσει τη γυμναστική των αρχαίων με τη γυμναστική της εποχής του, αναφέροντας ότι «ο δρόμος, η πάλη, ο δίσκος, το άλματο παγκράτιον, παίζονται μέχρι της σήμερον εις την Θεσσαλίαν και εις όλην την Ελλάδα». Ο Γρηγόρης Παλιουρίτης από τη μεριά του προσπάθησε να προβάλλει την αρχαιοελληνική καταγωγή των λαϊκών πανηγυριών.¹⁰ Έτσι επιχειρήθηκε από εκπροσώπους της ελληνικής

---

⁶ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 17-19.

⁷ Εφ. *Ακροπολις*, 14/04/1906.

⁸ Τσιακάρας Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 35,36

⁹ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 36.

¹⁰ Κουλούρη, Χ. (2015). Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού: Σπορ, φυσική αγωγή και Ολυμπιακοί αγώνες». Στο Γ. Ζαϊμάκης και Ε. Φουρναράκη (επιμ.). *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα: Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σελ. 59,60.

λογιοσύνης η αρχαιοελληνική σύνδεση των αγωνισμάτων που λάμβαναν χώρα στα λαϊκά πανηγύρια. Η πάλη ήταν από τα αγωνίσματα του αθλητικού προγράμματος που διεξάγονταν στα λαϊκά πανηγύρια την ημέρα του θρησκευτικού εορτασμού του Αγίου Γεωργίου.¹¹

Στη δεκαετία του 1830, στην Ελλάδα, μέσα σε ένα κλίμα θαυμασμού και λατρείας του παραδείγματος της Ελλάδας των κλασικών χρόνων, εμφανίστηκε η ιδέα της αναβίωσης των αρχαίων αγώνων. Το 1835 ο υπουργός των Εσωτερικών Ι. Κωλλέτης, είχε προτείνει στον βασιλιά Όθωνα, τη διοργάνωση ετήσιων πανελλήνιων εορτών των Ισθμίων, των Νέμεων, των Πυθίων, των Ολυμπιακών, σύμφωνα με το πρότυπο της αρχαιότητας. Η εφαρμογή της πρότασης δεν υλοποιήθηκε για οικονομικούς λόγους και επειδή την περίοδο εκείνη κυριαρχούσαν οι αντιλήψεις για την καλλιέργεια των γραμμάτων και του πνεύματος.¹² Λίγο αργότερα, το 1837, με Βασιλικό Διάταγμα ορίστηκε η τέλεση δημόσιων αγώνων στο πλαίσιο της τελετής βράβευσης αυτών που διακρίθηκαν στον τομέα της γεωργίας και της βιομηχανίας. Στους αγώνες περιλαμβάνονταν η πάλη, η ιπποδρομία, ο δρόμος, ο δίσκος, τα πηδήματα, τα ακοντίσματα, κ.α. Οι νικητές των αγώνων λάμβαναν βραβεία και στεφανώνονταν με στεφάνι δάφνης.¹³

Στο πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα, τα πρώτα βήματα της γυμναστικής και των αγώνων συνέπεσαν χρονικά με την περίοδο ακμής του πλανόδιου αθλητισμού. Στο πλαίσιο πανηγυριών των θρησκευτικών εορτών, συμπληρωματικό ρόλο ως προς τη ψυχαγωγία μέσω του χορού, της μουσικής και του τραγουδιού, είχε η διεξαγωγή αθλητικών αγώνων στην πάλη, στο πήδημα, στο τρέξιμο, στο δρόμο με άλογο, στο σημάδι, στο λιθάρι. Οι πλανόδιοι αθλητές που επιδίδονταν σε ασκήσεις ισορροπίας, σε ακροβατικά και σε ασκήσεις επίδειξης της δύναμης συνάρπαζαν τους ανθρώπους.¹⁴

1.3 ΖΑΠΠΕΙΕΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝΙΑ

Από το 1835, μέσα από την πρόταση του Ι. Κωλλέτη, υπήρξαν τα πρώτα δείγματα της ανάπτυξης μίας πρώιμης εθνικιστικής ιδέας, όπου η αναβίωση του ατόφιου ελληνικού θεσμού των αρχαίων αγώνων, στη σύγχρονη εποχή θα έφερνε τη σύνδεση του σύγχρονου

¹¹Μπαλτάς Α., (2021), *Προσφυγικά αθλητικά σωματεία στον Μεσοπόλεμο 1922-1940*, Ηλεία: Μπαλτά, ο.π., σελ. 134.

¹²Κουλούρη, Χ. (1997). *Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας: Γυμναστικά και αθλητικά σωματεία 1870-1992*. Αθήνα: Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας (Ι.Α.Ε.Ν.), σελ. 87,88

¹³Κουλούρη, Χ. (1997), ο.π., σελ. 87.

¹⁴Καποδίστριας Α. (2003), «Πρόχειροι πατριώται». *Ο σωματικός πολιτισμός της γυμναστικής και των αγώνων στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα*, δοκίμες τ. 11-12 (2003): σελ. 276, 277.

ελληνικού έθνους με την αρχαία Ελλάδα.¹⁵ Με χορηγία του ομογενή επιχειρηματία Ευαγγέλη Ζάππα ο οποίος προσφέρθηκε να χρηματοδοτήσει την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων, το 1859, συστάθηκαν οι Ζάππειες Ολυμπιάδες (ή και Ολύμπια). Το ιδεολογικό πνεύμα της καλλιέργειας του πνεύματος υπερτερούσε έναντι του αγωνιστικού. Ο λόγιος της εποχής, υπουργός των εξωτερικών Αλέξανδρος Ραγκαβής, κατάφερε να πείσει τον Ε. Ζάππα λέγοντας ότι: «εν τω παρόντι αιώνι, οι εις τον πολιτισμόν μάλιστα αντιστοιχούντες αγώνες εισίν ουχί οι της της πυγμής ή της πάλης, αλλά οι της βιομηχανικής και κοινωνικής αναπτύξεως».¹⁶

Το 1859 διεξήχθησαν για πρώτη φορά οι Ζάππειες Ολυμπιάδες στην πλατεία Κοτζιά. Αποτέλεσαν κυρίως βιομηχανικές εκθέσεις για επιτεύγματα σε διάφορους τομείς της οικονομίας και στο περιθώριο αυτών πραγματοποιούνταν αθλητικοί αγώνες.¹⁷ Ενώ διεξήχθησαν στο ιδεολογικό πλαίσιο της αναβίωσης των αρχαίων αγώνων υπήρξαν και αγωνίσματα του νεότερου αθλητισμού. Από το 1859 περιλήφθηκαν οι αγώνες των «ίπποδρόμιον εγχωρίον ίπων».¹⁸ Στην πρώτη τοπική Ολυμπιάδα η πάλη δεν περιλήφθηκε στους αγώνες γιατί θεωρήθηκε άθλημα «άγριο και επιβλαβές».¹⁹

Το 1870 ο θεσμός των Ζάππειων Ολυμπιάδων έλαβε χώρα ξανά. Οι τοπικοί Ολυμπιακοί του 1870 πραγματοποιήθηκαν στο Παναθηναϊκό Στάδιο και θεωρούνται οι πρώτοι άτυποι πανελλήνιοι αγώνες. Συμμετείχαν αθλητές από την Κρήτη, τη Θεσσαλονίκη και την Κωνσταντινούπολη. Υπεύθυνος για την τέλεσή τους, ήταν ο τότε πρωθυπουργός της χώρας Ε. Δελιγεώργης. Στο πρόγραμμα των αγώνων αφαιρέθηκαν κάποια από τα αγωνίσματα του 1859, όπως ο ασκωλιασμός, η βολή δίσκου εις ύψος και προστέθηκε η πάλη, το άλμα επι κοντώ υπέρ τάφρου, η αναρρίχησης και η ελκυστίδα.²⁰

Στην τρίτη Ζάππεια Ολυμπιάδα, το 1875, έγινε ασθενέστερο το αγωνιστικό και γυμναστικό θέαμα και οι αγώνες έχασαν τον πανελλήνιο χαρακτήρα τους.²¹ Στο ίδιο αγωνιστικό κλίμα το 1889 πραγματοποιήθηκε η τελευταία τοπική Ολυμπιάδα. Στην τρίτη Ολυμπιάδα, στο άθλημα της πάλης, αναδείχθηκε νικητής άνευ αντιπάλου ο Μιχάλης Τζαβάρας. Ήταν ο πρώτος παλαιστής στη νεότερη ιστορία του αθλητισμού στην Ελλάδα.²²

¹⁵ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 280-282.

¹⁶ Καποδίστριας Α. (2003), ο.π., σελ. 282,283.

¹⁷ Στο ίδιο, ο.π., σελ 283,284.

¹⁸ Κουλούρη, Χ. (1997).ο.π., σελ. 90.

¹⁹ Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 37.

²⁰ Καποδίστριας Α. (2003), ο.π. σελ. 296,297.

²¹ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 298,299.

²² Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 37.

Ο Εθνικός Γ.Σ. το 1895 διοργάνωσε στην Τήνο, στο πλαίσιο της θρησκευτικής γιορτής της Παναγίας τον Δεκαπενταύγουστο, τους πρώτους του αγώνες, οι οποίοι ονομάστηκαν «Τήνια». Οι αγώνες των *Τηνίων* απέκτησαν πανελλήνια διάσταση καθώς έλαβαν μέρος σε αυτούς αθλητές από την Ελλάδα, την Κύπρο και την Μικρά Ασία. Το εθνικιστικό κλίμα των αγώνων μεταφέρεται από τον διοργανωτή των αγώνων, Ιωάννη Ε. Χρυσάφη

«...η συρροή τόσων αλύτρωτων Ελλήνων εξ όλων των μερών του υπόδουλου Ελληνισμού, εδημιούργησε μίαν ατμόσφαιραν αθλητικού και πατριωτικού ενθουσιασμού, μέσα εις την οποίαν νικηταί και ηττημένοι ελησμόνησαν και τας νίκας και τας αποτυχίας των και ενεθυμήθησαν μόνον ότι γυμνάζονται χάριν της Πατρίδος.»²³

Η ελληνορωμαϊκή πάλη συμπεριλήφθηκε στα αγωνίσματα των Τηνίων. Στους αγώνες αυτούς συμμετείχαν οι αδελφοί Τσίτα.²⁴ Για το αγώνισμα της πάλης είχαν θεσπιστεί κανόνες που ήταν όμοιοι με αυτούς της σύγχρονης ελληνορωμαϊκής. Το νέο πλαίσιο των κανόνων έτεινε να καταστήσει την ελληνορωμαϊκή πάλη λιγότερο βίαια και περισσότερο τεχνική σε σχέση με την ελευθέρα και την επαγγελματική πάλη.²⁵ Η πάλη είχε υπάρξει ως άθλημα στην Κύπρο με τα «Ολύμπια» το 1892, και στα «Παγκύπρια», το 1894. Στην Αλεξάνδρεια, το άθλημα της πάλης, καλλιεργήθηκε από τον σύλλογο «Φίλων Αλεξανδρείας», ενώ στο Κάιρο υπήρχε ο σύλλογος πάλης Α.Σ. Ίφιτος.²⁶

1.4 ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ 1896

Στο συνέδριο της Σορβόνης στις 23 Ιουνίου του 1894, αποφασίστηκε η διοργάνωση των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 1896. Επίσης αποφασίστηκε η συμμετοχή στους αγώνες μόνο ερασιτεχνών αθλητών από κάθε χώρα, οι οποίοι θα αναδεικνύονταν μέσα από προκριματικούς αγώνες.²⁷ Στην Ελλάδα αρμόδια για την στελέχωση των καλύτερων αθλητών, των πρωταθλητών, ήταν η Επιτροπή Ολυμπιακών

²³Καποδίστριας Α. (2003), ο.π. σελ. 306.

²⁴Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 37.

²⁵Μπαλτάς Α., (2021), ο.π., σελ. 135,136.

²⁶Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 40.

²⁷Κουλούρη, Χ. (2004), «Η ώρα της αναβίωσης και η τέλεση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα», στο Α. Σολωμού-Πατρικίου και Ι. Βογιατζή (επιμ.), Η Αθήνα στα τέλη του 19ου αιώνα και οι Πρώτοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες, Αθήνα: Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, σελ. 51

Αγώνων.²⁸ Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή και η Οργανωτική Επιτροπή της Αθήνας συμπεριέλαβαν την πάλη στους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες.²⁹

Την Ελλάδα στους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς, στην ελληνορωμαϊκή πάλη εκπροσώπησαν οι: Γεώργιος Τσίτας του Πανελλήνιου Γ.Σ και ο Στέφανος Χριστόπουλος της Γυμναστικής Εταιρείας Πατρών. Στις 30 Μαρτίου του 1896, στους Ολυμπιακούς της Αθήνας, στην ελληνορωμαϊκή πάλη αγωνίστηκαν συνολικά πέντε αθλητές. Στο ξεκίνημα των αγώνων πάλεψε ο Χριστόπουλος με τον Ούγγρο Ταποβίτσα. Η μεταξύ τους αναμέτρηση είχε μεγάλη διάρκεια και νικητής αναδείχθηκε ο Χριστόπουλος μετά από αποχώρηση του Ούγγρου αθλητή. Στη συνέχεια των αγώνων ο Χριστόπουλος αναμετρήθηκε με τον Τσίτα. Στην αναμέτρηση μεταξύ των δύο Ελλήνων, στην οποία για πολύ ώρα το αποτέλεσμα τους έβρισκε ισόπαλους, νικητής αναδείχθηκε ο Τσίτας μετά από αναγκαστική αποχώρηση του Χριστόπουλου, λόγω τραυματισμού του στον ώμο. Ο Τσίτας στη συνέχεια των Ολυμπιακών Αγώνων κατέλαβε τη δεύτερη θέση μετά τον Γερμανό παλαιστή Σούμαν από τον οποίο έχασε.³⁰ Αξίζει να σημειωθεί ότι στους πρώτους Ολυμπιακούς Αγώνες δεν υπήρχε χρονικός περιορισμός στους αγώνες πάλης, ως προς τη διάρκεια τους και διεξάγονταν σε μία κατηγορία βάρους.³¹ Η απονομή των μεταλλίων στους νικητές των αγωνισμάτων γινόταν στο Παναθηναϊκό Στάδιο, την ίδια μέρα με την τελετή λήξης των αγώνων. Ο Βασιλιάς της Ελλάδος παρέδιδε στον κάθε νικητή ξεχωριστά το δίπλωμα και τον *κλάδον κοτίνου εξ ελαίας Ολυμπίας*.³² Γενικότερα οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1896 αποτέλεσαν ημερομηνία σταθμό στην εξέλιξη του αθλητισμού στην Ελλάδα καθώς επιταχύνθηκε η εξάπλωση του σωματειακού αθλητισμού. Επίσης, οι αγώνες αποτέλεσαν σημείο καμπής όσον αφορά την συστηματοποίηση του αθλητισμού και την επιβολή συγκεκριμένων κανόνων.³³

1.5 Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΝΕΩΤΕΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, στοιχείο των πόλεων που έδινε τον τόνο της κοινωνικής ζωής αποτέλεσε η οργανωτική μορφή των εθελοντικών συσσωματώσεων

---

²⁸ Μπαλτάς Α., 2013, ο.π. σελ. 25

²⁹ Τσιακάρας Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 38

³⁰ Εφ. *Ακρόπολις*, 30/03/1896 και 02/04/1896

³¹ Τσιακάρας Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 37.

³² Εφ. *Ακρόπολις* 02/04/1896

³³ Κουλούρη, Χ. (1999), «Αθλητισμός και σπορ», στο, *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. 1900-1922 Οι απαρχές*, Αθήνα: Βιβλιόραμα, σ. 401-419 [βιβλία με δικαιώματα χρήσης ΜΠΣ Κουλούρη Χρ. Ο αθλητισμός στην Ελλάδα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, σελ. 403,405.

(voluntary associations). Τα σωματεία λειτούργησαν έχοντας ως βάση τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των μελών τους και αποτέλεσαν δημόσιο χώρο έκφρασης κυρίως της ανδρικής αστικής κοινωνικότητας.³⁴ Σε χρονική περίοδο 30 χρόνων, μεταξύ του 1869 και του 1899, ιδρύθηκαν συνολικά στο ελληνικό κράτος 104 σωματεία. Με αφορμή την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 1896 ιδρύθηκε μεγάλος αριθμός γυμναστικών και αθλητικών σωματείων. Μέσα σε τρία χρόνια, την περίοδο 1894-1896, ιδρύθηκαν συνολικά 60 σωματεία, αν και τα περισσότερα από αυτά διαλύθηκαν μετά την πραγματοποίηση των αγώνων. Ως αποτέλεσμα των εξελίξεων στο χώρο του σωματειακού αθλητισμού, το 1897, αμέσως μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ιδρύθηκε ο Σύνδεσμος Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων (ΣΕΑΓΣ),³⁵ ο οποίος μετονομάστηκε σε Σ.Ε.Γ.Α.Σ. το 1928 και αποτέλεσε πόλο εξουσίας στον αθλητισμό, μαζί με την Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων (ΕΟΑ).³⁶

Από την δεκαετία του 1880, μέσα από την διοργάνωση των πανελλήνιων και των Ολυμπιακών Αγώνων, τη δημιουργία γυμναστηρίων και την μόρφωση των γυμναστών, είχαμε τα πρώτα ψήγματα της οργάνωσης συλλογικής γυμναστικής οργάνωσης στην Αθήνα. Το 1890 η δημόσια γυμναστική καθώς και η διοργάνωση των τοπικών ολυμπιακών αγώνων ήταν η βάση μιας συλλογικής γυμναστικής. Το 1891 ιδρύθηκε ο Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος που αποτέλεσε τη βάση της γυμναστικής για όλες τις ηλικίες και όχι μόνο της νεολαίας. Οι αγωνιστικές εορτές του συλλόγου είχαν χαρακτήρα κοσμοπολίτικο για τις οποίες έδειχνε το ενδιαφέρον το παλάτι και η πολιτική εξουσία και αποτέλεσαν τους φορείς στήριξης της διεθνούς Ολυμπιάδας του 1896. Στη συνέχεια η ίδρυση του Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου, μέσα από την απόσχιση μελών του Πανελληνίου Γ.Σ. οδήγησε στη δημιουργία υλικοτεχνικής υποδομής και στη δημιουργία γυμναστηρίων, για τον κάθε ένα από τους δύο συλλόγους ξεχωριστά.³⁷

Παράλληλα μέσα από τους δομικούς μετασχηματισμούς της κοινωνίας λόγω της εκβιομηχάνισης και της αστικοποίησης επήλθε κατάρρευση των παραδοσιακών προτύπων ζωής στο επίπεδο της διασκέδασης.³⁸ Από τα παραδοσιακά παιχνίδια που εντάσσονταν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο του θρησκευτικού εορτασμού και της διασκέδασης, περάσαμε σε έναν

---

³⁴Γάσιος, Γ. (2015) «Η διάδοση του ποδοσφαίρου στην ελληνική κοινωνία του Μεσοπολέμου». Στο Γ. Ζαϊμάκης και Ε. Φουρνάρη (επιμ.) *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα: Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια σελ. 230.

³⁵Καποδίστριας Α. (2003), ο.π., σελ.307 (τους Πανελλήνιους αγώνες απο το 1901 μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τους διοργάνωσε στο Παναθηναϊκό Στάδιο ο Σύνδεσμος Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων, ο ΣΕΑΓΣ).

³⁶Κουλούρη, Χ. (1999), ο.π., σελ. 404,405.

³⁷Καποδίστριας Α. (2003), ο.π., σελ. 302-3-4-5.

³⁸Γάσιος, Γ. (2015) ο.π., σελ. 230.

αθλητισμό που διακρινόταν για την αυτονομία του. Οι αθλητικές συναντήσεις απέκτησαν γρήγορα δικό τους ημερολόγιο ανεξάρτητο από τα θρησκευτικά γεγονότα και τα αθλήματα μετατράπηκαν σε θεσμοποιημένες αναμετρήσεις που γίνονταν σε συγκεκριμένους και κατάλληλους χώρους.³⁹

Η μετατροπή της πάλης από προνεωτερικό σε νεωτερικό άθλημα συνδέεται με τη διαδικασία του εκπολιτισμού και της ειρήνευσης στην γενικότερη κοινωνικοπολιτική ζωή. Σύμφωνα με την θεωρητική προσέγγιση των Νόρμπερτ Ελίας και Έρικ Ντάνινγκ, σε περιβάλλον που υπάρχει ειρήνευση των κυρίαρχων κοινωνικών τάξεων, διαμορφώνονται αθλητικοί σχηματισμοί, όπου η βία μειώνεται και δεν εμπεριέχει τους κινδύνους της αληθινής μάχης.⁴⁰ Σε αυτό το πλαίσιο, στην πάλη, υιοθετήθηκαν κανόνες στους αγώνες περίπου όμοιοι με την σύγχρονη ελληνορωμαϊκή πάλη.⁴¹ Σύμφωνα με τους κανόνες, η νίκη επιτυγχάνονταν όταν η πλάτη του αντιπάλου ακουμπούσε το έδαφος (νίκη με πτώση), οπότε και τελείωνε εκείνη τη στιγμή ο αγώνας. Αν δεν υπήρχε πτώση για να λήξει ο αγώνας, νικητής αναδεικνυόταν αυτός που είχε συγκεντρώσει τον μεγαλύτερο αριθμό πόντων στον αγώνα, οπότε νικούσε στα σημεία. Με βάση τους κανόνες απαγορευόταν η χρήση των ποδιών και οι τρικλοποδιές. Δεν επιτρέπονταν τα κρατήματα και οι λαβές με τα χέρια κάτω από το γοφό και στα πόδια.⁴²

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σεντ Λούις το 1904 την ελληνική πάλη δεν εκπροσώπησαν αθλητές. Στους αγώνες είχε συμπεριληφθεί μόνο το στυλ της ελευθέρως πάλης. Επίσης και στους επόμενους Ολυμπιακούς του 1908 στο Λονδίνο, η Ελλάδα δεν είχε εκπροσωπηθεί από παλαιστές. Τότε η Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων δεν επέτρεψε τη συμμετοχή αθλητών, γιατί το χαμηλό παλαιστικό επίπεδο δεν θα τους επέτρεπε να διεκδικήσουν διακρίσεις.⁴³

Μέχρι το 1906 όλοι οι αγώνες πάλης διεξάγονταν σε μία κατηγορία βάρους. Στους πρώτους πανελλήνιους αγώνες πάλης, το 1906, οι αγώνες διεξήχθησαν σε τρεις κατηγορίες βάρους. Στην κατηγορία ελαφρών κιλών οι αθλητές ζύγιζαν μέχρι 70 κιλά. Στην κατηγορία νικητές αναδείχθηκαν οι Δ. Κολυβάς και ο Δ. Σκουτέρης. Η κατηγορία των μεσαίων βαρών ήταν για αθλητές που είχαν σωματικό βάρος από 70 μέχρι 85 κιλά. Στην κατηγορία αυτή πρώτευσε ο Θ. Παλαιολόγος με δεύτερο τον Δ. Τσίτα. Στην κατηγορία των βαρέων βαρών

³⁹Κουλούρη, Χ. (1997), ο.π., σελ. 83.

⁴⁰Ζαϊμάκης, Γ. (2015) «Θεωρητικά ρεύματα και προσεγγίσεις στην κοινωνιολογία του αθλητισμού». Στο Γ. Ζαϊμάκης και Ε. Φουρναράκη (επιμ.) *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα: Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια σ. 97-98.

⁴¹Μπαλτάς Α., (2021), ο.π., σελ. 135.

⁴²Στο ίδιο, ο.π., σελ. 135.

⁴³Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 38.

πάλευαν αθλητές που το σωματικό τους βάρος ήταν από 85 κιλά και περισσότερα. Στην κατηγορία αυτή, στους αγώνες του 1906, νικητές αναδείχθηκαν οι: Σ. Χριστόπουλος και ο Δ. Τόφαλος.⁴⁴

Στους αγώνες της Μεσολυμπιάδας του 1906, που διεξήχθησαν στο Παναθηναϊκό Στάδιο συμμετείχαν συνολικά 52 αθλητές. Η Ελλάδα αντιπροσωπεύτηκε από 16 αθλητές της ελληνορωμαϊκής πάλης. Ο Χριστόπουλος είχε υποβάλλει παράπονα κατά της Ελλανοδίκου επιτροπής η οποία απέρριψε τον ελληνορωμαϊκό τρόπο πάλης τον οποίο γνώριζαν οι Έλληνες και δέχθηκαν τον τρόπο πάλης των ξένων, αυτόν της ελεύθερης πάλης. Οι αγώνες είχαν μεγάλη διάρκεια και αναφέρεται ότι γινόταν κάποια διακοπή του αγώνα για ξεκούραση των αθλητών, οπότε οι αθλητές έπιναν νερό με λεμόνι και συνέχιζαν να παλεύουν. Αξιοσημείωτη στους αγώνες ήταν η παρουσία του αθλητή της άρσης βαρών Τόφαλου, ο οποίος προέρχονταν από τη Γυμναστική Εταιρεία της Πάτρας και αναδείχθηκε πρώτος.⁴⁵ Στους Ολυμπιακούς του 1908, οι κατηγορίες βάρους στις οποίες συμμετείχαν οι αθλητές έγιναν τέσσερις και μέχρι το 1932 αυξήθηκαν συνολικά σε επτά. Το 1908, για πρώτη φορά περιλήφθηκαν στο πρόγραμμα των αγώνων η ελληνορωμαϊκή και η ελεύθερη πάλη μαζί. Εξέλιξη που υιοθέτησε η διεθνής ομοσπονδία το 1921 και έτσι έγιναν επίσημα δύο τα είδη πάλης στους Ολυμπιακούς Αγώνες, της ελεύθερης πάλης και της ελληνορωμαϊκής.⁴⁶

1.6 Η ΠΑΛΗ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

Στον ευρύτερο χώρο της Μικράς Ασίας και της Θράκης διεξάγονταν αγώνες πάλης με την συμμετοχή αθλητών και από άλλες εθνότητες στα πανηγύρια και τις θρησκευτικές εορτές, σε προαύλιους χώρους εκκλησιών, στην πλατεία του χωριού, στο αλώνι, στο ταμπούρι, στο σοκάκι, στο αλώνι.⁴⁷ Παλαιστικοί αγώνες τελούνταν στη Μάδυτο της Μ. Ασίας και στις Καστανιές της Αδριανούπολης. Στην Πέραμο της Κυζίκου κατά την περίοδο του Πάσχα τελούνταν αγώνες πάλης που συγκέντρωναν πλήθος κόσμου. Οι αγώνες έφεραν την ονομασία «*Παλαίφτρα*». Ξεχώριζαν οι αναμετρήσεις των Ελλήνων με τους τουρκόφωνους Γιουρούκους. Στο Καμπάκουμ του Δικελίου κατά την ημέρα του εορτασμού της μνήμης του Αγίου Γεωργίου τελούνταν αγώνες πάλης, στους οποίους λάμβαναν μέρος

---

⁴⁴Στο ίδιο, ο.π., σελ . 38,39.

⁴⁵ Εφ. *Ακρόπολις*, 13/04/1906.

⁴⁶Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ . 38,39.

⁴⁷Στο ίδιο, ο.π., σελ. 36, 37.

Έλληνες, Τούρκοι, Αρμένιοι, Αιθίοπες και Αθίγγανοι. Επίσης αγώνες πάλης τελούνταν κατά τον εορτασμό του Αγίου Γεωργίου, στο πανηγύρι της πόλης Ορτάκιοϊ.⁴⁸

Πληροφορίες για την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, λόγω έλλειψης άλλων πηγών αντλούμε κυρίως από τα δημοτικά τραγούδια, τις διηγήσεις και τις λαογραφικές πηγές.⁴⁹ Στα δημοτικά τραγούδια, ο πεχλιβάνης ήταν συνώνυμο του πολεμιστή. Κάποιοι από τους πεχλιβάνηδες ως αρσιβαρίστες μπροστά σε πλήθος κόσμου επιδίδονταν στη θραύση αντικειμένων, στη χρήση σπαθιών κλπ. Ονομαστά, εκείνη την περίοδο, σε τέτοιου είδους παραστάσεις, ήταν τα μέλη της οικογένειας του Παναγή Κουταλιανού.⁵⁰

Πληροφορίες για την πάλη στην Μ. Ασία έδωσε ο τούρκος παλαιστής Ντιναρλή Μεμέτ στις 31 Ιουλίου του 1936, στην εφημερίδα «Αθλητισμός», ενόψει της αναμέτρησής του με τον Λόντο στο Παναθηναϊκό Στάδιο. Μίλησε για τους «πεχλιβάνηδες» στην Τουρκία και περιέγραψε το επάγγελμα του παλαιστή περίπου ως πατρογονικό:

*«Υπάρχουν οι σχοινοβάται και τσαμπάζηδες (δαμασταί θηρίων) που περιοδεύουν είς όλην την χώραν μας και επιδεικνύουν την τέχνην των είς τον φιλοθεάμονα λαόν μας, χωρίς εννοείται να παραλείπουν να συμπεριλάβουν και το απαραίτητο αγώνισμα της πάλης, στο οποίον ο λαός μας βρίσκει ανέκφραστη διασκέδασι. Κάθε πλανόδιος εταιρία σχοινοβατών, που σε κάνουν ν' ανατριχιάζης με τα επικίνδυνα γυμνάσια ισοροπίας, έχει και τους παλαιστές της. Όταν λοιπόν τελειώνουν όλα τα νούμερα, θα βγούν αντιμετώποι οι δύο παλαισταί».*⁵¹

Ο Ντιναρλή Μεμέτ ανέφερε ακόμη ότι στην Τουρκία δεν νοούνταν δημόσιο θέαμα χωρίς να περιλαμβάνει την ατραξιόν της πάλης. Μαζί με τους σχοινοβάτες και τους δαμαστές θηρίων που περιόδευαν σε όλη τη χώρα, όταν τελείωνε το δικό τους πρόγραμμα επιδείξεων, ξεκινούσαν να παλεύουν οι πεχλιβάνηδες. Για ένδυμα είχαν μία πέτσινη περισκελίδα ως τα γόνατα.. Αλείφονταν με λάδι στο ξεκίνημα, κάτι που έκανε να γλιστρούν οι λαβές, η πάλη ήταν διαρκής και με αυτό τον τρόπο προσέφεραν θέαμα. Τον χώρο του ρινγκ αποτελούσε ένα πρόχειρο και φθινό χαλί.⁵² Το θέαμα από μόνο του, δύο ανθρώπων να παλεύουν απεγνωσμένα και μέχρι εξαντλήσεως από τις τεχνικές λαβές, ήταν κάτι που άρεσε στους Τούρκους. Πριν την έναρξη του αγώνα οι δύο αντίπαλοι έδιναν τα χέρια τους και φιλιόντουσαν. Μετά το χαιρετισμό, έπαιρναν θέση αντικριστά ο ένας από τον άλλο και σε απόσταση, χτυπούσαν τα χέρια τους στην περισκελίδα, στη συνέχεια πλησίαζαν και

⁴⁸Μπαλτάς Α., ο.π., σελ. 134,135.

⁴⁹Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 37.

⁵⁰ Μπαλτάς Α., ο.π., σελ. 134.

⁵¹ Εφ. Αθλητισμός, 31/07/1936, σελ/ 277/597.

⁵²Εφ. Αθλητισμός31/0/1936, σελ. 277/597.

πιανόντουσαν με λαβές μεταξύ τους.⁵³ Πάλευαν με τεχνικές λαβές σε ένα σύμπλεγμα των κορμιών των δύο αθλητών με σκοπό την υποταγή του αντιπάλου και τη νίκη που πιστώνεται με το ακούμπισμα της πλάτης του αντιπάλου στο καναβάτσο. Κατά τη διάρκεια του αγώνα υπήρχε διαρκώς μουσική και τύμπανα που έκρουαν. Οι θεατές στοιχημάτιζαν υπέρ του αθλητή της αρεσκείας τους, με τα ποσά πολλές φορές να αποτελούν ολόκληρες περιουσίες που είχαν στην κατοχή τους.⁵⁴

Η παλαιστική παράδοση στην οθωμανική κοινωνία, όπου διαβιούσαν ελληνικοί πληθυσμοί είχε ιδιαίτερη θέση. Σύμφωνα με τον Μάρτιν Στόουκς, μέσα από την πάλη απεικονίζονταν ο αγροτικός κόσμος μίας παλαιότερης εποχής του οθωμανικού κόσμου, όπου ο καπάντας – ο παλληκαράς, ο άντρας με τη φυσική ανδρεία, ασχολούνταν με το άθλημα αυτό. Μπορεί να ήταν Τούρκος, Ρωμιός ή και άλλης εθνότητας, αποτελούσε τον προστάτη των ανήμπορων και των φτωχών της γειτονιάς, που έκλεβε από τους πλούσιους για να τους φροντίσει.⁵⁵

Στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα οι Έλληνες της Σμύρνης και της Κωνσταντινούπολης ανέπτυξαν αθλητική δραστηριότητα με την ίδρυση αθλητικών σωματείων και τη θέσπιση αγώνων. Ιδρυτές και μέλη των σωματείων υπήρξαν νεαροί της μέσης ελληνικής αστικής τάξης που φοιτούσαν ή είχαν αποφοιτήσει από σχολές της Σμύρνης και της Κωνσταντινούπολης.⁵⁶

Το 1896 το αθλητικό σωματείο «Γυμνάσιον» θέσπισε τους Πανιώνιους Αγώνες της Σμύρνης. Στους ενδέκατους Πανιώνιους Αγώνες το 1907, καθώς και αργότερα στους Απολλώνιους Αγώνες, που θέσπισε ο Απόλλων Σμύρνης, συμπεριλήφθηκε στα αγωνίσματα η ελληνορωμαϊκή πάλη. Στη Μεσοολυμπιάδα της Αθήνας το 1906, ο σύλλογος του Ηρακλή Ταταούλων έστειλε για να αγωνιστούν στην πάλη τους: Γεώργιο Ζουέρη, Μενέλαο Καροτσιέρη, Ρενέ Δουβάνοβιτς. Το επίπεδο της ελληνορωμαϊκής πάλης στους συλλόγους της Κωνσταντινούπολης ήταν υψηλό. Αθλητές των συλλόγων του Ηρακλή Ταταούλων και του Ερμή, διακρινόντουσαν στους Πανελλήνιους Αγώνες της Αθήνας και στους Παναγυπτιακούς Αγώνες.⁵⁷ Στο Αϊβαλί αντίστοιχα, το 1906, οι νέοι της πόλης ίδρυσαν τον *Γυμναστικό Αιολικό Όμιλο*. Ο όμιλος προκήρυξε αγώνες για τις 29 Απριλίου και 23 Αυγούστου του 1906. Οι Αιολικοί Αγώνες, όπως ονομάζονταν και πραγματοποιούνταν στο γυμναστήριο του Ομίλου, περιλάμβαναν ελληνορωμαϊκή πάλη, ασκήσεις μονόζυγου,

⁵³ Εφ. *Αθλητισμός* 31/07/1936, σελ. 278.

⁵⁴ Εφ. *Αθλητισμός* 31/07/1936, σελ. 277/597.

⁵⁵ Μπαλτάς Α (2021), ο.π. σελ. 133, 134.

⁵⁶ Μπαλτάς Α., ο.π. σελ. 30, 33.

⁵⁷ Μπαλτάς Α., ο.π., σελ. 136.

δίζυγου, κρίκων, αγώνες δρόμου, βάδην, άλματα τριπλούν, απλούν, εις ύψος και επί κοντώ, δισκοβολία, σφαιροβολία και άλλους αγώνες.⁵⁸ Έτσι, και στο χώρο της Μικράς Ασίας, στα μεγάλα αστικά κέντρα, η πάλη από ένα παραδοσιακό άθλημα μετατράπηκε σε ένα νεωτερικό άθλημα, που διεξαγόταν σε τοπικό και πανελλήνιο επίπεδο με αθλητικούς κανονισμούς, αντικαθιστώντας τους παραδοσιακούς κανονισμούς στις παλαίστρες των πανηγυριών.⁵⁹

---

⁵⁸Μπαλτάς Α., *Ο Ελληνικός Αθλητισμός στη Σμύρνη (1890-1920)*, Διπλωματική Εργασία, Σπάρτη, 2013, σελ. 24.

⁵⁹Μπαλτάς Α., ο.π., σελ. 132-133.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η ΠΑΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Μικρασιατική Καταστροφή, αποτέλεσε σημαντικό γεγονός στην νεότερη ιστορία της Ελλάδος. Επήλθε η κατάρρευση της Μεγάλης Ιδέας και έφερε την ανάγκη διατύπωσης ενός νέου εθνικού οράματος μέσα από τον εκσυγχρονισμό, μέσα από την οργάνωση του κράτους και της κοινωνίας σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα.⁶⁰ Η έλευση μεγάλου αριθμού προσφύγων στην ελληνική επικράτεια προκάλεσε αλλαγές στην ελληνική κοινωνία. Το ελληνικό κράτος ήρθε αντιμέτωπο με τις ανάγκες αυτών των ανθρώπων.⁶¹ Ενδεικτικό είναι ότι μετά τον Αύγουστο του 1922, μέσα σε διάστημα λίγων μηνών, η Ελλάδα με τον πληθυσμό των πέντε εκατομμυρίων κατοίκων, δέχθηκε περίπου 1.220.000 κατοίκους από την Μ. Ασία.⁶²

Η άφιξη των προσφύγων έφερε πρωτοφανή ανθρωπιστική κρίση. Στην Ελλάδα, την περίοδο που εγκαταστάθηκαν οι πρόσφυγες, οι συνθήκες δεν ήταν κατάλληλες για την αφομοίωσή τους στην κοινωνία. Υπήρχε ήδη πολιτική, κοινωνική και οικονομική κρίση.⁶³ Άμεσο πρόβλημα αποτέλεσε η στέγαση των προσφύγων και η περίθαλψη τους. Η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να προσφέρει λύση των προβλημάτων των προσφύγων. Απευθύνθηκε στην Κοινωνία των Εθνών η οποία ίδρυσε την Επιτροπή Αποκαταστάσεως των Προσφύγων (Ε.Α.Π.) και επωμίστηκε να δώσει λύση.⁶⁴

Την περίοδο του Μεσοπολέμου υπήρχε αντίθεση μεταξύ των προσφύγων και των γηγενών η οποία είχε τις ρίζες της και στον Εθνικό Διχασμό και στο χάσμα της Παλαιάς Ελλάδας με τις Νέες Χώρες. Η εχθρική στάση της ελληνικής διοίκησης στη Μ. Ασία και η εγκατάλειψη των Μικρασιατών στην έχθρα των Τούρκων, συντέλεσε να ταυτιστούν οι πρόσφυγες πολιτικά με τη βενιζελική παράταξη, στοιχείο που αναζωπύρωσε πολιτική

---

⁶⁰ Μπαλτάς, Α., ο.π. σελ. 85.

⁶¹ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 86.

⁶² Χατζηιωσήφ, Χ (2009) *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, Οψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940*, Αθήνα 2009, σελ. 295.

⁶³ Κυρίτσης Δ, Μπουντίδου Α., ο.π., σελ. 15.

⁶⁴ Χατζηκυριακίδης, Κ.,(2011) *(Παλαιό) Χαρμάνκιοι Ιστορία, δημογραφία (τέλη 18ου αι. – αρχές δεκαετίας 1930)*, Μακεδονικά, 37, 173-192, <https://doi.org/10.12681/makedonika.51>, σελ. 185

αντιπαλότητα απέναντι τους. Γενικότερα, αντιμετωπίστηκαν με φόβο, με εκδήλωση περιστατικών βίας απέναντί τους και με κοινωνικό ρατσισμό.⁶⁵

2.1 Η ΠΑΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΑ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Στα πρώτα χρόνια του Μεσοπολέμου δεν έχουμε πολλές πληροφορίες για την πορεία της πάλης στην Ελλάδα από τον σωζόμενο γραπτό Τύπο, καθώς αυτές είναι αποσπασματικές. Το ενδιαφέρον του κόσμου για ενημέρωση σχετικά με τον αθλητισμό ήταν μειωμένο ο δε Τύπος την περίοδο αυτή, μέσα από τις εφημερίδες *Ακρόπολις*, *Αθλητική Επιθεώρησης*, *Αθλητική Εβδομάς*, δίνει αποσπασματικά πληροφορίες για το άθλημα της πάλης και συνήθως αναφέρεται στις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις. Στη δεύτερη δεκαετία του Μεσοπολέμου, η ενημέρωση για τα αθλητικά δρώμενα έγινε πιο πλούσια, καθώς αυξήθηκαν τα αθλητικά έντυπα και αρκετές πολιτικές εφημερίδες διέθεταν πλέον αθλητικές στήλες. Έτσι αυξήθηκε κατακόρυφα το ενδιαφέρον των αναγνωστών. Τα τελευταία χρόνια υπήρξε εκμετάλλευση του αθλητισμού από το Καθεστώς Ι. Μεταξύ και οι εφημερίδες στις στήλες τους, δίνουν πληροφορίες για την πάλη με μεγαλύτερη συχνότητα, συστηματικότερα και λεπτομερώς. Τέτοιες εφημερίδες ήταν: τα *Αθλητικά Χρονικά*, η *Αθλητική Φωνή*, ο *Αθλητικός Τύπος* και ο *Αθλητισμός*.

2.2 ΑΘΗΝΑ

2.2.1 Η ΠΑΛΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Στα πρώτα χρόνια του Μεσοπολέμου το κράτος επιδίωξε να θέσει τον αθλητισμό στην εποπτεία του. Στα χρόνια της δικτατορίας του Πάγκαλου, ο αθλητισμός είχε υπαχθεί στο υπουργείο των στρατιωτικών με τη Διεύθυνση Εθνικής Σωματικής Αγωγής (ΔΕΦΑ). Στο νομοθετικό διάταγμα του Δεκεμβρίου του 1925, εμπνευστής του οποίου ήταν ο Ι. Χρυσάφης,

---

⁶⁵ Μπαλτας, Α., ο.π., σελ. 171,172.

υπό τη ΔΕΦΑ τέθηκε η φυσική και σωματική αγωγή των μορφωτικών ιδρυμάτων, του στρατού και των γυμναστικών συλλόγων.⁶⁶

Στους 20^{ου}ς Πανιώνιους Αγώνες, του 1923, τελέσθησαν αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης στο Παναθηναϊκό Στάδιο.⁶⁷ Στους αγώνες, της πάλης, στην κατηγορία των υπερελαφρών κιλών πρώτος στην κατάταξη ήρθε ο Γεώργιος Ζερβίνης του Πανελληνίου, δεύτερος ο Παπαδάκης του ίδιου συλλόγου και τρίτος ο Γκούμας του Φιλαθλητικού Πειραιώς. Στην κατηγορία των ελαφρών κιλών πρώτος ο Δρούκας του Πειραιϊκού, δεύτερος ο Συντροφιάς του Πανελληνίου και τρίτος ο Τοπάλογλου του Ηρακλή. Στα μεσαία κιλά στους αγώνες πρώτος κατατάχθηκε ο Παυλίδης του Πανελληνίου και δεύτερος ο Ζαμούτ του ίδιου συλλόγου. Στην κατηγορία ημιβαρέων πρώτευσε ο Αθανασίου του Πανελληνίου και στα βαρέα κιλά ο Καραμπάτης του Πανιωνίου.⁶⁸ Ο σύλλογος του Πανιωνίου επιδίωξε οι νικητές στους αγώνες, των οποίων η επίδοση κρίνονταν εξελίξιμη από τα αθλητικά όργανα του συλλόγου, να προκρίνονται και να συμπεριλαμβάνονται στην αποστολή για το Παρίσι, από την Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων.⁶⁹

Τα Παναθήναια ήταν καθιερωμένη αθλητική διοργάνωση στην Αθήνα από τους συλλόγους του Πανελληνίου και του Εθνικού.⁷⁰ Τα Ε΄ Παναθήναια έγιναν στο Παναθηναϊκό Στάδιο, τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 1924. Στην ελληνορωμαϊκή πάλη, στην κατηγορία υπερελαφρών οι τρεις πρώτοι παλαιστές στην κατάταξη ήταν από τον Πανελλήνιο σύλλογο, ο Ζαρακοβίτης, ο Βεκούσης και τρίτος ο Νικητάκης. Στην κατηγορία των ημιβαρέων πρώτος στην κατάταξη ήταν ο Ζερβίνης, δεύτερος ο Χατζηαθανασίου του Γυμναστικού Συλλόγου Αμαρουσίου και τρίτος ο Οικονομόπουλος του Πειραιϊκού Συνδέσμου.⁷¹

Τα ΣΤ΄ Παναθήναια τα διοργάνωσε ο Πανελλήνιος και ο Εθνικός τον Ιούνιο του 1925. Στους αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης στην κατηγορία των υπερελαφρών κιλών νικητές ήταν τρεις αθλητές του Πανελληνίου, ο Λαγαρίας, ο Νικητάκης και ο Λυμπερόπουλος. Στην κατηγορία των ελαφρών κιλών πρώτος αναδείχθηκε ο Συντροφιάς του Πανελληνίου, δεύτερος ο Ζαχαράκης του Πανελληνίου και τρίτος ο Ι. Λυπηρός. Στην κατηγορία των μέσων κιλών πρώτος ήταν στους αγώνες ο Γ. Ζερβίνης του Πανελληνίου και δεύτερος ο Ν. Δρούκας του Πειραιϊκού Συνδέσμου. Στην κατηγορία των ημιβαρέων, πρώτοι

---

⁶⁶Μπαλτάς Α., ο.π. σελ 47

⁶⁷Εφ. Αθλητική Επιθεώρησης 10/1923.

⁶⁸Εφ. Αθλητική Επιθεώρησης 10/1923.

⁶⁹Εφ. Αθλητική Επιθεώρησης 06/1923.

⁷⁰Εφ. Αθλητική Επιθεώρησης 06/1923.

⁷¹Εφ. Αθλητική Επιθεώρησης 10/1924.

αναδείχθηκαν αθλητές του Πανελληνίου, ο Παπαδάκης και ο Τατασόπουλος. Στην κατηγορία βαρέων κιλών πρότευσε ο Πανελλήνιος με τους Ζαμούτ, Ζαρακοβίτη και τον Καλαφάτη.⁷²

2.2.2 ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΠΑΛΗΣ

Η πάλη οργανώθηκε ως άθλημα και υπάγονταν μαζί με τα υπόλοιπα βαρέα αθλήματα, στον ΣΕΓΑΣ από το 1897.⁷³ Η μέριμνα που υπήρχε για το άθλημα ήταν η διοργάνωση αγώνων πάλης κάθε χρόνο, κυρίως στην Αθήνα, μαζί με τους πανελλήνιους αγώνες του στίβου.⁷⁴ Χαρακτηριστικά, το 1931, αθλητές που συμμετείχαν στο Πανελλήνιο πρωτάθλημα ελληνορωμαϊκής, παραπονέθηκαν προφορικά και γραπτώς, κατά του Λυμπερόπουλου, που ήταν μέλος της ελλανοδίκου επιτροπής. Συγκεκριμένα ο Λυμπερόπουλος με παρέμβαση του στη διαιτησία αδίκησε τον Κρούσο στον αγώνα του με αντίπαλο τον Παναγόπουλο. Ο Κρούσος είχε ξεκάθαρη νίκη επί του αντιπάλου του, του πέρασε διπλή λαβή και τον ανάγκασε με τις ωμοπλάτες σε επαφή με το δάπεδο. Παρά την καθαρή νίκη, η διαιτησία ακύρωσε την φάση, με πρόφαση ότι οι αθλητές παρασύρθηκαν στα σκοινιά της παλαίστρας.⁷⁵

Δημοσίευμα της εφημερίδας *Αθλητισμός*, στις 25 Ιανουαρίου 1937, ανέφερε τα προβλήματα στο χώρο της πάλης στην Ελλάδα, όταν ακόμη υπάγονταν στον ΣΕΓΑΣ. Τόνισε την αδιαφορία του ΣΕΓΑΣ και την έλλειψη στοργής για το άθλημα της ελληνορωμαϊκής και τους αθλητές του. Ευθύνη του ΣΕΓΑΣ ήταν η έλλειψη των κατάλληλων προπονητών που θα προπονούσαν τους νέους αθλητές, στους δύο μεγάλους παλαιστικούς συλλόγους, του Εθνικού και του Πανελληνίου. Επίσης, η έλλειψη των διεθνών αγώνων των καλύτερων Ελλήνων αθλητών που θα έφερναν τους Έλληνες παλαιστές σε αγωνιστική αναμέτρηση με καλούς αθλητές.⁷⁶

Στις 2 Αυγούστου 1935, ιδρύθηκε η Ελληνική Ομοσπονδία Φιλάθλων Πάλης, Πυγμαχίας και Άρσης Βαρών (Ε.Ο.Φ.Π.Π.Α.Β), από εκπροσώπους του κάθε αθλήματος

---

⁷²Εφ. *Αθλητική Επιθεώρησης* 06/1925.

⁷³Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 39.

⁷⁴Κυρίτσης Δ., Στεφανίδης Α. και Τσιομπανούδη Ελένη (12/2005), *Πανθεσσαλονικεῖος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινουπολιτών – ΠΑΟΚ 1926-2005, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης*, Δήμος Θεσσαλονίκης-Αντιδημαρχία Πολιτισμού-Νεολαίας, σελ. 92.

⁷⁵Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 02/01/1932.

⁷⁶Εφημ. *Αθλητισμός* 25/01/1937.

αντίστοιχα.⁷⁷ Στην ίδρυση της ΕΟΦΠΑΠ δραστηριοποιήθηκαν κυρίως οι παλαιστές του Εθνικού.⁷⁸ Οι σύλλογοι που πρωτοστάτησαν για τη δημιουργία της Ομοσπονδίας ήταν ο Εθνικός, ο Πανελλήνιος, ο ΠΑΟΚ και ο Ελληνοαμερικανικός Σύλλογος της Νέας Υόρκης Ερμής.⁷⁹ Το άρθρο 1 του καταστατικού της ΕΟΦΠΑΠ ανέφερε ότι ο κύριος σκοπός που έχει για τη διάδοση και επέκταση της αγωνιστικής κίνησης επιδιώκεται *α) δια της επικοινωνίας μετά των διαφόρων Ελληνικών Αθλητικών, παλαιστικών και οιονδήποτε άλλων παραπλήσιων εχόντων σκοπόν Σωματείων*». ⁸⁰

Πρώτος πρόεδρος της ομοσπονδίας ήταν ο Κωνσταντίνος Ρουμπέσης και αντιπρόεδρος ο Γεώργιος Μαϊχός.⁸¹ Παρότι η Ομοσπονδία επόπτευε τα αθλήματα της πυγμαχίας και της άρσης βαρών, στο διοικητικό συμβούλιο την πλειοψηφία είχαν οι παλαιστές, ενώ υπήρχαν λίγοι πυγμάχοι και ελάχιστοι της άρσης βαρών.⁸² Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων πολύ συχνά έδινε στην Ομοσπονδία χρηματικά εντάλματα των 20.000 με 30.000 δραχμών κάθε φορά.⁸³

Στις 8 Ιανουαρίου 1936, εκλέχτηκε το νέο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΟΦΠΑΠ. Πρόεδρος συνέχισε να είναι ο Κ. Ρουμπέσης, Αντιπρόεδρος ο Μ. Καροτσιέρης, Γενικός Γραμματέας ο Παύλος Πέππας, ταμίας ο Γ. Γερακάκης και έφορος ο Τ. Βελλόπουλος.⁸⁴ Ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας, τον Ιανουάριο του 1936, σε συγκέντρωση που διοργανώθηκε με όλους τους αθλητικούς παράγοντες, όπως ομοσπονδίες, σωματεία, αθλητές και παλαιστές, ενημέρωσε για τα μέχρι τότε πεπραγμένα αλλά και για το πρόγραμμα εργασιών που ακολούθησε σχετικά με την προολυμπιακή προπαρασκευή των παλαιστών.⁸⁵

Στα καθήκοντα της Ομοσπονδίας ήταν να λαμβάνουν συμμετοχή στους πανελλήνιους αγώνες μόνο οι πεπειραμένοι και οι καλύτεροι αθλητές από κάθε σύλλογο.⁸⁶ Το άρθρο 14, του ιδρυτικού καταστατικού της ΕΟΦΠΑΠ αναφέρει ότι η εφαρμογή των αθλητικών κανονισμών, η οργάνωση και η τέλεση Πανελλήνιων αγώνων είναι στα καθήκοντα του Διοικητικού Συμβουλίου της Ομοσπονδίας.⁸⁷ Επίσης στα καθήκοντα της Ομοσπονδίας,

⁷⁷Κυρίτης Δ, Μπουντίδου Α. (2007), *Βυζαντινός Αθλητικός Όμιλος-ΒΑΟ 1926-2007*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, σελ. 99.

⁷⁸Εφ. *Αθλητισμός* 17/01/1936.

⁷⁹Κυρίτης Δ., κ.α. (2005), ο.π., σελ. 94.

⁸⁰Μπαλτάς Α, ΜΠΣ, ο.π.

⁸¹Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ., ο.π. σελ. 39.

⁸²Εφ. *Αθλητισμός* 17/01/1936.

⁸³Ελληνική Ομοσπονδία φιλάθλων πάλης, πυγμαχίας και άρσης βαρών, Απόσπασμα Πρακτικών Συνεδρίασης Διοικητικού Συμβουλίου 23/09/1936.

⁸⁴Ελληνική Ομοσπονδία φιλάθλων πάλης, πυγμαχίας και άρσης βαρών, Απόσπασμα Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου 08/01/1936, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας.

⁸⁵Εφ. *Αθλητισμός* 15/01/1936.

⁸⁶Εφ. *Αθλητισμός* 14/09/1938.

⁸⁷Καταστατικό Ελληνικής Ομοσπονδίας Φιλάθλων πάλης, πυγμαχίας και άρσης βαρών ν07/07/1936

σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 14 του καταστατικού,⁸⁸ ήταν η διοργάνωση Διεθνών Αγώνων Πάλης.⁸⁹ Σε αυτό το πλαίσιο, η Ελληνική Ομοσπονδία της Πάλης διεξήγαγε συνεννοήσεις με τα παλαιστικά σωματεία της Τουρκίας, Κουρτουλούς και Μπεσίκτας.

2.2.3 ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΛΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΕΤΑΞΑ

Η επιβολή της δικτατορίας του Ιωάννη Μεταξά καθόρισε την πορεία του αθλητισμού και της πάλης στην Ελλάδα. Το καθεστώς Ι. Μεταξά διήρκησε από τις 4 Αυγούστου 1936 μέχρι τον Απρίλιο του 1941. Ο Μεταξάς, με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Εθνικής Οργάνωσης Νεολαίας (Ε.Ο.Ν.), είχε σκοπό να γαλουχήσει τους νέους στα ιδεώδη της 4^{ης} Αυγούστου και να τους μετατρέψει σε υποστηρικτές του καθεστώτος. Στο πλαίσιο του προσηλυτισμού των νέων είχε επικρατήσει το τρίπτυχο: υγεία, σώμα, άσκηση. Ο αθλητισμός αποτέλεσε ένα εργαλείο για την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής, απέκτησε στρατιωτικό προσανατολισμό και αποτέλεσε μέρος της στρατιωτικής προετοιμασίας των νέων. Κατά τον τρόπο αυτό λειτουργούσαν εκείνη την περίοδο στην Ευρώπη, τα ολοκληρωτικά καθεστώτα. Το καθεστώς δεν επιδίωκε τον αθλητισμό των υψηλών επιδόσεων αλλά την καλλιέργεια των στοιχείων της πειθαρχίας, της μαχητικότητας και της επιμονής.⁹⁰

Την περίοδο της δικτατορίας υπήρξε ένα πολιτικό πλαίσιο δυϊσμού της εξουσίας μεταξύ του Βασιλιά Γεωργίου Β' και του Ι. Μεταξά. Ο Ι. Μεταξάς έφερε χαρακτηριστικά στη φυσική αγωγή που αποσκοπούσαν στην επιθυμία του να μιμηθεί τα ολοκληρωτικά καθεστώτα της εποχής του.⁹¹ Στις συνθήκες του δυϊσμού της πολιτικής εξουσίας, ο διάδοχος του θρόνου Παύλος, σε συνεδρίαση του Εθνικού Συμβουλίου Οργανώσεων της Νεολαίας, εξέφρασε την επιθυμία της συγκρότησης μίας αθλητικής ομοσπονδίας στην οποία θα υπάγονταν όλοι οι αθλητικοί οργανισμοί και η οποία θα καθόριζε τις γενικές κατευθύνσεις του αθλητισμού σε ολόκληρο το φάσμα των εκδηλώσεων του. Η πρόταση του διαδόχου θα γνωστοποιούνταν στους αθλητικούς συλλόγους και έπειτα θα συζητούνταν από το ανώτατο συμβούλιο της ΕΟΝ για τη λήψη των οριστικών αποφάσεων.⁹²

⁸⁸ Στο ίδιο, ο.π.

⁸⁹ Εφ. Αθλητισμός 03/01/1936.

⁹⁰ Αλμπανίδης Ε και Ιωαννίδης Π., (2014), "The role of sport in the totalitarian regime of Metaxas in Greece (1936-1941) compared to National Socialism in Germany" σελ. 16,17.

⁹¹ Αυλάμη, Χ. (1990), «Η χρήση της ιστορίας από τους θεωρητικούς της 4ης Αυγούστου», σελ. 122.

⁹² Εφ. Αθλητισμός 15/01/1937.

Ο Διοικητής της Πρωτεύουσας, υπουργός της κυβέρνησης Μεταξά, ο Κωνσταντίνος Κοτζιάς, ήταν άνθρωπος που δραστηριοποιήθηκε έντονα στον αθλητισμό και τη φυσική αγωγή. Κατά την μετάβασή του στη Θεσσαλονίκη επισκέφθηκε αθλητικούς συλλόγους της πόλης. Άκουσε τα προβλήματα με τα οποία ήταν αντιμέτωποι οι σύλλογοι και υποσχέθηκε την εξεύρεση λύσης σε αυτά. Ο Κοτζιάς ανακοίνωσε τη διάθεση δώδεκα εκατομμυρίων δραχμών από τη διοίκηση της πρωτεύουσας για την ίδρυση γυμναστηρίων και τη βελτίωση των ήδη υπάρχοντων σε Αθήνα, Πειραιά και Θεσσαλονίκη.⁹³ Ο Κοτζιάς δήλωσε από την Θεσσαλονίκη, σχετικά με τον αθλητισμό: *«Αγωνιζόμεθα είτε, με επί κεφαλής την Α.Μ. τον Βασιλέα και τον εθνικόν κυβερνήτην κ. Μεταξάν δια να δημιουργήσωμεν ισχυράν νεολαίαν. Συνεπώς, είνε φυσικόν να ενισχύσωμεν και τον αθλητισμόν»*.⁹⁴ Τα δύο πρώτα χρόνια του καθεστώτος Μεταξά έγινε μεταρρύθμιση στο χώρο του αθλητισμού και το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου προώθησε αθλήματα στρατιωτικού χαρακτήρα όπως της πάλης και της πυγμαχίας.⁹⁵

2.2.4 ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΣ

Ο αθλητισμός και ειδικότερα η σωματική αγωγή, στη δεύτερη δεκαετία του Μεσοπολέμου απομακρύνθηκε από τη σχέση με τον στρατό που προσπάθησε να επιβάλει τα προηγούμενα χρόνια η Δικτατορία του Πάγκαλου. Η φυσική αγωγή των μορφωτικών ιδρυμάτων υπάχθηκε στο υπουργείο Παιδείας και θρησκευμάτων. Ο νόμος 4371 του 1929, επί κυβέρνησης Ελευθερίου Βενιζέλου, μετατόπισε τον σκοπό της σωματικής αγωγής περισσότερο προς τον άνθρωπο. Επιδίωκε την εξασφάλιση της υγείας και την αρμονική ανάπτυξη των νέων.⁹⁶

Η πάλη στην Αθήνα αναπτύχθηκε στους δύο μεγάλους συλλόγους της πόλης, τον Πανελλήνιο και τον Εθνικό τα οποία αποτελούσαν ομοειδή σωματεία στην ίδια πόλη. Ήταν χώροι κοινωνικής διάδρασης και συγκρότησης μίας ταυτότητας μέσα από το αίσθημα της κοινότητας και της αλληλεγγύης που συχνά εκδηλωνόταν με εχθρότητα προς τον ανταγωνιστικό σύλλογο.⁹⁷

Ο Εθνικός Γ. Σ. δημιουργήθηκε με αποχώρηση μελών και αθλητών από τον σύλλογο του Πανελληνίου, ο δε τρόπος ίδρυσης του Εθνικού όρισε μία πορεία προδιαγεγραμμένη

⁹³ Εφ. Αθλητισμός 03/02/1937.

⁹⁴ Εφ. Αθλητισμός 03/02/1937.

⁹⁵ Αλμπανίδης Ε., Ιωαννίδης Ο., ο.π., σελ. 18.

⁹⁶ Μπαλτας Α., ο.π., σελ. 48.

⁹⁷ Κουλούρη, Χ. (1999), ο.π., σελ. 418.

μεταξύ των συλλόγων. Έτσι στα χρόνια που ακολούθησαν οι αθλητικές σχέσεις των συλλόγων ήταν ανταγωνιστικές. Υπήρξαν ωστόσο, προσπάθειες συνεννόησης των δύο συλλόγων για αρμονικότερη συνύπαρξη με απώτερο στόχο στην προώθηση του αθλητισμού, όπως στην περίοδο 1921 με 1922.⁹⁸

2.2.5 ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΛΗΣ ΣΤΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Στο γυμναστήριο του Πανελληνίου, τον Ιούλιο του 1923, τελέσθησαν αγώνες πάλης. Οι αγώνες έγιναν σε κατηγορίες με βάση την ηλικία. Στην πάλη εφήβων μικρών αθλητών, μεταξύ 14 με 15 ετών, πρώτος αναδείχθηκε ο Παπαδημητρίου, δεύτερος ο Μπαμπίδης και τρίτος ο Σταμόπουλος. Ακολούθησαν αγώνες της κατηγορίας πάλης εφήβων μεγάλων, για τις ηλικίες μεταξύ 16 και 17 ετών. Πρώτος αναδείχθηκε ο Ταβασόπουλος, δεύτερος ο Χρηστοδούλου και τρίτος ο Λυπηρός. Στην πάλη ανδρών, στην κατηγορία των υπερελαφρών βαρών πρώτος ήταν ο Ζαρακοβίτης και δεύτερος ο Ανεμογιάννης. Στους αγώνες της κατηγορίας ελαφρών κιλών των ανδρών, πρώτος αναδείχθηκε ο Ζερβίνης και δεύτερος ο Συντροφιός. Στους άντρες, στα ημιβαρέα κιλά πρώτος στους αγώνες του συλλόγου ήταν ο Χατζηαθανασίου και δεύτερος ο Ξηρός.⁹⁹

Τα επόμενα χρόνια, στην Αθήνα χώρος διεξαγωγής αγώνων πάλης οριζόταν πολλές φορές κάποιο από τα γυμναστήρια πάλης του Πανελληνίου ή του Εθνικού. Επίσης αγώνες διεξάγονταν στον χώρο του Παναθηναϊκού Σταδίου. Στην Αθήνα, στην παλαιστρα του Πανελληνίου, στις 18 Ιανουαρίου 1931, έγιναν οι προκριματικοί αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης για την ανάδειξη των καλύτερων αθλητών που αντιπροσώπευσαν την Ελλάδα στους αγώνες της Κωνσταντινούπολης. Η τεχνική επιτροπή του ΣΕΓΑΣ, κατόπιν συνεδριάσεων πριν και μετά τους αγώνες επέτρεψε τη συμμετοχή του τιμωρημένου Ντίνου Συντροφιού στους αγώνες. Τελικά στην ανάκληση της ποινής συνέβαλε η άριστη αθλητική κατάσταση του παλαιστή που έδινε ελπίδες για μία καλή θέση στους αγώνες. Επιπλέον ήδη είχε περάσει διάστημα δεκατεσσάρων μηνών που ήταν τιμωρημένος σε αποχή από αγώνες πάλης.¹⁰⁰

Στο γυμναστήριο του Πανελληνίου, τον Μάρτιο του 1933, έγιναν οι αγώνες του Νοτίου πρωταθλήματος στην ελληνορωμαϊκή και την ελευθέρα πάλη. Στην κατηγορία ελαφρών της ελληνορωμαϊκής αγωνίστηκαν οι παλαιστές του Πανελληνίου: Βατανίδης, Φιλίππου και Κοντός. Από τον σύλλογο του Εθνικού αγωνίστηκαν οι αθλητές

⁹⁸ Κουλούρη, Χ. 1997), ο.π., σελ. 284.

⁹⁹ Εφ. *Αθλητική Επιθεώρησης* 07/1923.

¹⁰⁰ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 14/01/1931.

Παναγόπουλος, Αρβανιτόπουλος και Λάζος. Στην ελευθέρα πάλη στην κατηγορία πετεινού νικητής αναδείχθηκε ο Μπίρης του Εθνικού, δεύτερος ο Ελευθερίου του Πανελληνίου και τρίτος ο Παπαγεωργίου του Πανελληνίου. Οι αγώνες πραγματοποιήθηκαν σε υπαίθριο χώρο και τους παρακολούθησε πλήθος κόσμου.¹⁰¹

Οι παλαιστικοί αγώνες ελληνορωμαϊκής μεταξύ των αθλητών των δύο μεγάλων συλλόγων, του Πανελληνίου και του Εθνικού ήταν συχνοί. Στις 12 Ιουλίου 1935 έλαβαν χώρα αγώνες πάλης στο γυμναστήριο του Εθνικού, μεταξύ των παλαιστών του Εθνικού και του Πανελληνίου. Οι αθλητές που πρώτευσαν βραβεύτηκαν με κύπελλο. Οι αθλητές που έλαβαν τη δεύτερη και τρίτη θέση στην κατάταξη, πήραν μετάλλια και διπλώματα.¹⁰²

Ο ΣΕΓΑΣ, με αφορμή την απόσπαση της πάλης και τη δημιουργία νέας Ομοσπονδίας, διοργάνωσε μεγάλους παλαιστικούς αγώνες το 1935, μεταξύ των τμημάτων του Πανελληνίου και του Εθνικού. Οι αγώνες κινδύνεψαν να μην πραγματοποιηθούν λόγω διαμαρτυρίας παλαιστών του Πανελληνίου, οι οποίοι δεν είχαν λάβει από τον σύλλογό τους τον ιματισμό που τους είχε υποσχεθεί. Τελευταία στιγμή όμως, μετά από παροτρύνσεις, κάποιοι από τους αθλητές του Πανελληνίου δέχθηκαν να αγωνισθούν.¹⁰³

Η Ομοσπονδία πάλης προκήρυξε, για την Κυριακή 16 Μαΐου 1937, αγώνες τοπικού πρωταθλήματος. Στην Αθήνα οι αγώνες έγιναν στην παλαίστρα του Πανελληνίου. Συμμετείχαν οι σύλλογοι πάλης της πρωτεύουσας (Πανελλήνιος, Εθνικός, Ένωση Ερασιτεχνών). Σε κάθε κατηγορία βάρους αγωνίστηκαν δύο παλαιστές από κάθε σύλλογο.

Στην παλαίστρα του Πανελληνίου, στις 22, 26 και 29 Οκτωβρίου 1939, έγιναν οι Πανελλήνιοι αγώνες της ελληνορωμαϊκής πάλης. Στους αγώνες συμμετείχαν παλαιστές του Πανελληνίου, του Εθνικού, της Ένωσης Ερασιτεχνών Παλαιστών και του ΒΑΟ.¹⁰⁴ Τις δαπάνες διαμονής και διατροφής των αθλητών της επαρχίας και του εξωτερικού τις κάλυψε η Ομοσπονδία.¹⁰⁵ Οι πρωταθλητές Ελλάδος της Ελληνορωμαϊκής για το 1939 ανά κατηγορία βάρους ήταν: στα 56 κιλά ο Μαντάς του Εθνικού, στα 61 κιλά ο Μπίρης του Εθνικού, στα 66 κιλά ο Γιαγκούδης του ΒΑΟ, στα 72 κιλά ο Μάρκου του Πανελληνίου, στα 79 κιλά ο Καμπαφλής του Εθνικού, στα 87 κιλά ο Φυκιώρης της Ένωσης Ερασιτεχνών και στα βαρέα κιλά ο Καραβίας του Πανελληνίου.¹⁰⁶

¹⁰¹ Εφ. Αθλητικά Χρονικά 20/03/1933.

¹⁰² Εφ. Αθλητισμός 10/07/1935.

¹⁰³ Εφ. Αθλητισμός 24/07/1935.

¹⁰⁴ Εφ. Αθλητισμός 27/10/1939.

¹⁰⁵ Εφ. Αθλητισμός 11/10/1939.

¹⁰⁶ Εφ. Αθλητισμός 02/11/1939.

Την 20^η και την 21^η Οκτωβρίου 1940 η ΕΟΦΠΑΠ διοργάνωσε το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Ελληνορωμαϊκής Πάλης στην παλαίστρα του Πανελληνίου. Στους αγώνες έλαβαν μέρος οι σύλλογοι του Πανελληνίου, του Εθνικού, της Ενώσεως Ερασιτεχνών και του ΒΑΟ Θεσσαλονίκης. Στο πρωτάθλημα πήραν μέρος οι καλύτεροι παλαιστές των συλλόγων.¹⁰⁷ Οι πρωταθλητές που κέρδισαν και είχαν το δικαίωμα να επανδρώσουν την Εθνική ομάδα ήταν οι: Μπίρης, Σαλής, Φιλιππής, Πετμεζάς, Μαζαράκης, Καμπαφλής και Τζαρδής.¹⁰⁸

2.2.6 ΕΝΩΣΗ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΩΝ ΠΑΛΑΙΣΤΩΝ

Η Ένωση Ερασιτεχνών Παλαιστών, ιδρύθηκε το 1933, από αποχωρήσαντα μέλη του Εθνικού.¹⁰⁹ Λόγω της απόσχισης από τον Εθνικό, η Ένωση Ερασιτεχνών, είχε αποκλεισμό από τους αγώνες για σχεδόν δύο χρόνια.¹¹⁰ Σε αυτές τις συνθήκες, μέλη και αθλητές της πάλης αποτελούνταν από το ανθρώπινο δυναμικό που αποχώρησε από τον Εθνικό. Παλαιστές του συλλόγου ήταν οι: Ζερβίνης, Στάμου, Νίκας Ι., Νίκας Π., Βατανίδης, Ζαχαρίου, Αναγνωστόπουλος, Ζαχαρίας, Παπαγεωργίου, Κόλιας, Μέρης, Μαρινάκης, Καδάς, Παπαδόπουλος, Σπυράτος, Χατζής, Θώδος, κ.α.¹¹¹ Με την στήριξη του Δημάρχου Αθηναίων Κοτζιά, η Ένωση Ερασιτεχνών Παλαιστών τον Αύγουστο του 1935, εγκαταστάθηκε στην ταράτσα του Δημοτικού Θεάτρου.¹¹²

Ο προπονητής του τμήματος πάλης, ο Π. Στάμου, σε συνέντευξη του στην εφημερίδα *Αθλητισμός* μίλησε για τα πρώτα δύσκολα χρόνια του συλλόγου. Δήλωσε ότι μόνο όταν ο σύλλογος απέκτησε φήμη, άρχισαν να γίνονται εγγραφές νέων αθλητών. Στο σύλλογο, επίσης υπήρχε τμήμα πυγμαχίας και άρσης βαρών. Το τμήμα πυγμαχίας του συλλόγου είχε καλού επιπέδου πυγμάχους μεταξύ των οποίων ο Παπαηλίου, ο Βάγιας και ο Φλέσσας.¹¹³

Η παλαιστική δραστηριότητα στο σύλλογο της Ένωσης ήταν έντονη. Πολύ συχνά πραγματοποιούνταν εσωτερικοί αγώνες πάλης. Στις 16 Ιανουαρίου 1936 έγιναν στην ταράτσα του δημοτικού θεάτρου αγώνες εντός του συλλόγου. Πάλεψαν όλοι οι μεγάλοι αθλητές του συλλόγου, ο Ζερβίνης, τα αδέρφια Νίκα, ο Στάμου, ο Φαρμακίδης και άλλοι.¹¹⁴

---

¹⁰⁷ Εφ. *Αθλητισμός* 18/10/1940.

¹⁰⁸ Εφ. *Αθλητισμός* 23/10/1940.

¹⁰⁹ Εφ. *Αθλητισμός* 25/01/1937.

¹¹⁰ Εφ. *Αθλητισμός* 30/08/1935.

¹¹¹ Εφ. *Αθλητισμός* 25/01/1937.

¹¹² Εφ. *Αθλητισμός* 26/08/1935.

¹¹³ Εφ. *Αθλητισμός* 18/09/1938.

¹¹⁴ Εφ. *Αθλητισμός* 10/01/1936.

Στις 17 Σεπτεμβρίου 1938 έγιναν εσωτερικοί αγώνες στην ταράτσα της Ένωσης για την ανάδειξη των παλαιστών του συλλόγου που έλαβαν μέρος στους Πανελλήνιους αγώνες της Θεσσαλονίκης.¹¹⁵ Στις 13 Σεπτεμβρίου 1938, έγιναν για τον ίδιο λόγο ξανά, εσωτερικοί αγώνες μεταξύ των καλύτερων αθλητών του συλλόγου. Δυνατότεροι παλαιστές αναδείχθηκαν οι Κ. Μπακογιάννης, Δ. Πλακούλας, Κ. Χαρίσης, Α. Φουντής, Δ. Χατζής, Ηλ. Αρσενίδης και Θ. Βέντης. Στους εσωτερικούς αγώνες της Ένωσης δεν πάλεψαν οι αρχάριοι αθλητές και αυτοί που δεν ήταν επαρκώς προπονημένοι.¹¹⁶

Ο Παναγιώτης Στάμου, το 1936, σε άρθρο της εφημερίδας *Αθλητισμός*, δήλωσε ότι το αγώνισμα της πάλης ήταν σε υψηλό επίπεδο στην πρωτεύουσα, λόγω των τριών μεγάλων συλλόγων, του Πανελληνίου, του Εθνικού και της Ένωσης Ερασιτεχνών Παλαιστών. Ο Στάμου ανέφερε για τους παλαιστές των συλλόγων της Θεσσαλονίκης, ότι υστερούσαν σε τεχνική κατάρτιση. Για την υπόλοιπη Ελλάδα ανέφερε ότι η δραστηριότητα του αθλήματος ήταν περιορισμένη και με πολλές ελλείψεις.¹¹⁷

2.2.7 ΤΑ ΕΣΟΔΑ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Το ανθρώπινο δυναμικό ενός συλλόγου είναι καθοριστικό στοιχείο της ύπαρξης του, καθώς οι ετήσιες συνδρομές των τακτικών μελών, των ερετών και των αθλητών που χρησιμοποιούν τις εγκαταστάσεις του συλλόγου είναι ζωτικής σημασίας.¹¹⁸ Για την αντιμετώπιση δαπανών μεγάλου κόστους είναι απαραίτητη η συνδρομή του κράτους. Τον Μάρτιο του 1936, με μέριμνα του Διαδόχου Παύλου ξεκίνησε η επισκευή των γυμναστηρίων του Εθνικού και του Πανελληνίου. Οι εργασίες περιλάμβαναν και τους βοηθητικούς χώρους, τα αποδυτήρια και τα λουτρά των συλλόγων.¹¹⁹

2.2.8 ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΛΗΣ ΣΤΟ ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

Το Παναθηναϊκό Στάδιο αποτέλεσε χώρο διεξαγωγής αγώνων για τους συλλόγους της Αθήνας. Το απόγευμα της Κυριακής 21 Ιουλίου 1935 διεξήχθησαν στο Παναθηναϊκό Στάδιο οι Πανελλήνιοι παλαιστικοί αγώνες μεταξύ του Εθνικού και του Πανελληνίου. Νικητές στις αναμετρήσεις μεταξύ των αθλητών, στις κατηγορίες βάρους, αναδείχθηκαν ο

¹¹⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 07/09/1938.

¹¹⁶ Εφ. *Αθλητισμός* 14/09/1938.

¹¹⁷ Εφ. *Αθλητισμός* 28/02/1936.

¹¹⁸ Κουλούρη, Χ., (1997), ο.π., σελ. 316.

¹¹⁹ Εφ. *Αθλητισμός* 20/03/1936.

Κ. Σαχής και Κ. Κωνσταντάς του Πανελληνίου. Από τον Εθνικό Γ. Σ. νικητές στις αναμετρήσεις τους με αθλητές του Πανελληνίου αναδείχθηκαν οι Μαρινάκης, Αγγελόπουλος, Κόλλιας, Ζαχαρίας, Βελισούρης, Παπαβασιλείου και Σκαπαφλής. Στους αγώνες δεν έλαβαν μέρος γνωστοί παλαιστές του Πανελληνίου λόγω εσωτερικών διαφωνιών εντός του συλλόγου, που αφορούσε στην ικανοποίηση αθλητικών υποχρεώσεων του συλλόγου προς τους αθλητές.¹²⁰

Την Κυριακή 28 Ιουνίου 1936 στο Παναθηναϊκό Στάδιο έγιναν αγώνες πάλης στο πλαίσιο προετοιμασίας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Στην κατηγορία των 56 κιλών της ελληνορωμαϊκής πρώτος αναδείχθηκε ο Ζερβίνης. Στα 56 κιλά της ελευθέρας νικητής ήταν ο Αγγελόπουλος και στα 61 κιλά της ελευθέρας ο Σπόρας κέρδισε τον Φαρμακίδη.¹²¹

Εκτός από επίσημους αγώνες, στο Παναθηναϊκό Στάδιο γίνονταν και αθλητικοί αγώνες πάλης σε επίπεδο συλλόγων. Η ΕΟΦΠΠΑΒ προκήρυξε για τις 2 Φεβρουαρίου 1936, αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης στο Παναθηναϊκό Στάδιο, με τη συμμετοχή των συλλόγων της Αθήνας, του Πανελλήνιου, του Εθνικού και της Ένωσης Ερασιτεχνών. Στους αγώνες έλαβαν συμμετοχή και άλλοι σύλλογοι της επαρχίας που καλλιεργούσαν την πάλη. Έτσι, σταθμίστηκε η δυναμική του κάθε συλλόγου εν όψη των Ολυμπιακών αγώνων του καλοκαιριού.¹²² Η ομοσπονδία σε αυτούς τους αγώνες χώρισε τους παλαιστές, για πρώτη φορά, σε τρεις κατηγορίες κιλών, έτσι οι αθλητές συμμετείχαν αυστηρά με κριτήριο το σωματικό βάρος.¹²³

Στο Παναθηναϊκό Στάδιο πραγματοποιήθηκαν οι Β΄ Πανελλήνιοι Αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης που διοργάνωσε η Ομοσπονδία Πάλης την Κυριακή 20 έως και την Τρίτη 22 Ιουνίου του 1937.¹²⁴ Στην έναρξη των αγώνων παρευρέθηκε πλήθος επισήμων που παρακολούθησε την παρέλαση και ορκωμοσία των αθλητών.¹²⁵ Στους αγώνες έλαβαν μέρος οι παλαιστικοί σύλλογοι: Εθνικός, Πανελλήνιος, Ένωση Ερασιτεχνών και Βυζαντινός Αθλητικός Όμιλος. Η κατάταξη των αθλητών σε κάθε κατηγορία κιλών ήταν η ακόλουθη: στα 56 κιλά πρωταθλητής ο Σαλής του Πανελληνίου, δεύτερος ο Θ. Κωνσταντινίδης του ΒΑΟ, τρίτος ο Αγγελόπουλος του Εθνικού. Στις τρεις πρώτες θέσεις της κατάταξης στην κατηγορία των υπερελαφρών 61 κιλών, ήταν αθλητές του Εθνικού, ο Μπίρης, ο Χατζής και ο Καραγιαννίδης. Στην κατηγορία ελαφρών των 66 κιλών, πρωταθλητής ήταν ο

---

¹²⁰ Εφ. Αθλητισμός 22/07/1935.

¹²¹ Εφ. Αθλητισμός 29/06/1936.

¹²² Εφ. Αθλητισμός 10/01/1936.

¹²³ Εφ. Αθλητισμός 20/01/1936.

¹²⁴ Εφ. Αθλητισμός 25/06/1937.

¹²⁵ Εφ. Αθλητισμός 23/06/1937.

Μητρόπουλος του Εθνικού, δεύτερος ο Πολυχρονίου του Πανελληνίου και τρίτος ο Χατζής της Ένωσης. Στην κατηγορία των ημιμέσων 72 κιλών, πρωταθλητής ήταν ο Μάρκου του Πανελληνίου, δεύτερος ο Μαζαράκης του Εθνικού και τρίτος ο Αβραμίδης του ΒΑΟ. Στην κατηγορία των μέσων βαρών των 79 κιλών, πρωταθλητής ήταν ο Καμπαφλής του Εθνικού, δεύτερος ο Καραββίας του Πανελληνίου και τρίτος ο Ευμορφίδης του Πανελληνίου. Στην κατηγορία των 87 κιλών πρωταθλητής ήταν ο Στρατουδάκης του Πανελληνίου, δεύτερος ο Βαγιάνος του ΒΑΟ και τρίτος ο Παπαβασιλείου του Πανελληνίου. Στην κατηγορία των βαρέων βαρών, των 87 κιλών, πρωταθλητής ήταν ο Τσαρδής του Εθνικού, δεύτερος ο Βελισσάριος του Πανελληνίου και τρίτος ο Τζουανάκος του Πανελληνίου.¹²⁶

Την ίδια χρονιά, την Κυριακή 14 Φεβρουαρίου 1937 είχαν γίνει παλαιστικοί αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης μεταξύ των αθλητών του Εθνικού και του Πανελληνίου στο Παναθηναϊκό Στάδιο.¹²⁷

2.2.9 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΛΗΣ ΣΤΟ ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

Το Παναθηναϊκό Στάδιο ήταν ο χώρος που γίνονταν παλαιστικοί αγώνες με διεθνή συγκροτήματα ξένων χωρών. Ο Βεκούσης, που ήταν μέλος της ΕΟΦΠΠΑΒ, κανόνισε να γίνουν στο Παναθηναϊκό Στάδιο, το πρώτο δεκαπενθήμερο του Οκτωβρίου του 1935, αγώνες της ελληνικής εθνικής παλαιστικής ομάδας με την ερασιτεχνική ομάδα της Κουρτουλούς Τουρκίας.¹²⁸ Ρόλος της Ομοσπονδίας ήταν να επιδιώκει την πρόοδο του αθλήματος διοργανώνοντας συναντήσεις με ξένες ομάδες, η δε παρουσία των Τούρκων στην Αθήνα εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο προαγωγής της ελληνοτουρκικής φιλίας κατά την δεκαετία του 1930.¹²⁹

Στο Παναθηναϊκό Στάδιο, την Τρίτη 5 Μαΐου 1936, έγιναν αγώνες της ελληνικής ομάδας πάλης απέναντι στην ομάδα της Γιουγκοσλαβίας. Προσήλθε μεγάλος αριθμός φιλάθλων στο Στάδιο για να παρακολουθήσει τους παλαιστές. Την πρώτη μέρα των αγώνων ο Ζερβίνης νίκησε τον αντίπαλο του Τόθ σε επτά λεπτά και τριάντα δευτερόλεπτα. Ο Βατανίδης στον αγώνα του επίσης αναδείχθηκε νικητής στα σημεία απέναντι στον Σέμικ.¹³⁰

Η Ομοσπονδία Πάλης προγραμματίσε αγώνες με την εθνική ομάδα της Τσεχοσλοβακίας στο Παναθηναϊκό Στάδιο, την άνοιξη του 1937. Η παλαιστική ομάδα της

¹²⁶ Εφ. Αθλητισμός 25/06/1937.

¹²⁷ Εφ. Αθλητισμός 10/02/1937.

¹²⁸ Εφ. Αθλητισμός 02/10/1935

¹²⁹ Μπαλτάς, Α., ο.π., σελ. 53,54.

¹³⁰ Εφ. Αθλητισμός 06/05/1936.

Τσεχοσλοβακίας έκανε περιοδεία στα Βαλκάνια και είχε παλαιστές που πέτυχαν σημαντικές νίκες στους Ολυμπιακούς αγώνες του Βερολίνου. Η αναμέτρηση θα πρόσφερε εμπειρία στους μεγάλους Έλληνες παλαιστές, τον Ζερβίνη, τον Μπίρη, τον Σαλή, τον Βατανίδη. Επιπλέον, οι αγώνες θα πρόσφεραν πλούσιο θέαμα στους φιλάθλους.¹³¹

2.3 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

2.3.1 ΣΩΜΑΤΕΙΑΚΗ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη μετά το 1922 υπήρξαν πρωτοπόροι στην εισαγωγή της πάλης στα γυμναστήρια και τους χώρους άθλησης της πόλης.

Ενδεικτικό του μεγέθους του πληθυσμού των προσφύγων, αποτελεί το στοιχείο, ότι το 1928 το 47,8% του πληθυσμού της πόλης αποτελούσαν οι πρόσφυγες. Οι περισσότεροι εγκαταστάθηκαν σε νεοσύστατους οικισμούς, στα περίχωρα, μέρος του πληθυσμού των προσφύγων, διέμεινε σε περιοχές εντός της πόλης. Με την παρουσία τους επηρέασαν τη φυσιογνωμία των συνοικιών που εγκαταστάθηκαν.¹³² Αυτοί που εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη, ήδη από τον πρώτο χρόνο της άφιξής τους είχαν δημιουργήσει σωματεία για την επίλυση προβλημάτων που σχετίζονταν με την στέγαση, την εκπαίδευση και την εργασία. Έτσι ιδρύθηκαν εκατοντάδες προσφυγικά σωματεία και είναι ενδεικτικό ότι στη Θεσσαλονίκη από το 1923 μέχρι το 1936, ιδρύθηκαν περισσότερα από 250 σωματεία, που είχαν σκοπό την αποκατάσταση των προσφύγων. Σε αυτό το πλαίσιο έδωσαν ώθηση στον αθλητισμό μέσα από την ίδρυση πολιτιστικών – αθλητικών σωματείων.¹³³

Την περίοδο του Μεσοπολέμου στην Ελλάδα οι πρόσφυγες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην προώθηση του αθλητισμού.¹³⁴ Και με την εγκατάστασή τους έγινε ευρύτερα γνωστό το άθλημα της πάλης στον ελλαδικό χώρο.¹³⁵ Στην Θεσσαλονίκη, οι πρόσφυγες ίδρυσαν συλλόγους πάλης, όπως του ΠΑΟΚ, του Μίλωνα Κροτωνιάτη και αργότερα του ΒΑΟ.¹³⁶ Οι σύλλογοι διοργάνωναν αγώνες της ερασιτεχνικής πάλης, που περιλάμβανε την ελευθέρα και

¹³¹ Εφ. Αθλητισμός 10/02/1937.

¹³² Περιοδ. Θεσσαλονικέων Πόλις, (10/2004) Τεύχος 15.

¹³³ Περιοδ. Θεσσαλονικέων Πόλις, (10/2004) Τεύχος 15.

¹³⁴ Μπαλτας, Α., ο.π., σελ. 29

¹³⁵ Κυρίτσης Δ, Μπουντίδου Α., ο.π. σελ. 99

¹³⁶ Ιωαννίδη, Θ. και Κυνηγόπουλου Α., Α' τόμος: Η ιστορία του Αθλητισμού της Θεσσαλονίκης, σελ. 705

την ελληνορωμαϊκή πάλη, στα πρότυπα των Ολυμπιακών Αγώνων. Τότε για πρώτη φορά υπήρξε διαχωρισμός της επαγγελματικής πάλης με την ερασιτεχνική πάλη που συμπεριλάμβανε την ελεύθερα και ελληνορωμαϊκή πάλη, όπως γινόταν και στους Ολυμπιακούς Αγώνες.¹³⁷

2.3.2 ΧΩΡΟΙ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ

Η ανάγκη εξεύρεσης των κατάλληλων χώρων άθλησης για τους πρόσφυγες της Θεσσαλονίκης ήταν επιτακτική, για την ανάπτυξη του αθλητισμού των συλλόγων που δημιούργησαν όπως ο ΠΑΟΚ και ο ΒΑΟ.¹³⁸ Η διάσταση του προβλήματος αποτυπώνεται σε μία επιστολή του Διοικητικού Συμβουλίου του ΒΑΟ, προς τη Γενική Διοίκηση στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του συλλόγου. Η επιστολή ανέφερε την προέλευση των οικονομικών εσόδων τα οποία προέρχονταν:

*«...απο συνδρομές των μελών, το προϊόν ψυχαγωγικών συγκεντρώσεων και τη συνεχή επιβάρυνση των διοικούντων. Έχουμε ανάγκη οικονομικής επιχορήγησης δια την δημιουργία γηπέδου, έστω και μικρού, δια προπονήσεις των αθλητών και για αγώνες αθλοπαιδιών. Ομοίως για την ίδρυση εντευκτηρίου αθλητών και μελών. Βλέψεις μας ο καταρτισμός κατά το δυνατόν πολυπληθεστέρων ομάδων κλασσικού αθλητισμού, αθλοπαιδιών, ελληνορωμαϊκής πάλης, σουηδικής γυμναστικής, η κατασκευή κοινωφελών έργων (βρύσες κ.α) και η δένδροφύτευση χώρων της υπαίθρου...».*¹³⁹

Χαρακτηριστικό της οικονομικής κατάστασης του συλλόγου, είναι το γεγονός ότι το πρώτο γυμναστήριο ελληνορωμαϊκής πάλης του ΒΑΟ λειτούργησε έναντι ενοικίου σε οικόπεδο που βρισκόταν στη διασταύρωση της οδού Μανουσogiαννάκη με την οδό Δεσπεραί.¹⁴⁰ Στην περίπτωση του ΠΑΟΚ, το πρόβλημα της εξεύρεσης χώρου άθλησης, στα πρώτα χρόνια δράσης του συλλόγου, επιλύθηκε με οικονομική στήριξη του κράτους αλλά και με δυναμικές ενέργειες των μελών του συλλόγου.¹⁴¹

¹³⁷ «Όμως, παρά τον διαχωρισμό που υπήρξε μεταξύ της ερασιτεχνικής και της επαγγελματικής πάλης, τα δυο είδη συνυπήρξαν για αρκετά χρόνια, μέχρι και τη δεκαετία του 1960, και για όσο υπήρχε το κοινό που παρακολουθούσε τους αγώνες». Στο Ιωαννίδη, Θ. και Κυνηγόπουλου Α., ο.π., σελ. 705.

¹³⁸ Μπαλτάς, Α., ο.π., σελ. 161.

¹³⁹ Κυρίτσης Δ, Μπουντίδου Α., ο.π. σελ. 16.

¹⁴⁰ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 23.

¹⁴¹ Μπαλτάς, Α, ο.π., σελ. 166, 167.

2.3.3 Η ΠΑΛΗ ΣΤΟΝ ΠΑΟΚ

Πρόσφυγες από την Κωνσταντινούπολη ίδρυσαν στη Θεσσαλονίκη στις 30 Μαρτίου του 1926, τον Πανθεσσαλονίκειο Αθλητικό Όμιλο Κωνσταντινουπολιτών (Π.Α.Ο.Κ.), που αρχικά περιλάμβανε το άθλημα του ποδοσφαίρου. Αργότερα στις αρχές της δεκαετίας του 1930 η ομάδα του ΠΑΟΚ ίδρυσε παλαιστικό τμήμα. Το 1932 ο σύλλογος είχε μεγάλη παλαιστική ομάδα με τότε αρχηγό της το Γ. Μακριδάκη.¹⁴² Στα χρόνια που ακολούθησαν το τμήμα πάλης του ΠΑΟΚ εξασθένησε λόγω της μετακίνησης αθλητών στο σύλλογο του Μίλωνα Κροτωνιάτη, μέχρι που διαλύθηκε.¹⁴³

2.3.4 ΜΙΛΩΝΑΣ ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΗΣ

Το 1933, οι παλαιστές της ομάδας του ΠΑΟΚ, τα αδέρφια Στέφανος, Δημήτρης και Νίκος Βαγιάνος ίδρυσαν τον Μίλωνα Κροτωνιάτη, ένα αμιγώς παλαιστικό σωματείο. Ο ανταγωνισμός που θα δημιουργούσε η ύπαρξη ενός δεύτερου σωματείου στην πόλη θα επέτρεπε την παραπάνω ανάπτυξη του αθλήματος.¹⁴⁴ Σε αυτό το πλαίσιο, στις 18 Μαρτίου 1934 έγιναν αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης στους οποίους συμμετείχαν αθλητές από τον ΠΑΟΚ, τον Μίλωνα Κροτωνιάτη και από το Γ' Σώμα Στρατού.¹⁴⁵ Τον Φεβρουάριο του 1937 ο σύλλογος του Μίλωνα Κροτωνιάτη ζήτησε τη συγχώνευση του στο τμήμα πάλης του ΒΑΟ. Οι αθλητές μετακινήθηκαν στην ομάδα πάλης του ΒΑΟ και διαλύθηκε το τμήμα πάλης του Μίλωνα.¹⁴⁶

2.3.5 ΒΑΟ

Με πρωτοβουλία φίλων που αποχώρησαν από τα σωματεία ΑΕΚ Θεσσαλονίκης και ΠΑΟΚ, ιδρύθηκε ο Βυζαντινός Αθλητικός Όμιλος (ΒΑΟ), στη Θεσσαλονίκη τον Δεκέμβριο του 1926. Χαρακτηριστική του προσφυγικού χαρακτήρα του συλλόγου είναι η δημοσίευση της εφημερίδας «Νέα Αλήθεια» τον Σεπτέμβριο του 1940 που έγραψε:

«Τέσσερα χρόνια μετά την Μικρασιατική καταστροφή μερικοί παλαιοί φίλοι και συναγωνιστάι ξερριζωμένοι από τα σπιτικά τους με δυνατές τις αναμνήσεις της γης όπου

¹⁴²¹⁴² Κυρίτσης Δ., κ.α. (2005), -ΠΑΟΚ, ο.π., σελ. 92.

¹⁴³ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 94.

¹⁴⁴ Κυρίτσης Δ., κ.α. (2005), -ΠΑΟΚ, ο.π., σελ. 93,94.

¹⁴⁵ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 94.

¹⁴⁶ Εφ. Αθλητισμός 25/06/1937.

*μεγάλωσαν και όπου έγιναν άνδρες, απεφάσισαν την ίδρυσι του Βυζαντινού Αθλητικού Ομίλου».*¹⁴⁷

Ο ΒΑΟ αρχικά ξεκίνησε ως σύλλογος καλαθοσφαίρισης. Με πρωτεργάτη τον Στέφανο Βαφειάδη που ήταν ένα από τα ιδρυτικά στελέχη του και πρώτος πρόεδρος του ΒΑΟ, δημιουργήθηκε ένας σύλλογος που ανέπτυξε δραστηριότητα σε όλα σχεδόν τα αθλήματα. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο 2 του ιδρυτικού καταστατικού για τον σκοπό του συλλόγου: «Σκοπός του Συλλόγου είναι η εκγύμνασις των μελών εις την καλαθοσφαίραν, ως και εις διάφορα άλλα αθλητικά αγωνίσματα».¹⁴⁸

Ο ΒΑΟ ίδρυσε το παλαιστικό του τμήμα το 1936, όταν πρόεδρος του συλλόγου ήταν ο Ιωάννης Μπουζιώτης.¹⁴⁹ Πρόσωπα που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του αθλήματος ήταν οι προπονητές Στέφανος Βαγιάνος και Στέφανος Φιλιππίδης, καθώς και ο γυμναστής Ιωάννης Σεραφειμίδης. Ο Στέφανος Βαγιάνος θεωρείται ένας από τους σημαντικούς δασκάλους του αθλήματος της πάλης. Με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, άνθρωπος χαμηλών τόνων, μετριόφρων, γνώστης της τεχνικής του αθλήματος, διαπαιδαγωγούσε τους αθλητές.¹⁵⁰

Ο ΒΑΟ, σε μία προσπάθεια να διαδώσει το άθλημα της πάλης στη Δυτική Μακεδονία, τον Αύγουστο του 1937, λειτούργησε παράρτημα του τμήματος του στις πόλεις της Κατερίνης, της Βέροιας και της Αλεξάνδρειας. Την χρονιά αυτή ήταν ο μοναδικός σύλλογος της ελληνορωμαϊκής πάλης στη Βόρεια Ελλάδα.¹⁵¹

2.3.6 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

2.3.6 (Α) ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΛΗΣ ΠΑΟΚ ΜΙΛΩΝΑ

Το Πάσχα του 1933, πραγματοποιήθηκαν εσωτερικοί αγώνες πάλης στο σύλλογο του ΠΑΟΚ. Οι αγώνες αυτοί αποτέλεσαν τους πρώτους επίσημους αγώνες στη Θεσσαλονίκη. Έλαβαν μέρος όλοι οι αθλητές του συλλόγου και έγιναν υπό την επίβλεψη του Γ. Μακριδάκη. Στην κατηγορία πετεινού πρώτος αναδείχθηκε ο Μιχαηλίδης, δεύτερος ο Βοζίκης και τρίτος ο Βοϊκογλου. Στην κατηγορία πτερού πρώτος βγήκε ο Κωνσταντινίδης, δεύτερος ο Ζαχαριάδης και τρίτος ο Παπαδόπουλος. Στην κατηγορία των ελαφρών βαρών πρώτος στην κατάταξη ο Δ. Βαγιάνος, δεύτερος ο Πατμανίδης και τρίτος ο Ιορδανίδης. Στην

¹⁴⁷ Κυρίτσης Δ, Μπουντίδου Α.,ΒΑΟ, ο.π. σελ. 15,16.

¹⁴⁸ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 15.

¹⁴⁹ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 99.

¹⁵⁰ Ιωαννίδης, Θ. και Κυνηγόπουλου Α.,ο.π., σελ. 715.

¹⁵¹ Κυρίτσης Δ, Μπουντίδου Α.,ΒΑΟ, ο.π. σελ. 99.

κατηγορία μεσαίων βαρών πρώτος αναδείχθηκε ο Στ. Βαγιάνος, δεύτερος ο Βογιατζής και τρίτος ο Σεκέρογλου. Στην κατηγορία των ημιβαρέων πρώτος ο Μαρινάκης και δεύτερος ο Χατζηαργυρός.¹⁵²

Μετά τους πρώτους πετυχημένους αγώνες εντός του συλλόγου του ΠΑΟΚ, ο ΣΕΓΑΣ ανέθεσε στην ομάδα την διοργάνωση για πρώτη φορά αγώνων βορείου πρωταθλήματος του 1933. Ο ΠΑΟΚ για το σκοπό αυτό κατασκεύασε ειδική παλαίστρα και επίσημος διαιτητής για τους αγώνες ορίστηκε ο Γ. Ζερβίνης. Στους αγώνες αυτούς οι παλαιστές του ΠΑΟΚ κατέλαβαν τις πρώτες θέσεις στην κατάταξη των κατηγοριών, πλην του Στέλιου Ωρολογά στην κατηγορία των ελαφρών που ήταν αθλητής του Ηρακλή. Στο τέλος των αγώνων ακολούθησε επίδειξη διάρκειας δεκαπέντε λεπτών από τον πρωταθλητή Ζερβίνη. Στην επίδειξη ο Ζερβίνης πάλεψε με τους πρωταθλητές των κατηγοριών πετεινού και ημιμέσων βαρών, τον Μιχαηλίδη και τον Βαγιάνο, αντίστοιχα.¹⁵³

Οι παλαιστές του ΠΑΟΚ και του Μίλωνα Κροτωνιάτη κλήθηκαν να πάρουν μέρος στις 2 Φεβρουαρίου του 1936, σε αγώνες στο Παναθηναϊκό Στάδιο. Στους αγώνες έλαβαν μέρος παλαιστικοί σύλλογοι της Αθήνας. Οι αγώνες είχαν τη θέση προολυμπιακής δοκιμασίας των αθλητών, σχετικά με την προετοιμασία της επάνδρωσης της εθνικής ομάδας που θα αγωνιζόταν στους Ολυμπιακούς του Βερολίνου. Για την συμπερίληψη στην εθνική παλαιστική ομάδα έγινε περιορισμός στην επιλογή των αθλητών μέχρι την κατηγορία των μεσαίων βαρών. Οι παλαιστές των μεγάλων κιλών απέδειξαν με την μέτρια απόδοσή τους στους Βαλκανικούς αγώνες που έγιναν ότι δεν μπορούν να πλαισιώσουν την εθνική ομάδα.¹⁵⁴ Τον ίδιο μήνα, οι παλαιστές του Μίλωνα Κροτωνιάτη την Κυριακή 16 Φεβρουαρίου 1936, πήραν μέρος σε αγώνες πάλης στην Αθήνα στην παλαίστρα της Ένωσης Ερασιτεχνών.¹⁵⁵

2.3.6 (B) ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΛΗΣ ΒΑΟ

Την Κυριακή 16 Μαΐου 1937 ο ΒΑΟ στη Θεσσαλονίκη διοργάνωσε τοπικούς αγώνες πρωταθλήματος πάλης. Τη διεξαγωγή αγώνων προκήρυξε η Ομοσπονδία της

---

¹⁵² Κυρίτσης Δ., κ.α. (2005), -ΠΑΟΚ, ο.π., σελ. 92,93.

¹⁵³ Κυρίτσης Δ., κ.α. (2005), -ΠΑΟΚ, ο.π., σελ. 93.

¹⁵⁴ Εφ. Αθλητισμός 10/01/1936.

¹⁵⁵ Εφ. Αθλητισμός 28/02/1936.

πάλης.¹⁵⁶ Στους αγώνες πήρε μέρος με τους αθλητές του, ο σύλλογος του Μίλωνα Κροτωνιάτη.¹⁵⁷

Ο ΒΑΟ έλαβε μέρος με παλαιστές στους Β΄ Πανελλήνιους Αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης που έγιναν στην Αθήνα. Τρεις αθλητές του συλλόγου του διακρίθηκαν στους αγώνες. Ο Θ. Κωνσταντινίδης στην κατηγορία των 56 βγήκε δεύτερος. Ο Αβραμίδης στα 72 κιλά βγήκε τρίτος και στα 87 κιλά ο Βαγιάνος αναδείχθηκε δεύτερος.¹⁵⁸

Στις 22, 23 και 29 Οκτωβρίου 1939 στην παλαίστρα του Πανελληνίου έγιναν οι Πανελλήνιοι αγώνες της ελληνορωμαϊκής πάλης. Ο ΒΑΟ, έλαβε μέρος στους αγώνες με τους παλαιστές, Γρηγοριάδη, Κωνσταντινίδη, Γιαγκούδη, Ζαχαριάδη και Γρηγορίου.¹⁵⁹ Ο Γιαγκούδης αναδείχθηκε πρωταθλητής Ελλάδος στην κατηγορία των 66 κιλών.¹⁶⁰

Στις 25 Φεβρουαρίου 1940 ο ΒΑΟ και η Ακοάχ διοργάνωσαν στην αίθουσα του «Παλλάς» πυγμαχικούς και παλαιστικούς αγώνες. Τα έσοδα της διοργάνωσης διατέθηκαν υπέρ των σεισμόπληκτων της Τουρκίας. Πραγματοποιήθηκαν τέσσερις πυγμαχικοί αγώνες στους οποίους αναμετρήθηκαν οι πυγμάχοι: Τόρρες, Φλωρεντίν, Χαγιάτης, Αελιών, Κοέν, Ουζιέλ και Λεοταρίδης. Μετά τους πυγμαχικούς αγώνες πραγματοποιήθηκαν παλαιστικοί αγώνες μεταξύ των αθλητών του ΒΑΟ.¹⁶¹

Στις 28 Φεβρουαρίου 1940 στη Θεσσαλονίκη στην αίθουσα του Λευκού Πύργου έγιναν αγώνες πυγμαχίας και πάλης. Στους αγώνες επίδειξης της πυγμαχίας αγωνίστηκαν οι αθλητές Αρούχ, Αλσέ, Τζάκ Ραζόν, Νεκεφτίδης, Ουζιέλ και Α. Παπαδόπουλος. Από την πάλη αγωνίστηκε ο Βασιλειάδης με τον Αγγελίδη, σε έναν αγώνα που ο διαιτητής της αναμέτρησης Κ. Βαγιάνος τον έκρινε ισόπαλο μεταξύ των δύο αθλητών. Τα έσοδα της διοργάνωσης διατέθηκαν για τους έλληνες των ακριτικών περιοχών.¹⁶²

Τέλος, ο ΒΑΟ στις 20 με 21 Οκτωβρίου 1940 έλαβε μέρος στο Πανελλήνιο πρωτάθλημα ελληνορωμαϊκής πάλης που έγινε στην Αθήνα, στην παλαίστρα του Πανελληνίου. Στους αγώνες ο σύλλογος πήρε μέρος με τους καλύτερους αθλητές του.¹⁶³

---

¹⁵⁶ Εφ. Αθλητισμός 14/05/1937.

¹⁵⁷ Εφ. Αθλητισμός 10/02/1937.

¹⁵⁸ Εφ. Αθλητισμός 25/6/1937.

¹⁵⁹ Εφ. Αθλητισμός 27/10/1939.

¹⁶⁰ Εφ. Αθλητισμός 02/11/1939.

¹⁶¹ Εφ. Αθλητισμός 01/03/1940.

¹⁶² Εφ. Αθλητισμός 01/03/1940.

¹⁶³ Εφ. Αθλητισμός 18/10/1940.

2.3.6 (Γ) ΗΡΑΚΛΗΣ

Τα Β΄ Πανθεσσαλονίκεια, έγιναν τον Ιούνιο του 1925 στο γήπεδο του στίβου της ομάδας του Ηρακλή, στην Θεσσαλονίκη. Την έναρξη των αγώνων κήρυξε ο διοικητής του Τρίτου σώματος Στρατού και τίμησε με την παρουσία του πλήθος επισήμων. Στην ελληνορωμαϊκή πάλη οι αθλητές αγωνίστηκαν σε τρεις κατηγορίες βάρους. Στα ελαφρά την πρώτη θέση κατέλαβε ο Αλ. Βλάχος από το 4^ο τάγμα Στρατού. Στα μεσαία κιλά αναδείχθηκε νικητής ο Γκωνωνιάδης αθλητής του Γ΄.Σ. Σ. και στην κατηγορία των βαρέων κιλών πρώτος αναδείχθηκε ο Στανίτσας Α. του Ηρακλή.¹⁶⁴ Το 1935, ο πρόεδρος του Ηρακλή, Απόστολος Κοσμόπουλος ανακοινώσε στο Δ. Σ. του συλλόγου, ότι ζήτησαν να εγγραφούν στον σύλλογο δέκα παλαιστές από τον σύλλογο του ΠΑΟΚ που διαλύθηκε.¹⁶⁵

Στις 17 και 18 Σεπτεμβρίου 1938 η Ε.Ο.Φ.Π.Π.Α.Β. με πρόεδρο τον Κ. Ρουμπέση, διοργάνωσε τους Γ΄ Πανελλήνιους αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης. Οι αγώνες έγιναν στη Θεσσαλονίκη, στο γήπεδο του Ηρακλή. Οι αγώνες τέθηκαν υπό την προστασία του υπουργού – Γενικού Διοικητού Μακεδονίας και έτυχαν υψηλής επισημότητας. Την πρώτη μέρα έγινε παρέλαση των αθλητών με τους ήχους στρατιωτικής μουσικής μέχρι που παρατάχθηκαν μπροστά από την κερκίδα των επισήμων. Στη συνέχεια έγινε η έπαρση της αθλητικής σημαίας, δόθηκε ο αθλητικός όρκος από κάθε αθλητή, ακούστηκε ο Εθνικός Ύμνος και ξεκίνησαν οι αγώνες από τις μικρές κατηγορίες.¹⁶⁶

Στους Πανελλήνιους Αγώνες το 1938, στη Θεσσαλονίκη συμμετείχαν οι σύλλογοι Πανελλήνιος, ο Εθνικός, η Ένωση Ερασιτεχνών Παλαιστών, ο ΒΑΟ και ο Ελληνικός Αθλητικός Όμιλος Μίλων Αλεξανδρείας. Οι παλαιστικοί σύλλογοι πήραν μέρος στους αγώνες με πολλούς αθλητές. Από τον Πανελλήνιο αγωνίστηκαν οι αθλητές της ελληνορωμαϊκής πάλης: Ισαρής, Παγώνης, Σαλής, Σαραφόπουλος, Πολυχρονίου και άλλοι. Από τον Εθνικό πήραν μέρος οι παλαιστές: Μπίρης, Μέρρης, Φιλιππής, Μητρόπουλος, Αντωνιάδης, Καμπαφλής και άλλοι. Η Ένωση Ερασιτεχνών πήρε μέρος στους αγώνες με τους αθλητές: Μπακογιάννη, Πλακούλο, Χαρίσση, Περικλή, Φουντή, Αρσενίδη, Βέντη και Χατζή. Οι παλαιστές του ΒΑΟ που αγωνίστηκαν ήταν οι: Κωνσταντινίδης, Μπουμπουρίδης, Ζαχαριάδης, Κωνσταντινίδης, Γιαγκούδης, Μαυρίδης, Αβραμίδης, Αγγελίδης, Μαρινάκης, Παπαδόπουλος, Βαγιάνος, Χατζηαργυρός και Σταυρίδης. Ο Ελληνικός Αθλητικός όμιλος

¹⁶⁴ Εφ. Αθλητική Επιθεώρησης 06/1925.

¹⁶⁵ Γυμναστικός Σύλλογος Ηρακλής 1908-2003, Κέντρο Ιστορίας Δήμου Θεσσαλονίκης, σελ. 76.

¹⁶⁶ Εφ. Αθλητισμός 16/09/1938.

Μίλων Αλεξανδρείας είχε στείλει τρεις παλαιστές στους αγώνες. Ήταν ο Φεντάνης, ο Φιλακουρίδης και ο Λεφάκης.¹⁶⁷

Η Ε.Ο.Φ.Π.Α.Β. πραγματοποίησε τους Πανελλήνιους Αγώνες Ελληνορωμαϊκής Πάλης στη Θεσσαλονίκη το 1938 τις ημέρες της Διεθνούς Έκθεσης στην πόλη. Η πραγματοποίηση των αγώνων, εκτός Αθηνών, τις μέρες που στη Θεσσαλονίκη υπήρχε κόσμος από όλη την Ελλάδα στόχευε στη διάδοση σε ευρύτερο κύκλο του αθλήματος της πάλης για την εξύψωση του αγωνίσματος.¹⁶⁸ Άλλωστε, όπως αναφέρετε και στο ιδρυτικό καταστατικό της Ε.Ο.Φ.Π.Α.Π, στα καθήκοντα του Διοικητικού Συμβουλίου της Ομοσπονδίας ήταν η μελέτη των απαραίτητων μέτρων για την προαγωγή της Πάλης, όπως προβλέπονταν στο άρθρο 14.¹⁶⁹ Οι αγώνες έγιναν με επιτυχία και κυριάρχησαν τα στοιχεία της πειθαρχίας, της τάξης και της ευπρέπειας. Μετά την επιτυχή διοργάνωση των αγώνων ο Ηρακλής ίδρυσε παλαιστικό τμήμα, μέλη του οποίου ήταν ο Μ. Βασιλειάδης και ο Τάσος Παπαδόπουλος.¹⁷⁰

2.4. Η ΠΑΛΗ ΣΤΗΝ ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΔΑ

2.4.1 Η ΠΑΛΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ

Την περίοδο του Μεσοπολέμου το άθλημα της πάλης είναι ενεργό στην πόλη της Πάτρας μέσα από την ομάδα της Παναχαϊκής. Στην επαρχία η ανάπτυξη της πάλης ήταν μικρότερη και υπήρχαν ελλείψεις στα γυμναστήρια. Οι καλοί παλαιστές της Παναχαϊκής ο Σ. Τούλας, ο Χρυσαιτής, ο Ανδριανόπουλος και ο Τομπουλιάν, έστειλαν τον Ιούλιο του 1935, επιστολή παραπόνων στην εφημερίδα *Αθλητισμός* και παραπονέθηκαν για την έλλειψη στρώματος πάλης στο σύλλογο. Μάλιστα, οι είκοσι παλαιστές του συλλόγου αναγκάζονταν να προπονούνται στην άμμο.¹⁷¹ Τον Σεπτέμβριο του 1935, ο παλαιστής Πασμακόπουλος και ο Μαгриπλής, συναντήθηκαν για αγώνες με τους παλαιστές υπερελαφρών κιλών της Παναχαϊκής, στην Πάτρα.¹⁷²

---

¹⁶⁷ Εφ. *Αθλητισμός* 16/09/1938.

¹⁶⁸ Εφ. *Αθλητισμός* 18/09/1938

¹⁶⁹ Ελληνικής Ομοσπονδίας φιλάθλων πάλης, πυγμαχίας και άρσης βαρών 07/07/1936

¹⁷⁰ Γυμναστικός Σύλλογος Ηρακλής 1908-2003, Κέντρο Ιστορίας Δήμου Θεσσαλονίκης, σελ. 76.

¹⁷¹ Εφ. *Αθλητισμός* 05/07/1935.

¹⁷² Εφ. *Αθλητισμός* 02/09/1935.

Με πρωτοβουλία του προέδρου του Δ. Σ. της Παναχαϊκής Γεωργ. Σαμαρά, στις 5 Ιουλίου 1936, διοργανώθηκε επίδειξη ελληνορωμαϊκής πάλης στο ρινγκ του συλλόγου για προώθηση του αθλήματος και για προσέλκυση νέων αθλητών. Στην επίδειξη η προσέλευση του φίλαθλου κοινού ήταν μεγάλη. Στον πρώτο αγώνα πάλεψε ο Τσάκαλος με τον Ανδριόπουλο στην κατηγορία των υπερελαφρών κιλών. Ο αγώνας κράτησε 15 λεπτά και αναδείχθηκε ο Τσάκαλος νικητής στα σημεία. Στη συνέχεια σε αγώνα επίδειξης πάλεψαν ο Μαυροδημήτρης με τον Χανοσφακίδη. Ήταν αθλητές από την Αθήνα που υπηρετούσαν στο 12^ο Σύνταγμα του πεζικού. Στην κατηγορία των ημιβαρέων κιλών πάλεψε ο Μπασκουντιές με τον Ιωσήφ. Μετά από 45 λεπτά αγώνα οι παλαιστές βγήκαν ισόπαλοι. Το Δ. Σ. της Παναχαϊκής έκανε απονομή διπλωμάτων σε όλους τους παλαιστές που αγωνίσθηκαν.¹⁷³ Την επόμενη χρονιά, ο σύλλογος πάλης της Παναχαϊκής ήταν προγραμματισμένο να συμμετάσχει στους Πανελλήνιους αγώνες που προκήρυξε η Ομοσπονδία πάλης για τις 16 Μαΐου 1937.¹⁷⁴

Τελικά, στην Πάτρα υπήρξε μεγάλη ανταπόκριση από τους νέους για το άθλημα της πάλης, οι οποίοι για μεγάλο χρονικό διάστημα έκαναν προπονήσεις στην παλαίστρα της Παναχαϊκής και περίμεναν την ευκαιρία να εμφανισθούν μπροστά σε φιλάθλους. Το τμήμα της πάλης της Παναχαϊκής, λόγω του ενδιαφέροντος των νέων παλαιστών, προκήρυξε στις 6 Μαρτίου 1939 τοπικό πρωτάθλημα πάλης με ελεύθερη συμμετοχή και με διαχωρισμό σε τρεις κατηγορίες βάρους. Ο μεγάλος αριθμός των φιλάθλων που παρακολούθησαν τους αγώνες επιβεβαίωσε το ενδιαφέρον των φιλάθλων για το άθλημα της πάλης. Η επιτυχία της διοργάνωσης οφείλεται στις προσπάθειες του προέδρου της Παναχαϊκής του Γ. Σαμαρά. Στους αγώνες έλαβαν μέρος οι ακόλουθοι παλαιστές: ο Τούλας, ο Βρεττός, ο Χρυσανθάκης, ο νεαρός Τζόλας, ο Στεφανόπουλος, ο Τόφαλος, ο Νικολόπουλος και ο Ρόδης. (Τόφαλος.)¹⁷⁵

2.4.2 ΠΑΝΘΡΑΚΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ

Στα πρώτα χρόνια του Μεσοπολέμου, το 1923, στην Κομοτηνή έγιναν οι Α΄ Πανθρακικοί Αγώνες. Στους αγώνες συμμετείχε ο σύλλογος της Ξάνθης *Ορφέας* με τους παλαιστές Τζάκη, Βεϊκούση, Δημητρακόπουλο και Μαυρουδή. Έλαβαν μέρος στους αγώνες παλαιστές από στρατιωτικούς συλλόγους. Το Γ΄ Σώμα Στρατού, ο λόχος τηλεφωνείου είχε έναν παλαιστή, τον Κοντό. Από την XII Μεραρχία συμμετείχε ο Νηματάς. Από το 27^ο Σύνταγμα ο Μπεζιώτης, ο Τάκης, ο Δημόπουλος και ο Ρουμελιώτης. Από την VI Μεραρχία

¹⁷³ Εφ. Αθλητισμός 08/07/1936.

¹⁷⁴ Εφ. Αθλητισμός 10/02/1937.

¹⁷⁵ Εφ. Αθλητισμός 13/03/1939.

συμμετείχε ο παλαιστής των βαρέων βαρών Ρίμπας ο οποίος αναδείχθηκε πρωταθλητής. Οι παλαιστές αγωνίστηκαν σε τρεις κατηγορίες κιλών, στην κατηγορία των μέσων, των ελαφρών και υπερελαφρών κιλών.¹⁷⁶

Δραστηριότητα πάλης καταγράφεται και στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, στον σύλλογο πάλης του Μίλωνα που ιδρύθηκε το 1931.¹⁷⁷ Μεγάλος αθλητής του συλλόγου την περίοδο του Μεσοπολέμου ήταν ο Γεώργιος Λεφάκης. Την Κυριακή 16 Μαΐου 1937 η Ομοσπονδία Πάλης προκήρυξε αγώνες τοπικού πρωταθλήματος. Τη διοργάνωση των αγώνων την ανέλαβε ο σύλλογος του Μίλωνα.¹⁷⁸

Τέλος, μεμονωμένες αναφορές στο Τύπο του Μεσοπολέμου φανερώνουν την παρουσία του αθλήματος της πάλης στις πόλεις του Άργους και της Ιτέας. Στο αρχαίο θέατρο του Άργους την Κυριακή 17 Μαΐου 1936, τελέστηκε αγώνας ελληνορωμαϊκής πάλης μεταξύ του Κοντάκου και του Γεωργίου Βελιζιώτη.¹⁷⁹ Μάλιστα, τον Αύγουστο του 1935 είχε μεταβεί εκεί η ομάδα πάλης του Πανελληνίου για αγώνες.¹⁸⁰

---

¹⁷⁶ Εφ. *Αθλητική Επιθεώρηση* 08/1923

¹⁷⁷ Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων (Ε.Ο.Α.) Κατάσταση Σωματείων κατά άθλημα 1940.

¹⁷⁸ Εφ. *Αθλητισμός* 14/05/1937.

¹⁷⁹ Εφ. *Αθλητισμός* 15/05/1936.

¹⁸⁰ Εφ. *Αθλητισμός* 07/08/1935.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ - Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΠΑΛΗ (ΚΑΤΣ) ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

3.1 ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΠΑΛΗΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1930 η δραστηριότητα στο χώρο της ελευθέρας – επαγγελματικής πάλης, ήταν περιορισμένη. Η ελευθέρα επαγγελματική πάλη (κατς) εισήχθη στην Ελλάδα το 1931 με την άφιξη του Μπόρα από την Αμερική και την διοργάνωση αγώνων πρωταθλημάτων πάλης.¹⁸¹ Η ελευθέρα πάλη απέκτησε ιδιαίτερη δημοφιλία με την άφιξη του παλαιστή Τζίμ Λόντου από την Αμερική, ο οποίος ήταν παλαιστής που είχε ήδη μεγάλη καριέρα στα ρινγκ της Αμερικής.¹⁸² Χαρακτηριστικά αρθρο της εφημερίδας *Αθλητικός Τύπος*, τον Αύγουστο του 1932 έγραφε ότι αναμένεται να έρθει ο Λόντος στην Αθήνα με τους ομογενείς παλαιστές, τον Ζαχαρία, τον Μάξο και τον Τρύφωνα.¹⁸³

Η νίκη του Λόντου, την Κυριακή 22 Οκτωβρίου του 1933, στο Παναθηναϊκό Στάδιο, έναντι του μεγάλου Ρώσου παλαιστή Κόλλα Κβαριάνι,¹⁸⁴ αποτέλεσε ορόσημο στην εξέλιξη της επαγγελματικής πάλης στην Ελλάδα. Ο Λόντος νίκησε τον Κβαριάνι μετά από 45 λεπτά αγώνα.¹⁸⁵ Πριν την έναρξη του μεγάλου αγώνα διεξήχθησαν αγώνες ελευθέρας πάλης, όπου αρχικά αναμετρήθηκε ο μεγάλος αθλητής Γεώργιος Τράγος με τον Ιωάννη Αντιόχου (ή Μάξος).¹⁸⁶ Ο αγώνας επίδειξης του Τράγου με τον Μάξο είχε ταχύτητα και τεχνική και έληξε ισόπαλος. Επίσης ισόπαλος τελείωσε ο αγώνας που ακολούθησε μεταξύ των παλαιστών του τμήματος της ελληνορωμαϊκής του Εθνικού Γ. Σ., του Ζαχαρία και του Στάμου.¹⁸⁷

---

¹⁸¹ Εφ. *Αθλητισμός* 28/06/1937.

¹⁸² Ο Λόντος απο τον Ιούνιο του 1930 μέχρι τον Ιούλιο του 1935, οπότε και ηττήθηκε απο τον Μαχόνεουκατείχε τον παγκόσμιο τίτλο στην επαγγελματική πάλη. Εφ. *Αθλητισμός* 01/07/1935.

¹⁸³ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 15/08/1932.

¹⁸⁴ «Ο Λόντος νίκησε τον Κβαριάνι κα για δεύτερη φορά σε αγώνα που έγινε στην Κωνσταντινούπολη στις 10 Αυγούστου του 1936. Ο αγώνας είχε διάρκεια μίας ώρας» Εφ. *Αθλητισμός* 10/08/1936.

¹⁸⁵ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 23/10/1933.

¹⁸⁶ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 13/10/1933.

¹⁸⁷ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 23/10/1933.

Μέρες πριν από τον αγώνα του Λόντου στο Παναθηναϊκό Στάδιο υπήρξε μεγάλη κινητοποίηση των φιλάθλων της επαρχίας. Ο δήμαρχος του Άργους μάλιστα, από όπου καταγόταν ο Λόντος, είχε οργανώσει μεγάλη εκδρομή στην Αθήνα. Απεσταλμένοι των φιλάθλων και από άλλες επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας είχαν μεταβεί στην Αθήνα για να προμηθευτούν μαζικώς 300 με 500 εισιτήρια ο καθένας.¹⁸⁸

Ωστόσο το γεγονός ότι επιλέχθηκε ως χώρος διεξαγωγής του αγώνα το Παναθηναϊκό Στάδιο ήταν κάτι που προκάλεσε την παρέμβαση της Τεχνικής Επιτροπής Πάλης του ΣΕΓΑΣ κατά της Ολυμπιακής Επιτροπής και του διοργανωτή Πανιωνίου, που επέλεξαν χώρο με ιδιαίτερους συμβολισμούς για τη διεξαγωγή επαγγελματικού αγώνα.¹⁸⁹

3.2 Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΠΑΛΗ ΣΤΑ ΡΙΝΓΚ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ

Με τη δημοφιλία που απέκτησε η ελεύθερα πάλη εγκαινιάστηκαν πολλά ρινγκ της Αττικής και διοργανώνονταν συχνά συναντήσεις για αγώνες. Τον πρώτο καιρό οι συναντήσεις των αθλητών γίνονταν σε συνοικιακά ρινγκ, οι δε φίλαθλοι που παρακολουθούσαν τους αγώνες προέρχονταν από τη λαϊκή τάξη και συνήθως αριθμούσαν σε μερικές δεκάδες.¹⁹⁰

Το φθινόπωρο του 1933 στο «*Καλιφόρνια Ρινγκ*» του Πειραιά έγινε συνάντηση για αγώνα ελευθέρως πάλης μέχρι τελικής πτώσης μεταξύ του πρωτοπαλαιστού του Πειραιά Γ. Κλειτόμαχου και του Π. Αδάμ. Στην ίδια διοργάνωση μετά τον κύριο αγώνα έγιναν αγώνες πάλης μεταξύ του Μακρή με τον Σαγιά, του Κανέλλου με αντίπαλο τον Έξαρχο και του Μαλικούτη με αντίπαλο τον Λούη. Με το τέλος του προγράμματος όλων των αγώνων ακολούθησε επίδειξη ελευθέρως πάλης από τον Μαρκόπουλο με τον Νικολαΐδη.¹⁹¹ Δύο χρόνια μετά στο ρινγκ της Αγίας Σοφίας στον Πειραιά, στις 16 Δεκεμβρίου 1935, έγινε αναμέτρηση του παλαιστή από τον Πειραιά Αδάμ με τον παλαιστή από τη Λάρισα Γκόγκαοστη. Πριν από τον αγώνα των δύο αθλητών αναμετρήθηκαν ο Πολυδάμας με τον Σκανδάλη, ο Συγγενίδης με τον Ζγατζή και ο Ρηνόπουλος με τον Μυτιλιάν.¹⁹² Παρομοίως,

¹⁸⁸ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 13/10/1933.

¹⁸⁹ Μπαλτάς Α, ΜΠΣ *Ο Ελληνικός Αθλητισμός στη Σύμωρη* (1890-1920), Σπαρτη, 2013, σελ. 137,138

¹⁹⁰ Εφ. *Αθλητισμός* 20/12/1935.

¹⁹¹ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 13/10/1933.

¹⁹² Εφ. *Αθλητική Φωνή* 14/12/1935.

στην αίθουσα Βασταρδή έγιναν αγώνες πάλης μεταξύ του Βέντη με τον Κριθαρά και του Καλαφάτη με τον Τσάφο.¹⁹³

Ένα χρόνο μετά, στο ρινγκ της Πλάκας, την Κυριακή 24 Μαΐου 1936, έγιναν αγώνες ελευθέρας πάλης. Αγωνίστηκε ο Δημητρίου με τον Τσιριγώτη, ο Δέδες με τον Ζουμπουρλά και ο Κωνσταντίνου με τον Ντούτσουλη. Ο αγώνας του παλαιστή Βαρβέρη με τον Λαμπράκη είχε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον και έληξε ισόπαλος.¹⁹⁴ Στο ρινγκ Αγ. Ιωάννου την Κυριακή 28 Ιουνίου 1936 έγιναν αγώνες ελευθέρας πάλης. Πάλεψε ο Καριόλης με τον Δημητρίου σε αγώνα που είχε διάρκεια τριάντα λεπτών και έληξε με ισοπαλία. Αναμετρήθηκε επίσης ο Ντούτσουλης με τον Χριστοφίδη για σαράντα πέντε λεπτά και έληξε με ισοπαλία μεταξύ τους. Ο αγώνας με το μεγάλο ενδιαφέρον ήταν του Κινγκ Κογκ (Γιακουμίδη) με τον πρώτο διεκδικητή του τίτλου τον Λαμπράκη. Ο αγώνας είχε μεγάλη διάρκεια, κράτησε πάνω από δύο ώρες. Επειδή δεν υπήρχε αποτέλεσμα στη διάρκεια του αγώνα, η επιτροπή ανακήρυξε τους παλαιστές ισόπαλους.¹⁹⁵

Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελούσε το γεγονός ότι οι εφημερίδες και οι δημοσιεύσεις που γίνονταν σε αυτές αποτελούσαν το μέσο επικοινωνίας των παλαιστών με τους άλλους συναθλητές τους. Έτσι, οι προσκλήσεις και το κάλεσμα για αναμέτρηση με αντίπαλο παλαιστή γίνονταν με ανακοινώσεις στις εφημερίδες. Επί παραδείγματι, ο παλαιστής Μαυρίδης κάλεσε τον παλαιστή της Καλλιθέας Καραγιάννη στο ρινγκ της Πλάκας για αναμέτρηση. Ο Τσεσμελής, παλαιστής του Βύρωνα στα ελαφρά κιλά, κάλεσε κάθε παλαιστή της κατηγορίας του να αναμετρηθούν σε αγώνα.¹⁹⁶ Ο Καρύδας προσκάλεσε τον Μπόρα και τον Καρπόζηλο σε αναμέτρηση.¹⁹⁷ Ο αθλητής της πυγμαχίας Μυκωνιάτης που ήταν σε άριστη φόρμα δεχόταν επίσης προσκλήσεις για αγώνα.¹⁹⁸

Από το 1937, όπως παρατηρείται στον Τύπο της εποχής, οι πληροφορίες που αφορούν την επαγγελματική πάλη είναι λιγότερες σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια. Τα νέα για το άθλημα έπαψαν να αποτελούν πρωτοσέλιδο στις εφημερίδες και πολλές φορές περιορίζονταν σε κάποιο μικρό άρθρο στις πίσω σελίδες. Ο λόγος προφανώς ήταν το μειωμένο ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού για την επαγγελματική πάλη την περίοδο του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου.

---

¹⁹³ Εφ. Αθλητισμός 30/10/1935.

¹⁹⁴ Εφ. Αθλητισμός 29/05/1936.

¹⁹⁵ Εφ. Αθλητισμός 01/07/1936.

¹⁹⁶ Εφ. Αθλητισμός 24/07/1936.

¹⁹⁷ Εφ. Αθλητισμός 31/07/1936.

¹⁹⁸ Εφ. Αθλητισμός 24/07/1936.

Στο ρινγκ Βρυώνη (ιδιοκτησίας του Μπόρα), στον Πειραιά, στις 14 Φεβρουαρίου του 1937 έγινε αγώνας επαγγελματικής πάλης του Καρπόζηλου με αντίπαλο τον Καρύδα. Ο αγώνας αυτός ήταν από τους σπουδαιότερους όλης της χειμερινής περιόδου. Πριν από τον αγώνα των μεγάλων παλαιστών έλαβαν χώρα επίσης αγώνες μεταξύ σπουδαίων αθλητών της πάλης από την Αθήνα και τον Πειραιά.¹⁹⁹

Την Κυριακή 9 Ιανουαρίου 1938 έγιναν αγώνες ελευθέρας πάλης στο ρινγκ της Καλλιθέας. Ενδιαφέρον είχε ο αγώνας του Καρύδα με αντίπαλο τον Θεοδωρόπουλο. Ο Θεοδωρόπουλος θεωρούνταν παλαιστής με μεγάλες δυνάμεις και πολύ γρήγορος. Στη συνέχεια των αγώνων πάλεψε ο Κορολόγος με τον Μαρουλίδη και ο Αετός με τον Δημητριάδη.²⁰⁰ Στις 10 Σεπτεμβρίου 1938 στο ρινγκ του Παλαί ντε Σπορ έγινε μεγάλος αγώνας επαγγελματικής πάλης μεταξύ του πρωταθλητή Ελλάδος Ανδρέα Λαμπράκη με τον διεκδικητή του τίτλου, τον Καρπόζηλο.²⁰¹ Την Κυριακή 6 Ιανουαρίου 1938 είχαν προγραμματιστεί αγώνες ελευθέρας πάλης στο ρινγκ της Αγίας Σοφίας στο Πειραιά. Στην αναμέτρηση θα πάλευε ο Καρπόζηλος με αντίπαλο τον πρωταθλητή από την Μύκονο, τον Σαντοριναίο. Η διεύθυνση του ρινγκ, προς όφελος του αγωνίσματος, αποφάσισε ο αγώνας να είναι μέχρι τελικής πτώσης και απεριόριστος σε χρονική διάρκεια.²⁰²

Λόγω της έλλειψης των απαραίτητων χώρων για αγώνες ελεύθερης πάλης, οι αγώνες διοργανώνονταν σε χώρους θεάτρων, σε χώρους καταστημάτων, μπαρ κλπ. Το 1937 μάλιστα δημοσιεύθηκε η είδηση ότι γνωστός φιλάθλος της ελευθέρας πάλης από τον Πειραιά, έδωσε την πληροφορία για το σχέδιο κατασκευής μεγάλου σταδίου όπου θα γίνονται αγώνες ελευθέρας πάλης. Ήταν μία πολύ ακριβή κατασκευή, με μεγάλη χωρητικότητα, άνω των 3.000 φιλάθλων. Θα υπήρχε επίσης η δυνατότητα να φιλοξενήσει διεθνείς αγώνες πάλης.²⁰³ Ωστόσο το σχέδιο αυτό δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

Την 19 Ιουλίου 1936 έγιναν αγώνες ελευθέρας πάλης στην Πεντέλη, στο μπαρ Μιχαλοπούλου. Αγωνίστηκαν ο Ντούτσουλης με τον Καπνόπουλο, και ο Λαμπράκης με τον Βασιλειάδη. Σύμφωνα με το δημοσίευμα, ο αριθμός των φιλάθλων πλησίασε τους 5.000.²⁰⁴ Ο Λαμπίδης, στο παλαιστικό ρινγκ «Πατινάζ», διοργάνωσε αγώνες ελευθέρας πάλη στις 14 Αυγούστου 1936. Ο Κλειτόμαχος πάλεψε με τρεις παλαιστές στη σειρά, με τον Σαλούτση, τον Κιγκ Κογκ και τον Δρίτσο. Πριν τους αγώνες προκάλεσε τον Σκουλαρικά, τον Καρύδα

---

¹⁹⁹ Εφ. Αθλητισμός 05/02/1937.

²⁰⁰ Εφ. Αθλητισμός 05/01/1938.

²⁰¹ Εφ. Αθλητισμός 09/09/1938.

²⁰² Εφ. Αθλητισμός 04/01/1939.

²⁰³ Εφ. Αθλητισμός 06/01/1937.

²⁰⁴ Εφ. Αθλητισμός 24/07/1936.

και τον Μπόρα για να αναμετρηθούν μαζί του.²⁰⁵ Την Κυριακή 18 Φεβρουαρίου 1940 ήταν προγραμματισμένος αγώνας του Καρπόζηλου με τον Φουστέρη στο θέατρο «Περοκέ». Πριν από τον αγώνα του Καρπόζηλου υπήρξε αναμέτρηση ανάμεσα στον Μπογοσιάν και τον Μείντάνη.²⁰⁶

3.3 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΛΗΣ

Κατά την επίμαχη δεκαετία του 1930 υπήρξε σημαντικός αριθμός ειδήσεων για την διεξαγωγή αγώνων επαγγελματικής πάλης. Την Κυριακή 11 Απριλίου 1933 στο θέατρο «Αλκαζάρ» στην Κοκκινιά, σε διοργάνωση του Λαμπίδη, ο Παράσχος Μπόρας αντιμετώπισε τον Αθανασιάδη, σε αγώνα διεκδίκησης του τίτλου. Ο Μπόρας αναδείχθηκε νικητής μετά από σκληρό αγώνα μεταξύ τους. Στην ίδια διοργάνωση, ο παλαιστής Μαρκόπουλος νίκησε τον Μασίστα, ο Κλειτόμαχος νίκησε τον Χαντζάρα και ο Μοτιλιάν τον Κακουλίδη.²⁰⁷

Ο Μπόρας είχε αναδειχθεί πρωταθλητής όλων των κατηγοριών στην πάλη, το 1933. Το πρωτάθλημα διοργανώθηκε από την εφημερίδα *Αθλητική Φωνή*, η οποία του απένειμε τον τίτλο. Αξίζει να σημειωθεί ότι διευθυντής της εφημερίδας ήταν ο γνωστός δημοσιογράφος του Μεσοπολέμου Παύλος Κριναίος. Διεκδικητές του τίτλου του Μπόρα ήταν ο Κυρλένκο, ο Καρπόζηλος, ο Πατσαβός, ο Καρυδάς, ο Πανάγου, ο Κωτσονάρος, ο Αθανασιάδης, ο Σκουλαρίκας, ο Κρεμυζάς και ο Ερμοκράτης. Επίσης διεκδικητές ήταν οι: Κανόγλου, Τζιμογιάννης, Χαρισιάδης, Μωϋσιάδης και Ηλιόπουλος.²⁰⁸

Την Κυριακή 22 Δεκεμβρίου 1935, στο θέατρο *Κεντρικόν*, ήταν προγραμματισμένος αγώνας ελεύθερης πάλης μεταξύ του πρωταθλητή Ελλάδος όλων των κατηγοριών Μπόρα, με τον πρώτο διεκδικητή του τίτλου Καρπόζηλο. Παρά το γεγονός ότι το άθλημα της επαγγελματικής πάλης ήταν δημοφιλές, οι συνθήκες μέχρι τότε δεν επέτρεπαν ώστε οι αγώνες να διεξάγονται ενώπιον μεγάλου κοινού. Ωστόσο, στον αγώνα αυτό υπήρξε για πρώτη φορά, έστω και σε επίπεδο προθέσεων, μία προσπάθεια για διεύρυνση του φίλαθλου κοινού στους αγώνες. Έγινε η πρώτη επίσημη εμφάνιση της ελεύθερης πάλης σε διευρυμένο κοινό.²⁰⁹

---

²⁰⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 14/08/1936.

²⁰⁶ Εφ. *Αθλητισμός* 14/02/1940.

²⁰⁷ Εφ. *Αθλητικά Χρονικά* 13/04/1933.

²⁰⁸ Εφ. *Αθλητισμός* 03/01/1936.

²⁰⁹ Εφ. *Αθλητισμός* 20/12/1935.

Μεγάλος αγώνας επαγγελματικής πάλης ήταν αυτός του Λόντου με τον Τούρκο Ντιναρλί Μεμέτ που έγινε στο Παναθηναϊκό Στάδιο, στις 2 Αυγούστου 1936. Ο Τούρκος παλαιστής σύμφωνα με τα δημοσιεύματα της εποχής, μέρες πριν τον αγώνα, εξαιτίας του κινδύνου να χάσει από τον Έλληνα παλαιστή, αξίωσε ο αγώνας να γίνει με τους κανόνες της αμερικάνικης ελευθέρας πάλης. Ζήτησε να επιτραπούν τα πυγμαχικά χτυπήματα, τα χτυπήματα με το κεφάλι, οι λαβές πνιγμού και τα φλάϊν τακλ. Οι διοργανωτές του αγώνα έκαναν προσπάθειες να μεταπείσουν τον Τούρκο παλαιστή.²¹⁰ Στις 2 Αυγούστου, ο Λόντος μετά από 58 λεπτά αγώνα νίκησε τον Τούρκο παλαιστή. Ήταν μία σκληρή αναμέτρηση των δύο παλαιστών, σε ένα αγώνα που περιλάμβανε κεφαλοπιασίματα, ποδολαβές, κορμοψαλίδες, αεροπλανικά κόλπα. Μόλις έληξε ο αγώνας με νικητή τον Λόντο 30.000 φίλαθλοι που παρακολούθησαν τον αγώνα κατέκλυσαν τον χώρο γύρω από τον Έλληνα παλαιστή.²¹¹

Επίσης, την Κυριακή 3 Ιουλίου 1937, στο Παναθηναϊκό Στάδιο διοργανώθηκε μεγάλη παναθλητική γιορτή με τη συμμετοχή πολλών σωματείων. Το πρόγραμμα περιελάμβανε μάλιστα και ασκήσεις επιδείξεων των πυροσβεστών. Στην αρχή του προγράμματος, σε αγώνα επιδείξεων αγωνίστηκε ο παλαιστής Τζίμ Λόντος με τον Μάξο. Οι παλαιστές ήταν πλήρως προπονημένοι και αναμενόταν σκληρή αναμέτρηση μεταξύ τους με πλούσιο θέαμα της πάλης.²¹²

3.4 ΤΑ ΡΙΝΓΚ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΛΗΣ ΚΑΙ ΠΥΓΜΑΧΙΑΣ

Στα ρινγκ της Αθήνας και του Πειραιά, πραγματοποιούνταν συχνά στην ίδια διοργάνωση μαζί αγώνες ελευθέρας πάλης και αγώνες πυγμαχίας. Χαρακτηριστικά, την Κυριακή 25 Ιανουαρίου 1931 έγιναν αγώνες ελευθέρας πάλης και πυγμαχίας, στην Καλλιθέα στο θέατρο «Ηλύσια». Μερικοί από τους πυγμάχους που συμμετείχαν ήταν ο Καλογιάννης, ο Μελίδης, ο Εμιρζάς και ο Γ. Ρούμπας. Οι παλαιστές που πήραν μέρος στους αγώνες ήταν ο Χουρμούζης και ο Ν. Αμιρζάς. Και οι δύο παλαιστές είχαν αξιοσημείωτες νίκες στο εξωτερικό.²¹³

---

²¹⁰ Εφ. Αθλητισμός 27/07/1936.

²¹¹ Εφ. Αθλητισμός 03/08/1936.

²¹² Εφ. Αθλητισμός 30/06/1937.

²¹³ Εφ. Αθλητικός Τύπος 21/01/1931.

Στις 13 Απριλίου 1933, ανακοινώθηκαν αγώνες για την Κυριακή του Πάσχα, στο θέατρο «Αλκαζάρ» στην Κοκκινιά. Το πρόγραμμα περιλάμβανε αγώνες ελευθέρας πάλης και πυγμαχίας. Στο ξεκίνημα των αγώνων, ο πυγμάχος Χαμπέρης αντιμετώπισε σε αγώνα ρεβάνς τον Βακιρλή. Στη συνέχεια αγωνίστηκε ο πυγμάχος Παρασκευάς με τον Ξιραφάν, ο Αναστασιάδης με τον Τσογλάκο, ο Πιτσίνης ήταν αντίπαλος με τον Παπαπαναγιώτου και ο Καραγεωργίου με τον Λευκοδημήτρη. Τη Δευτέρα μετά το Πάσχα, τις απογευματινές ώρες στο «Αλκαζάρ» της Κοκκινιάς, τελέστηκαν επίσης αγώνες ελευθέρας πάλης όπου αγωνίστηκε ο Μαρκόπουλος με τον Κλειτόμαχο και ο Μασίστας με τον Νικολαΐδη. Ήταν προγραμματισμένο επίσης να παλέψει ο Αθανασιάδης με αντίπαλο τον Ζαραφινόπουλο και ο Τζίμ Βλός με τον Μωσαΐδη της Καλλιθέας.²¹⁴

Τον Αύγουστο του 1935 έγιναν τα εγκαίνια της «Σαλλ Βαγκράμ» στην λεωφόρο Υμητού, στο Παγκράτι. Την ημέρα των εγκαινίων διοργανώθηκαν αγώνες πυγμαχίας και ελευθέρας πάλης.²¹⁵ Η «Σαλλ Βαγκράμ» σε διάστημα ενός μήνα λειτουργίας συγκέντρωσε σαράντα από τους καλύτερους παλαιστές των Αθηνών και ογδόντα πυγμάχους. Στο τμήμα της πάλης επικεφαλής και προπονητής, ήταν ο πρωταθλητής Ηπείρου Γεώργιος Γιουβάνης.²¹⁶ Στο ρινγκ «Σαλλ Βαγκράμ» την Κυριακή 29 Σεπτεμβρίου 1935 έγιναν αγώνες πάλης και πυγμαχίας. Στην ελευθέρα πάλη αγωνίστηκε ο πρωταθλητής από τον Πειραιά Γόμπος, με τον παλαιστή της Αθήνας Μυκονιάτη. Διαιτητής της αναμέτρησης ήταν ο Ιωάννου. Πριν από τον αγώνα πάλης έγιναν αγώνες πυγμαχίας του Παπαθανασόπουλου με τον Στοιβακτή. Αγωνίστηκαν για τέσσερις γύρους των δύο λεπτών και βγήκαν ισόπαλοι. Στον επόμενο αγώνα πυγμάχησε ο Παπαγεωργίου με τον Πατερλή. Εξαιρετικού ενδιαφέροντος ήταν ο πυγμαχικός αγώνας του προπονητή του ρινγκ Βασταρδή με τον μετέπειτα παγκόσμιο πρωταθλητή Π. Χριστοφορίδη.²¹⁷

Την Κυριακή 12 Ιανουαρίου 1936 στο ρινγκ της Κοκκινιάς διοργανώθηκαν αγώνες ελευθέρας πάλης και πυγμαχίας. Αγωνίστηκε ο παλαιστής Καρύδας εναντίον του Ηλιόπουλου και ο Γερμανός με αντίπαλο τον Παπαναγιώτου. Στους αγώνες πυγμαχίας αναμετρήθηκαν ο Ιωάννου εναντίον του Λάντζου, ο Ξυλαράς εναντίον του Τσογλάκου και ο Γαλιάτσης με αντίπαλο τον Ταζόπουλο. Η διάρκεια των γύρων στους αγώνες πυγμαχίας ήταν τρία λεπτά.²¹⁸

²¹⁴ Εφ. *Αθλητικά Χρονικά* 13/04/1933.

²¹⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 28/08/1935.

²¹⁶ Εφ. *Αθλητισμός* 23/09/1935

²¹⁷ Εφ. *Αθλητισμός* 02/10/1935.

²¹⁸ Εφ. *Αθλητισμός* 08/01/1936.

Στο Αθηναϊκό ρινγκ (αίθουσα Γουναρίδη και Καραγιαννόπουλου) την Κυριακή 23 Φεβρουαρίου του 1936 έγιναν αγώνες πάλης και πυγμαχίας. Οι παλαιστές της ελευθέρας πάλης που θα αναμετρούνταν ήταν ο Πουλίδης με τον Ασβεστά, ο Λαμπράκης με τον Βάντζο και στον αγώνα με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον ο Τζιμογιάννης με αντίπαλο τον Μπογοσιάν. Στη συνέχεια πυγμάχησαν, σε έξι γύρους των δύο λεπτών, ο Ευαγγελίου με αντίπαλο τον Γιοβά.²¹⁹

Την ίδια χρονιά, στο ρινγκ Βρυώνη, στον Πειραιά έγιναν παλαιστικοί και πυγμαχικοί αγώνες. Στους παλαιστικούς αγώνες της ελευθέρας πάλης ήταν προγραμματισμένο να παλέψει ο Μπόρας με τον Καρύδα. Το ενδιαφέρον ήταν στραμμένο στον αγώνα του πρωταθλητή και νικητή όλων των παλαιστών της Κρήτης, του Ευάγγελου Πετράκη. Επίσης στην πυγμαχία ο αθλητής από τα Πετράλωνα Β. Κανελλόπουλος προκαλούσε τον πυγμάχο Παυλίδη σε αγώνα.²²⁰

Στο Παλαί ντε Σπορ την Κυριακή 30 Ιανουαρίου 1938, έγινε παρουσία πολλών φιλάθλων, διοργάνωση αγώνων πυγμαχίας και πάλης. Ο κύριος αγώνας της διοργάνωσης ήταν της ελεύθερης πάλης μεταξύ του Καρπόζηλου και του Τζιφού, στον οποίο αναδείχθηκε νικητής ο πρώτος. Πριν από τον αγώνα των δύο μεγάλων παλαιστών αναμετρήθηκε ο Γκουζούνης με τον Ορφανίδη και ο Μαλισόβας με τον Λαμιώτη. Στην έναρξη της διοργάνωσης για ένα τρίωρο, από τις τέσσερις μέχρι τις επτά, είχε αγώνες πυγμαχίας.²²¹

Την Κυριακή 8 Ιανουαρίου 1938 ήταν προγραμματισμένοι αγώνες πυγμαχίας και ελευθέρας πάλης στο ρινγκ της Αγίας Σοφίας στο Πειραιά. Στους αγώνες πυγμαχίας έλαβαν μέρος ο πυγμάχος Τσίρος με αντίπαλο τον Παπαδόγκωνα. Θεωρούνταν και οι δύο δυνατοί πυγμάχοι και αγωνίστηκαν σε αγώνα των 10 γύρων διάρκειας 2 λεπτά ο κάθε ένας. Πριν από τη συνάντηση των πυγμάχων πάλεψε ο Τζίμι Σαράντος με τον Καρύδα σε αγώνα επαγγελματικής πάλης.²²²

3.5 ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΑΘΛΗΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΠΑΛΗΣ ΜΕ ΠΥΓΜΑΧΟΥΣ – ΠΑΓΚΡΑΤΙΟ

Σε ορισμένα ρινγκ της Αθήνας, την περίοδο 1934- 1935, πραγματοποιούνταν αναμετρήσεις αθλητών της επαγγελματικής πάλης με αθλητές της πυγμαχίας, στο άθλημα

---

²¹⁹ Εφ. Αθλητισμός 21/02/1936.

²²⁰ Εφ. Αθλητισμός 22/06/1936.

²²¹ Εφ. Αθλητισμός 02/02/1938.

²²² Εφ. Αθλητισμός 04/01/1939.

του παγκρατίου. Εκείνη την εποχή, το παγκράτιο είχε ξεκινήσει να διαδίδεται στο εξωτερικό, στις χώρες της Αμερικής και της Γαλλίας. Το άθλημα αποτελούσε μίξη στοιχείων από την πυγμαχία και την πάλη.²²³ Σε ρινγκ της Αθήνας στο τέλος των αγώνων κάποιοι αθλητές επιδίδονταν σε αυτό το άθλημα.

Την Κυριακή 25 Αυγούστου 1935, στο ρινγκ της πλατείας Κουμουνδούρου έγιναν αγώνες ελευθέρως πάλης. Πάλεψαν ο Κόγκας ο οποίος ήταν παλαιστής της Βόρειας Ελλάδας, ο Γεωργιάδης, και ο Τσάκαρος παλαιστής από το Βόλο. Επίσης πάλεψε ο παλαιστής Πάτσης με τον Τζιτσόπουλο τον οποίο και νίκησε. Ο παλαιστής Πάτσης προκάλεσε για αναμέτρηση την επόμενη Κυριακή, μέσω της εφημερίδας *Αθλητισμός*, τον πυγμάχο Μπόκαρη. Επρόκειτο για αναμέτρηση δύο αθλητών διαφορετικών αθλημάτων. Έτσι, ο παλαιστής της επαγγελματικής πάλης και ο πυγμάχος θα αναμετρούνταν μεταξύ τους στο άθλημα του παγκρατίου.²²⁴ Αντίστοιχα, την Κυριακή 13 Οκτωβρίου 1935 στο ρινγκ της «Σαλ Βαγκράμ» ήταν προγραμματισμένος αγώνας παγκρατίου του παλαιστή Γ. Βάγγη με τον πυγμάχο Ε. Μιλάκη σε αγώνα παγκρατίου.²²⁵

3.6 Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΠΑΛΑΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΔΑ

Οι επαγγελματίες παλαιστές συνήθιζαν να περιοδεύουν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας και να επιδίδονται σε αγώνες. Ο Λόντος κατά τον ερχομό του από την Αμερική το 1932, είχε σκοπό να περιοδεύσει την Ελλάδα για συναντήσεις αγώνων πάλης.²²⁶ Αγώνες επαγγελματικής πάλης πραγματοποιούνταν τις Κυριακές σε όλη την περιφέρεια της Ελλάδας.

Στις 17 Απριλίου 1933, άρθρο της εφημερίδας *Αθλητικά Χρονικά* ανακοίνωσε παλαιστικούς αγώνες στο Σινέ «Ατελιέ» της Κορίνθου. Έλαβαν συμμετοχή οι πρωταθλητές Ελλάδος Παράσχος Μπόρας και Τζίμ Βλός. Στους αγώνες πήραν μέρος επίσης οι παλαιστές από την Αθήνα, Κ. Τόφαλος, Ερμοκράτης και Μάξος.²²⁷

Στην Καβάλα, τον Αύγουστο του 1935, ο Χ. Καρπόζηλος της επαγγελματικής πάλης αναμετρήθηκε με τον διεκδικητή του τίτλου του πρωταθλητή παλαιστή Ν. Ηλιόπουλο. Ο

²²³ Εφ. *Αθλητικά Χρονικά* 28/02/1934.

²²⁴ Εφ. *Αθλητισμός* 28/08/1935.

²²⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 09/10/1935.

²²⁶ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 15/08/1932.

²²⁷ Εφ. *Αθλητικά Χρονικά* 17/04/1933.

αγώνας πρόσφερε θέαμα στους φιλάθλους και έληξε με αναμφισβήτητη νίκη του Ηλιόπουλου μετά από 48 λεπτά. Ο ενθουσιασμός των φιλάθλων από τη νίκη του Ηλιόπουλου ήταν μεγάλος.²²⁸

Στον Λαγκαδά, την Κυριακή 13 Οκτωβρίου 1935, ο παλαιστής από την Μακεδονία, ο Ν. Ηλιόπουλος αναμετρήθηκε σε ένα σκληρό αγώνα με τον Γερμανό παλαιστή Ρότερ. Ο Ρότερ σε όλη τη διάρκεια του αγώνα υπερείχε του Έλληνα. Σε μία επίθεση ο Ηλιόπουλος με κεφαλοκλείδωμα και ανατροπή του αντιπάλου του στο καναβάτσο κατάφερε να κερδίσει τον Γερμανό παλαιστή. Ο Ρότερ μετά την ήττα του ζήτησε αγώνα ρεβάνς από τον Έλληνα, ο οποίος δέχθηκε την πρόταση χωρίς να ορισθεί η ημερομηνία του αγώνα.²²⁹

Στις 26 Αυγούστου έγιναν αγώνες επαγγελματικής πάλης στην Τρίπολη μεταξύ των παλαιστών Ζαγκλή και Καραμήτσο. Νικητής αναδείχθηκε ο Καραμήτσος. Ο Παρασκευόπουλος νίκησε τον Δασκαλάκη και ο Καραλουκάς ήταν νικητής στον αγώνα με τον Λεονάρδο. Ο αγώνας του Γαβριήλ με τον Νικολάκη έληξε ισόπαλος.²³⁰

Ο Κ. Τόφαλος, ο οποίος ήταν πρωταθλητής Πελοποννήσου έκανε περιοδεία στην Αιτωλοακαρνανία και επιδόθηκε σε αγώνες πάλης. Στο Αγρίνιο πάλεψε με τον πρωταθλητή πάλης Αιτωλοακαρνανίας Τζωρτζόπουλο. Ο δεύτερος ήταν πιο βαρύς από τον Τόφαλο αλλά ο Τόφαλος υπερτερούσε στην εφαρμογή λαβών και κόλπων της πάλης. Ο αγώνας έληξε με ισοπαλία των δύο παλαιστών. Πριν από τον αγώνα των δύο πρωταθλητών αγωνίσθηκαν δύο μικροί παλαιστές της Β΄ γυμνασίου για 15 λεπτά και βγήκαν ισόπαλοι.²³¹

Στα Χανιά υπήρξε μία περίοδος αδράνειας στο χώρο της πάλης που προκάλεσε τη δυσφορία των φιλάθλων. Ο τέως πρόεδρος του παλαιστικού συλλόγου «Άτλας» Χρήστος Κοτσάμπεσης ανέλαβε πρωτοβουλία και διοργάνωσε τον Οκτώβριο του 1935 αγώνες πάλης μεταξύ του Τζίμ Βλός και του παλαιστή των Χανίων Πετράκη. Νικητής αναδείχθηκε ο Πετράκης.²³²

Στο θέατρο *Ολύμπια*, στα Χανιά στις 18 Μαρτίου 1936, έγινε αγώνας πάλης του Γεώργιου Αθανασιάδη με τον παλαιστή της Κρήτης Ε. Πετράκη. Μετά από σκληρή μάχη των δύο παλαιστών νικητής αναδείχθηκε ο Πετράκης. Πριν από τον αγώνα των παλαιστών σε αγώνα επίδειξης έλαβαν μέρος ο Τζεσμές ο οποίος πάλεψε με τον Παλετσάκη και ο Χαζιράκης, ο οποίος αγωνίστηκε με τον Λεωνίδα Παλετσάκη.²³³

---

²²⁸ Εφ. Αθλητισμός 26/08/1935.

²²⁹ Εφ. Αθλητισμός 18/10/1935.

²³⁰ Εφ. Αθλητισμός 28/08/1935.

²³¹ Εφ. Αθλητισμός 11/11/1935.

²³² Εφ. Αθλητισμός 08/11/1935.

²³³ Εφ. Αθλητισμός 23/03/1936.

Στη Μυτιλήνη, ο νεαρός παλαιστής Σπανόπουλος προκάλεσε σε αγώνα επαγγελματικής πάλης, για το πρωτάθλημα του νησιού, τον παλαιστή Ροβέρτο από την Μυτιλήνη.²³⁴ Στη Χίο, στις 4 Οκτωβρίου 1936, στο τοπικό ποδοσφαιρικό γήπεδο αγωνίστηκε ο μεγάλος αθλητής του νησιού Θ. Μπαλάσης στην ελευθέρα αμερικανική πάλη. Ο Μπαλάσης είχε πετύχει σπουδαίες νίκες στην πάλη στην Αμερική, όπου και γεννήθηκε. Αντίπαλος του ήταν ο Σπύρος Μάξος. Μάλιστα, μέσω της εφημερίδας *Αθλητισμός*, προκάλεσε σε αγώνα τον νικητή από την αναμέτρηση μεταξύ του Μπόρα και του Κλειτόμαχου, σε οποιαδήποτε πόλη της Ελλάδας.²³⁵

Ο παλαιστής Λαμπράκης συνοδευόμενος από τον Πέτρο Καραγιαννόπουλο, που ήταν διευθυντής στο ρινγκ της Πλάκας, αναχώρησαν για το Ηράκλειο της Κρήτης στις αρχές του 1937, με σκοπό ο Λαμπράκης να ιδρύσει δικό του ρινγκ.²³⁶ Λίγο καιρό αργότερα έγινε προπονητής στο ρινγκ Πουλακάκη, στην Κρήτη. Την 1^η Φεβρουαρίου 1937, ο Λαμπράκης αγωνίστηκε στο ρινγκ Πουλακάκη, για δεύτερη φορά απέναντι στον παλαιστή της επαγγελματικής πάλης Σκαρή. Ο Λαμπράκης αναδείχθηκε νικητής με πτώση απέναντι στον αντίπαλό του. Στις 7 του ίδιου μήνα ο Λαμπράκης αναμενόταν να αγωνισθεί στο ίδιο ρινγκ με τον μεγάλο παλαιστή της Κρήτης Σταυρακάκη.²³⁷

Στην Λευκάδα, τον Ιανουάριο του 1938, με πρωτοβουλία του επαγγελματία παλαιστή Μιχ. Ρούσσου συστάθηκε παλαιστικό προπονητήριο όπου δίδασκόταν το άθλημα σε πολλούς νέους. Στα σχέδια των ανθρώπων της πάλης, για την μεγαλύτερη διάδοση του αγωνίσματος ήταν και η σύσταση παλαιστικού ομίλου.²³⁸

Αθλητές της πάλης συχνά περιόδευαν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας για να λάβουν μέρος σε αγώνες. Στις 2 Ιουλίου 1938, στο ρινγκ της Κοκκινιάς, ο Λαμπράκης νίκησε τον πρωταθλητή πάλης από την Πρέβεζα Βουλτσακη.²³⁹ Στην Λαμία μετέβηκε ο Χρ. Καδάς παλαιστής της ελευθέρως πάλης. Είχε προγραμματιστεί να αγωνισθεί με τον παλαιστή της πόλης, τον Κατσαντώνη.²⁴⁰ Επίσης ο Καδάς, είχε μεταβεί ξανά στη Λαμία, για να αναμετρηθεί την Κυριακή, στις 11 Σεπτεμβρίου, στο ρινγκ του θεάτρου «*Πανελλήνιον*» με τον Αλβανό πρωτοπαλαιστή, τον Ζόκ.²⁴¹

---

²³⁴ Εφ. *Αθλητισμός* 03/06/1936.

²³⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 02/10/1936.

²³⁶ Εφ. *Αθλητισμός* 06/01/1937.

²³⁷ Εφ. *Αθλητισμός* 05/02/1937.

²³⁸ Εφ. *Αθλητισμός* 21/01/1938.

²³⁹ Εφ. *Αθλητισμός* 13/07/1938.

²⁴⁰ Εφ. *Αθλητισμός* 18/07/1938.

²⁴¹ Εφ. *Αθλητισμός* 09/09/1938.

3.7 Η ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΤΩΝ ΑΘΛΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΛΗΣ

Μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1930 η δραστηριότητα της ελεύθερας πάλης στην Ελλάδα υπήρξε έντονη. Οι επαγγελματίες και οι ερασιτέχνες παλαιστές δραστηριοποιούνταν σε κοινά ρινγκ. Υπό αυτές τις συνθήκες, η συμβίωση των παλαιστών προξενούσε κάποιες φορές προβλήματα. Ο αριθμός των αθλητών που ασχολούνταν με την επαγγελματική πάλη μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1930 είχε αυξηθεί ραγδαία. Έτσι, υπήρχε έλλειψη στους χώρους προπόνησης και στις αίθουσες αγώνων. Οι επαγγελματίες παλαιστές αναγκάζονταν να προπονούνται σε συλλόγους της ερασιτεχνικής πάλης. Το θετικό ήταν ότι η συμβίωση κατά την προπόνηση έφερνε σε επαφή τους αθλητές δύο διαφορετικών ειδών πάλης. Από την άλλη, ήταν μία αναγκαστική συνύπαρξη που πολλές φορές δημιουργούσε προβλήματα. Έτσι, έγιναν παράπονα των αθλητών της ελεύθερας πάλης κατά του Πανελλήνιου Γυμναστικού Συλλόγου για αντιαθλητική στάση και επεισόδια των αθλητών του συλλόγου προς τους αθλητές της επαγγελματικής πάλης.²⁴² Επίσης, πολλές φορές παλαιστές της επαγγελματικής πάλης πριν από μεγάλους αγώνες έκαναν τις τελευταίες τους προπονήσεις στους χώρους των ερασιτεχνών και γυμνάζονταν μαζί με αυτούς. Το 1933, όταν συναντήθηκε ο Λόντος με τον Κβαριάνι, ο Έλληνας παλαιστής τις τελευταίες μέρες πριν από την αναμέτρηση γυμναζόταν στο γυμναστήριο του Εθνικού ή και στο Παναθηναϊκό Στάδιο με τον Παναγιώτη Πασαλή και άλλους αθλητές της ελληνορωμαϊκής.²⁴³

Ο Χάρρυ Μάμμος ενόψει του αγώνα του με τον Νταν Κολώφ, προπονήθηκε στην παλαίστρα της Ένωσης Ερασιτεχνών με τον Γαλάτη και με τον γνωστό πρωταθλητή της ελληνορωμαϊκής πάλης Παναγιώτη Στάμου. Οι φάσεις κατά τη διάρκεια της προπόνησης του Μάμμου με τον πρωταθλητή της ελληνορωμαϊκής προκάλεσαν συγκίνηση στους λίγους θεατές που παρακολούθησαν την προπόνηση.²⁴⁴ Αντίστοιχα, ο παλαιστής της επαγγελματικής πάλης Λεωνίδας Ευαγγελόπουλος, ο οποίος ήταν από τους καλύτερους νέους αθλητές στην κατηγορία των μέσων κιλών, προκαλούσε ενθουσιασμό για το μέλλον του στους αγώνες πάλης με την τεχνική και τη δύναμη του. Για την αθλητική του εξέλιξη γυμναζόταν τακτικά στον Εθνικό Γ. Σ..²⁴⁵

---

²⁴² Εφ. Αθλητισμός 08/07/1935.

²⁴³ Εφ. Αθλητικός Τύπος 13/10/1933.

²⁴⁴ Εφ. Αθλητισμός 27/05/1938.

²⁴⁵ Εφ. Αθλητισμός 14/01/1938.

Την Κυριακή 17 Νοεμβρίου 1935, στην αίθουσα της «Σάλ Βαγκράμ» έγιναν αγώνες επαγγελματικής πάλης μεταξύ του Καρπόζηλου και του Καρύδα. Την ίδια μέρα στην αίθουσα είχαν προγραμματιστεί αγώνες ερασιτεχνικής πάλης των αθλητών Καλαφάτη, Μάκου, Ρηγόπουλου, Σιδέρη, Καρανικόλα και Καριώτη.²⁴⁶

Οι κοινές προπονήσεις των παλαιστών της ερασιτεχνικής πάλης με τους επαγγελματίες παλαιστές έφερνε σε επαφή τους αθλητές των δύο ειδών της πάλης, όπως προαναφέρθηκε. Ο Συντροφιός, ήταν πρωταθλητής του Πανελληνίου και ευρέως γνωστός από την πορεία του στην ελληνορωμαϊκή πάλη.²⁴⁷ Σταμάτησε την αγωνιστική του πορεία στην ελληνορωμαϊκή και ξεκίνησε να παλεύει στην ελευθέρα επαγγελματική πάλη. Στις 31 Ιουλίου 1932 αναμετρήθηκε με τον πρωταθλητή της ελευθέρας πάλης της Καλλιθέας Γεώργιο Αθανασιάδη. Ο αγώνας πραγματοποιήθηκε στον παλαιστικό σύλλογο ελευθέρας της Καλλιθέας. Διαιτητή της αναμέτρησης ήταν ο πρωταθλητής της ελληνορωμαϊκής πάλης Γρηγόρης Βελισσαρίου.²⁴⁸

Ο Δαμασκηνός ήταν παρομοίως αθλητής που άφησε την ερασιτεχνική πάλη και ξεκίνησε να παλεύει στην επαγγελματική πάλη. Υπήρξε ερασιτέχνης παλαιστής του Εθνικού Γ. Σ. Μέσω της εφημερίδας *Αθλητισμός* στις 7 Ιανουαρίου 1938 κάλεσε τον Καρπόζηλο σε αναμέτρηση. Σύμφωνα με δημοσίευμα της εποχής, είχε ελπίδες για νικηφόρο αποτέλεσμα, επειδή ο ίδιος ήταν σε εξαιρετική αθλητική κατάσταση σε σχέση με τον Καρπόζηλο που ήταν απροπόνητος.²⁴⁹ Επίσης, οι επαγγελματίες παλαιστές της Νέας Ιωνίας, ο Ταχριλτζίδης, ο Κωνσταντινίδης, ο Λυπατετζής, ο Μαυρομάτης, ο Γούναρης και ο Παπάζογλου είχαν γνωστοποιήσει την είδηση ότι επρόκειτο να ιδρύσουν ατομικό παλαιστικό ρινγκ, για να προπονείται σε αυτό στην ερασιτεχνική πάλη πλήθος καλών αθλητών της Νέας Ιωνίας.²⁵⁰

3.8 Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΛΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μέσα από την διεξαγωγή του αγώνα του Λόντου με τον Ρώσο Κβαριάνι το 1933 στο Παναθηναϊκό Στάδιο, τον παρακολούθησε πλήθος επισήμων, πολιτικών και αξιωματούχων,

---

²⁴⁶ Εφ. *Αθλητισμός* 15/11/1935.

²⁴⁷ Ο Ντίνος Συντροφιός ήταν στην ομάδα των παλαιστών της ελληνορωμαϊκής πάλης που εκπροσώπησαν την Ελλάδα στους διεθνείς αγώνες της Κωνσταντινούπολης το 1931 στην κατηγορία των βαρέων κιλών. Με παρέμβαση της τεχνικής επιτροπής του ΣΕΓΑΣ επιτράπηκε η ανάκληση της ποινής του για αποχή από κάθε παλαιστικό αγώνα και συμμετοχής του στους αγώνες. Εφ. *Αθλητικός Τύπος*.

²⁴⁸ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 29/07/1932.

²⁴⁹ Εφ. *Αθλητισμός* 07/01/1938.

²⁵⁰ Εφ. *Αθλητική Φωνή* 17/12/1935.

που παρευρέθηκαν στην κερκίδα του Σταδίου θα λέγαμε ότι «νομιμοποιήθηκε» η επαγγελματική πάλη στη συνείδηση των φιλάθλων και των φορέων της εξουσίας. Η απήχηση της σε όλο το φάσμα του κοινωνικοπολιτικού κόσμου εκείνης της εποχής,²⁵¹ φαίνεται από το γεγονός ότι στο Στάδιο βρισκόταν ο πρωθυπουργός Π. Τσαλδάρης, υπουργοί της Ελλάδας και του εξωτερικού, δήμαρχοι κλπ. Μάλιστα για την εξασφάλιση θέσης για την παρακολούθηση του αγώνα ενδιαφέρθηκαν και πρέσβεις άλλων χωρών που διέμεναν στην Ελλάδα.²⁵²

3.9 Η ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΠΑΛΗ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΙΣΙΤΗΡΙΩΝ

Πολύ συχνό, ήταν το φαινόμενο στους αγώνες της επαγγελματικής πάλης να παίζονται στοιχήματα. Η ύπαρξη των στοιχημάτων και της διακίνησης χρημάτων από τον ένα κάτοχο στον άλλον ανάλογα με την έκβαση του αγώνα αποτελούσε άλλη μία πιστοποίηση του διαφορετικού χαρακτήρα της επαγγελματικής πάλης σε σχέση με την ερασιτεχνική πάλη. Έτσι την Κυριακή 10 Νοεμβρίου 1935 αναμετρήθηκαν σε ρινγκ της Αθήνας ο Λαμπράκης με τον Τιτσόπουλο. Ο αγώνας έληξε με ισοπαλία των δύο παλαιστών, για τη δε έκβαση του αγώνα είχαν παιχτεί στοιχήματα

Σε αναμετρήσεις φημισμένων παλαιστών στα στοιχήματα «παίζονταν» μεγάλα χρηματικά ποσά. Ο Ντιναρλή Μεμέτ ήταν σίγουρος για τη νίκη του απέναντι στον Έλληνα παλαιστή Λόντο, στον αγώνα που έγινε στο Παναθηναϊκό Στάδιο το 1936. Το ίδιο πίστευε και ο μάνατζερ του ο Ριτβάν Μπέης. Για το λόγο αυτό ο μάνατζερ του Τούρκου στοιχημάτισε υπέρ της νίκης του αθλητή του με γνωστό έμπορο της Αθήνας, το υπέρογκο ποσό για την εποχή, των 200.000 δρχ. ενώ ανακοίνωσε στο φύλλο της εφημερίδας *Αθλητισμός* ότι δέχεται να βάλει στοίχημα μέχρι 1.000.000δρχ. με οποιονδήποτε Έλληνα φίλαθλο.²⁵³

Ο παλαιστής Μπόρας είχε δηλώσει ότι μέσα σε μία ώρα μπορεί να νικήσει τους τρεις από τους καλύτερους παλαιστές της Κοκκινιάς. Ο Θ. Κεφαλάς ήταν ο μάνατζερ του παλαιστή της ελευθέρας της Κοκκινιάς Ερμοκράτη. Αυτός απάντησε στη δήλωση του Μπόρα ότι είναι διατεθειμένος να βάλει στοίχημα 5.000 δρχ, ότι το ανερχόμενο ταλέντο του,

²⁵¹ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 13/10/1933.

²⁵² Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 23/10/1933.

²⁵³ Εφ. *Αθλητισμός* 24/07/1936.

ο Ερμοκράτης θα τον κέρδιζε σε αγώνα.²⁵⁴ Επίσης ο Κ. Γιζάνης ή Μάγγος, ήταν παλιός πρωταθλητής της Τουρκικής πάλης. Αυτός προκαλούσε οποιονδήποτε αντίπαλο σε αγώνα πάλης αυτού του είδους βάζοντας στοίχημα ότι θα έδινε 5.000 δρχ σε όποιον αθλητή θα μπορούσε να κρατηθεί όρθιος απέναντί του για περισσότερα από 20 λεπτά.²⁵⁵

Οι αγώνες ελευθέρας πάλης απέδιδαν και έσοδα τα οποία προέρχονταν από τις εισπράξεις των εισιτηρίων. Το ύψος των εσόδων ήταν αναλόγος της αξίας και της φήμης των παλαιστών, καθώς και της δυναμικότητας των κερκίδων. Στο ρινγκ του Νέου Φαλήρου, τον Ιούνιο του 1938, ήταν προγραμματισμένος αγώνας ελευθέρας πάλης ανάμεσα στον Λαμπράκη και τον Καρύδα. Διαιτητής της αναμέτρησης ήταν ο Παναγιώτης Στάμου. Ήταν ένας αγώνας ρεβάνς μεταξύ των δύο παλαιστών με αυξημένο ενδιαφέρον, καθότι και οι δύο παλαιστές ήταν από τους καλύτερους. Αναμένονταν μεγάλος αριθμός φιλάθλων, περίπου 3.000.²⁵⁶ Η τιμή των εισιτηρίων για τη θέση των όρθιων ήταν 10 δραχμές και 15 δραχμές για τις θέσεις με κάθισμα. Το κέρδος του ρινγκ Νέου Φαλήρου από τα εισιτήρια των φιλάθλων που παρακολούθησαν τον αγώνα ήταν σημαντικό για τα δεδομένα της εποχής εκείνης.²⁵⁷

3.10 ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΠΑΛΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΣΜΟΣ

Η εφημερίδα *ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ*, στις 17 Ιανουαρίου 1936, σε άρθρο με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1936 επισήμανε κάποιες διαφορές μεταξύ της ελληνορωμαϊκής και της επαγγελματικής πάλης. Οι αθλητές της ελληνορωμαϊκής αποκαλούνται στο άρθρο αυτό ερασιτέχνες, όπως και σε άλλα δημοσιεύματα του τύπου της εποχής.²⁵⁸ Η θεωρία του ερασιτεχνισμού δηλώνει ότι η ευχαρίστηση βρίσκεται στην ίδια τη διεκπεραίωση της αθλητικής πράξης καθ' αυτή. Μεταξύ των αθλητών στον ερασιτεχνισμό υπάρχουν σχέσεις που ορίζονται από το «fair-play» και συμμετέχουν σε μία κόσμια αναμέτρηση βασισμένη σε κανόνες. Η συμμετοχή στον αθλητικό αγώνα είναι χωρίς χρηματική ανταμοιβή.²⁵⁹ Σε αντίθεση με την επαγγελματική πάλη (κατς) όπου διαπιστώνουμε ότι οι αθλητές αγωνίζονται με χρηματική αμοιβή, η οποία για τους φημισμένους παλαιστές ήταν μεγάλη. Επιπλέον οι επαγγελματίες δραστηριοποιούνται στο χώρο της πάλης με την καθοδήγηση επαγγελματιών

²⁵⁴ Εφ. *Αθλητισμός* 10/01/1936.

²⁵⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 04/07/1938.

²⁵⁶ Εφ. *Αθλητισμός* 27/05/1938.

²⁵⁷ Εφ. *Αθλητισμός* 27/05/1938.

²⁵⁸ Εφ. *Αθλητισμός* 17/01/1936.

²⁵⁹ Κουλούρη Χ., (1997) - *Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας*., σελ. 102,103.

μάνατζερ, η παρουσία των οποίων κοντά στους παλαιστές αποτελούσε στοιχείο του επαγγελματισμού των παλαιστών. Οι μάνατζερ των αθλητών κάποιες φορές ήταν παρόντες και αυτοί στις διαπραγματεύσεις μαζί με τους αθλητές τους και άλλες φορές εκπροσωπούσαν μόνοι τους τους παλαιστές για την οργάνωση του προγράμματος των αγώνων. Έτσι, ο μάνατζερ του παλαιστή Πανάγου κάλεσε σε αγώνα πάλης τους παλαιστές των ημιβαρέων κιλών Δέδε, Σολωμονάκη και Γαϊτανάρο. Στην περίπτωση που κάποιος δεχόταν να παλέψει με τον Πανάγο, θα όριζαν τον χρόνο διεξαγωγής του αγώνα και το ρινγκ.²⁶⁰

Εξ ορισμού, αυτό που αποτελούσε κύρια διαφορά της επαγγελματική πάλης με την ερασιτεχνική, ήταν η χρηματική αμοιβή των αθλητών. Τον Οκτώβριο του 1935 στους κύκλους της πάλης ήταν υπό συζήτηση ο αγώνας ελευθέρως πάλης του Μπόρα με τον Καρπόζηλο σε ένα από τα μεγαλύτερα θέατρα της Αθήνας. Ο Μπόρας για να δεχθεί την πρόταση και να αγωνισθεί ζήτησε 5.000 δρχ.²⁶¹. Επίσης για τον αγώνα του Λαμπράκη με τον Παυλάτο, την 17 Νοεμβρίου, είχε ορισθεί χρηματικό έπαθλο για τον νικητή.²⁶²

Βέβαια δεν απολάμβαναν όλοι οι παλαιστές τα ίδια οικονομικά οφέλη. Από τη μία πλευρά ήταν οι λίγοι εκείνοι αθλητές, που είχαν αποκτήσει φήμη και δόξα, όπως ο Λόντος, ο Μπόρας, ο Καρπόζηλος, ο Λαμπράκης. Οι παλαιστές αυτοί ήταν σε θέση να αποκομίσουν οικονομικά οφέλη και να ζήσουν μόνο από αυτή την δραστηριότητα. Στην επαγγελματική πάλη τα κέρδη των φημισμένων αθλητών μπορούσαν να είναι μεγάλα. Κορυφαίος επαγγελματίας παλαιστής ήταν ο Τζιμ Λόντος, ο οποίος χωρίς να έχει μάλιστα μάνατζερ κατόρθωσε σε διάστημα τριών χρόνων και 1000 αγώνων να εισπράξει συνολικά 3 εκατομμύρια δολάρια.²⁶³

Από την άλλη υπήρχαν οι παλαιστές της επαγγελματικής πάλης που δεν απόκτησαν μεγάλη φήμη. Συγκρατούσαν και αυτοί μεν στους επαγγελματίες ωστόσο ασκούσαν και κάποιο άλλο επάγγελμα για να βιοποριστούν. Οι οικονομικές απολαβές τους από την πάλη με δυσκολία έφθαναν για την κάλυψη των αθλητικών τους υποχρεώσεων. Εν τέλει οι περισσότεροι από τους παλαιστές της ελευθέρως πάλης που δεν απόκτησαν μεγάλη φήμη και δόξα, ασχολούνταν με το άθλημα επειδή το αγαπούσαν ή επειδή προσδοκούσαν ότι κάποτε ίσως αποκτήσουν φήμη. Ονομάζονταν επαγγελματίες αλλά η συνολική τους αθλητική δραστηριότητά προσομοίαζε περισσότερο στον ερασιτεχνισμό.

---

²⁶⁰ Εφ. Αθλητισμός 27/07/1936.

²⁶¹ Εφ. Αθλητισμός 30/10/1935.

²⁶² Εφ. Αθλητισμός 13/11/1935.

²⁶³ Εφ. Αθλητισμός 02/01/1939.

3.11 ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΛΗΣ

Από το 1938 και μετά παρατηρείται ότι τα άρθρα που αναφέρονται στην επαγγελματική πάλη έπαψαν να αποτελούν πρωτοσέλιδο, όπως συνεβaine τα προηγούμενα χρόνια. Τα νέα για το άθλημα της ελεύθερας πάλης καλύπτονταν πλέον από άρθρα μικρά σε έκταση, τα οποία βρίσκονταν στις πίσω σελίδες των εφημερίδων. Προφανώς η μείωση προβολής των πληροφοριών αποτυπώνει τη μείωση του ενδιαφέροντος του κοινού που διάβαζε εφημερίδες. Τα προβλήματα που ταλάνισαν τον χώρο της επαγγελματικής πάλης είχαν ως αποτέλεσμα να μειωθεί η μεγάλη δημοφιλία του αθλήματος που υπήρχε τα πρώτα χρόνια.

Στην επαγγελματική πάλη προέκυψαν προβλήματα που έπρεπε με κάποιο τρόπο να αντιμετωπιστούν. Δεν υπήρχαν προϋποθέσεις για να δημιουργηθούν φανατικοί φίλαθλοι της ελεύθερας πάλης αλλά πιο γενικά έπρεπε να γίνουν αλλαγές σε θέματα που αφορούσαν την οργάνωση για την ανάπτυξη της πάλη.²⁶⁴

Ο χώρος της πάλης δεν διέθετε τα κατάλληλα πρόσωπα, η εύρεση των οποίων θα συνέβαλε στη λήψη των σωστών πρωτοβουλιών.²⁶⁵ Πρωτοβουλία που συνέβαλε στην ανάπτυξη του αθλήματος ήταν η διοργάνωση το 1932 του πρωταθλήματος μεταξύ των καλύτερων παλαιστών για τον τίτλο του πρωταθλητή όλων των κατηγοριών. Η διοργάνωση κέντρισε το ενδιαφέρον του αθλητικού κόσμου και των φιλάθλων και έδειξε την πορεία που έπρεπε να ακολουθήσει η επαγγελματική πάλη.²⁶⁶

Στα προβλήματα στο χώρο της πάλης συγκαταλέγεται και η ίδια η εικόνα που πρόβαλαν οι αθλητές κατά τους αγώνες, με τις πράξεις τους. Οι αθλητές έπρεπε να είναι πειθαρχημένοι ώστε με τη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια των αγώνων να μη γίνονται αποκρουστικοί στους φιλάθλους που πλήρωσαν για να παρακολουθήσουν την πάλη.²⁶⁷ Οι προβλέψεις για το μέλλον της πάλης ήταν επιπλέον δυσοίωνες αν κρίνει κανείς το γεγονός ότι είχαν πάψει να μπαίνουν στα ρινγκ καινούργιοι αθλητές.²⁶⁸

Κυκλοφορούσε επίσης η άποψη ότι η πολύωρη διάρκεια των αγώνων κούραζε το φίλαθλο κοινό.²⁶⁹ Στους αγώνες της επαγγελματικής πάλης οι αθλητές γνώριζαν ότι δεν

---

²⁶⁴ Εφ. Αθλητισμός 11/01/1937.

²⁶⁵ Εφ. Αθλητισμός 11/01/1937.

²⁶⁶ Εφ. Αθλητισμός 11/01/1937.

²⁶⁷ Εφ. Αθλητισμός 11/01/1937.

²⁶⁸ Εφ. Αθλητισμός 08/07/1935.

²⁶⁹ Εφ. Αθλητισμός 19/01/1938.

υπάρχει χρονικός περιορισμός. Οι παλαιστές ξεκινούσαν τους αγώνες καταναλώνοντας τις λιγότερες δυνατόν δυνάμεις και πάλευαν με αργό ρυθμό, χωρίς να ρισκάρουν να κουραστούν ή να ανατραπούν από τον αντίπαλο, από κάποια επιθετική τους ενέργεια. Έτσι, έβγαινε μία εικόνα της πάλης που ο ένας παλαιστής σερνόταν πάνω στον άλλο ποντάροντας στην αργή κούραση του αντιπάλου. Οι απλοί θεατές που δεν είχαν άμεση επαφή με το άθλημα και δεν γνώριζαν λεπτομέρειες για τον τρόπο παλέματος θεωρούσαν αυτό το θέαμα βαρετό και δυσανασχετούσαν. Μάλιστα, σχετικά με τον πολύωρο τρόπο παλέματος στην ελευθέρας ο Μπόρας είχε προτείνει περιορισμό στη διάρκεια των αγώνων στις δύο ώρες και τριάντα λεπτά.²⁷⁰

3.12 Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΠΑΛΗΣ

Η λύση στα προβλήματα της πάλης σχετικά με την προσέλκυση των φιλάθλων, την εξεύρεση χώρων προπόνησης και διεξαγωγής αγώνων και στη βελτίωση της οργάνωσης του αθλήματος, θεωρήθηκε ότι θα μπορούσε να βρεθεί μέσα από την ίδρυση ομοσπονδίας, όπως υπήρχε και στην ερασιτεχνική πάλη. Κατά το παρελθόν έγιναν προσπάθειες για την ίδρυση ομοσπονδίας επαγγελματικής πάλης με αντιπροσώπους από τα ρινγκ της Αττικής.²⁷¹ Μετά από τους αγώνες στο θέατρο *Κεντρικόν* τον Δεκέμβριο του 1935, συγκεντρώθηκαν οι επαγγελματίες παλαιστές που θα συγκροτούνταν σε συλλόγους, με στόχο να δημιουργήσουν Ομοσπονδία. Έτσι ορίστηκε προσωρινή επιτροπή της Ομοσπονδίας, από επίλεκτους φιλάθλους που σχετίζονταν με τον αθλητισμό.²⁷²

Η Ομοσπονδία των πυγμάχων επιθυμούσε την ένταξη στην ίδια ομοσπονδία μαζί με τους επαγγελματίες παλαιστές του Πειραιά. Από την πλευρά των παλαιστών, σε σύσκεψη που έγινε στις 17 Φεβρουαρίου 1937, υπήρχε η ίδια διάθεση για συμπόρευση σε κοινή ομοσπονδία με αυτή της πυγμαχίας συμπεριλαμβάνοντας και τους επαγγελματίες παλαιστές της Αθήνας. Οι παλαιστές ήταν σύμφωνοι με την ίδρυση κοινής Ομοσπονδίας για την βελτίωση των επαγγελματικών τους συνθηκών.²⁷³

Η ίδρυση Ομοσπονδίας για τους παλαιστές της ελεύθερης πάλης ήταν ζωτικό στοιχείο της τόνωσης του ηθικού των αθλητών που ήδη ασχολούνταν αλλά και για την

---

²⁷⁰ Εφ. *Αθλητισμός* 13/01/1937.

²⁷¹ Εφ. *Αθλητικά Χρονικά* 28/02/1934.

²⁷² Εφ. *Αθλητισμός* 20/12/1935.

²⁷³ Εφ. *Αθλητισμός* 15/02/1937.

προσέλευση νέων αθλητών στις παλαιστές. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση παλαιστή, του Πανανικολάου, ο οποίος ενώ είχε καλές παρουσίες στους αγώνες είχε παρατήρει τις προπονήσεις και ξαναενεργοποιήθηκε στο άκουσμα της ίδρυσης Ομοσπονδίας.²⁷⁴

Μεμονωμένη προσπάθεια με σκοπό την αναδιοργάνωση του αθλήματος ήταν η ίδρυση ανεξάρτητης παλαιστικής ομοσπονδίας της ελευθέρας πάλης στον Πειραιά . Την ίδρυσαν οι Στ. Γιαννόπουλος, Ε. Μενεξής, Α. Δραπανιώτης, Π. Κουτσομπέλλης, Π. Δεοδάκης, Ε. Κοκκινάκης, Δ. Καραγιαννόπουλος. Πρώτο έργο της ομοσπονδίας υπήρξε η κατάταξη των αθλητών σε κατηγορίες βάρους. Στο πρόγραμμα της ομοσπονδίας περιλαμβανόταν η προκηρύξη πρωταθλημάτων, καθώς και η κλήση όλων των παλαιστών για εγγραφή.²⁷⁵

Τη διαδικασία της δημιουργίας Ομοσπονδίας επίσπευσε η ίδρυση τρίτου συλλόγου επαγγελματικής πάλης, του «Μίλων Κροτωνιάτη» στον Πειραιά.²⁷⁶ Τις διαδικασίες για την δημιουργία Ομοσπονδίας κίνησαν τα Διοικητικά Συμβούλια των συλλόγων ελευθέρας πάλης του Παμπειραϊκού, του Μίλωνα Κροτωνιάτη και του Άτλα Καλλιθέας.²⁷⁷

Στις 26 Μαρτίου 1939, αναγνωρίστηκε από το Πρωτοδικείο του Πειραιά η ίδρυση της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ελευθέρας Πάλης (Ε.Ο.Ε.Π.). Ο σκοπός της Ομοσπονδίας από το 1^ο άρθρο του ιδρυτικού καταστατικού, ήταν η επίβλεψη, η οργάνωση, η διάδοση και η εξυγίανση του αγωνίσματος της ελευθέρας πάλης. Σύμφωνα με το άρθρο 34 του ιδρυτικού καταστατικού, όλα τα αναγνωρισμένα σύμφωνα με το νόμο προπονητήρια ελευθέρας πάλης έπρεπε να υπαχθούν στην Ομοσπονδία και να τηρούν τους κανονισμούς.²⁷⁸

Μία από τις πρώτες ενέργειες του προσωρινού συμβουλίου της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ελευθέρας Πάλης, τον Μάιο του 1938, ήταν η προκήρυξη αγώνων πρωταθλήματος όλων των κατηγοριών στην Αθήνα και στον Πειραιά, δίνοντας περιθώριο για τη δήλωση συμμετοχής πριν τους αγώνες, μέχρι την πρώτη Ιουνίου. Από την πρώτη στιγμή δήλωσαν συμμετοχή οι μεγάλοι επαγγελματίες παλαιστές όπως ο Μπόρας, ο Καρύδας, ο Παπαδάκης, ο Ανανιάδης, ο Δεδές, ο Γιουβάνης και ο Κυριλένκο.²⁷⁹ Σύμφωνα με το 1^ο άρθρο του καταστατικού της ΕΟΕΠ, στην αρμοδιότητα της Ομοσπονδίας ήταν η

---

²⁷⁴ Εφ. Αθλητισμός 14/01/1938.

²⁷⁵ Εφ. Αθλητισμός 22/06/1936.

²⁷⁶ Εφ. Αθλητισμός 21/01/1938.

²⁷⁷ Πρακτικό συνεδρίασης των αναγνωρισμένων Συλλόγων Ελευθέρας Πάλης Πειραιά και Καλλιθέας του Παμπειραϊκού, Λίλων Κροτωνιάτη, Άτλα της 5^{ης} Μαΐου 1938.

²⁷⁸ Καταστατικό Ελληνικής Ομοσπονδίας Ελευθέρας Πάλης 1939.

²⁷⁹ Εφ. Αθλητισμός 27/05/1938.

εποπτεία και ρύθμιση ζητημάτων που αφορούν τους αγώνες και η εφαρμογή των γενικών ή ειδικών εσωτερικών κανονισμών.²⁸⁰

Το 1940 η ΕΟΕΠ ήταν υπεύθυνη για την ανακοίνωση της έναρξης των πρωταθλημάτων ελευθέρας πάλης. Οι αγώνες θα ξεκινούσαν στις 25 Φεβρουαρίου και οι παλαιστές θα αγωνίζονταν χωρισμένοι σε κατηγορίες βάρους.²⁸¹ Η ΕΟΕΠ όρισε διαιτητή τον Κουτσομπέλη, στον αγώνα του Τζίμ Σπανού με τον Τζών Βασσέλ στο θέατρο «Περοκε».²⁸² Ωστόσο, παράγοντας της ΕΟΕΠ, σε άρθρο της εφημερίδας *Αθλητισμός* ενημέρωσε για την αναβολή των αγώνων πρωταθλήματος της επαγγελματικής πάλης για είκοσι ημέρες. Ο λόγος ήταν η έλλειψη του κατάλληλου χώρου. Επίσης, η διεξαγωγή αγώνων πρωταθλημάτων, θα έδινε λύση στο ζήτημα σχετικά με τους τίτλους που έφεραν οι πρωταθλητές του αθλήματος.²⁸³

Η ομοσπονδία κλήθηκε επίσης να χειριστεί πειθαρχικά ζητήματα, τα οποία προέκυψαν κατά τη διάρκεια των αγώνων. Ο Καρπόζηλος στις 6 Οκτωβρίου 1940, αγωνίστηκε εναντίον του Μπόρα, στο ρινγκ του Βύρωνα, για το πρωτάθλημα της Ελλάδας όλων των κατηγοριών. Ο Καρπόζηλος μετά από 30 λεπτά αγώνα δήλωσε άρρωστος και έγινε διακοπή του αγώνα. Το Δ.Σ. της Ομοσπονδίας Ελευθέρας Πάλης με απόφαση του πειθαρχικού του Συμβουλίου έκρινε την τιμωρία του Καρπόζηλου με τετράμηνο αποκλεισμό. Η αιτιολογία ήταν ότι δεν σεβάστηκε τους κανονισμούς και την επιθυμία των φιλάθλων που πλήρωσαν αντίτιμο για να παρακολουθήσουν τον αγώνα.²⁸⁴ Η τιμωρία του Καρπόζηλου από την ομοσπονδία ικανοποίησε τον κόσμο της πάλης που είχε την άποψη ότι με την πειθαρχία και την τάξη θα ερχόταν πρόοδος στο άθλημα.²⁸⁵

3.13 ΤΟ ΥΦΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΥΠΕΡΒΟΛΗΣ

Ο Τύπος όταν αναφερόταν στην ερασιτεχνική πάλη χρησιμοποιούσε μετρημένο και λελογισμένο ύφος ως προς την παράθεση των πληροφοριών, τα δε δημοσιεύματα γράφονταν με λιτό και μετρημένο τρόπο. Έτσι, ο αναγνώστης λάμβανε βασικές πληροφορίες που

²⁸⁰ Καταστατικό Ελληνικής Ομοσπονδίας Ελευθέρας Πάλης 1939

²⁸¹ Εφ. *Αθλητισμός* 02/02/1940.

²⁸² Εφ. *Αθλητισμός* 02/02/1940.

²⁸³ Εφ. *Αθλητισμός* 24/01/1940.

²⁸⁴ Εφ. *Αθλητισμός* 18/10/1940.

²⁸⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 25/10/1940.

αναφέρονταν σε πραγματικά γεγονότα, όπως σε ποιο σύλλογο ανήκαν οι αθλητές, ποιοί αθλητές πάλεψαν μεταξύ τους, που έγινε η αναμέτρηση των αθλητών, ποιός αναδείχθηκε νικητής.

Αντιθέτως, στον τύπο της εποχής είδαμε οι ειδήσεις για τους αγώνες της επαγγελματικής πάλης διατυπώνονταν με ανάλαφρο και κάποιες φορές ευτράπελο τρόπο. Όσον αφορά την ελεύθερα πάλη, τα άρθρα του τύπου ήταν μακροσκελή. Ενόψει την αναμέτρησης του Λόντου με τον Ρώσο Κβαριάνι, στο Παναθηναϊκό Στάδιο, η εφημερίδα *Αθλητικός Τύπος* της 13 Οκτωβρίου 1933 αφιέρωσε στην είδηση ολόκληρη την έκταση της πρώτης σελίδας, παρουσιάζοντας λεπτομέρειες που θα μπορούσαν να λείψουν από την περιγραφή.

Το ύφος της γραφής στον τύπο για την ελεύθερα-επαγγελματική πάλη είναι πομπώδες, περιπαικτικό και ανάλαφρο, σε σχέση με την ερασιτεχνική πάλη. Είναι χαρακτηριστικό το άρθρο που αναφέρεται στην ανυπομονησία των θεατών στην Ελλάδα για το μεγάλο γεγονός του αγώνα

«...που ούτε οι Γάλλοι δεν αισθάνθηκαν κατά τας παραμονάς της μεγάλης και χειμαρώδους επιθέσεως του Γερμανικού Στρατού εναντίον των Παρισίων κατά τας αρχάς του παγκοσμίου πολέμου». Σε άλλο σημείο του κειμένου στο ίδιο άρθρο αναφέρεται «Και το βράδυ της Κυριακής οι λαγκαδιές και τα βουνάκια θ' αντηχήσουν απο το θριαμβευτικό θούριο της Ελληνικής νίκης. Θα ξανακουστή, αληθινό τώρα πεια, το παραμύθι του γίγαντα κι' η γιαγιάδες θ' αντικαταστήσουν το παραμύθι που λένε στα εγγονάκια τους με την ιστορία αυτή.», «Ο Λόντος είνε η Ελλάδα. Και για την Ελλάδα αυτή θα λατρευτή ακόμα περισσότερο ο ήρωας αυτός και κοσμοθάλασσα εκείνη...».²⁸⁶

Η δημοφιλία της επαγγελματικής πάλης και τα πρόσωπα που πρωταγωνιστούσαν σε αυτήν, ήταν αναμφισβήτητα πολύ μεγάλη. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός που διαδραματίστηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ της Αφρικής, όταν ένας Βέλγος πλησίασε τον Λόντο και του πρόσφερε 20.000 λίρες για να παλέψει με ένα λιοντάρι.²⁸⁷

Οι περιγραφές του τύπου την εποχή του Μεσοπολέμου για την ελεύθερα πάλη ήταν παρόμοιες με τις επικές περιγραφές των ηρώων στη δημοτική ποίηση παλαιότερων χρόνων. Στα φύλλα της εφημερίδας *Αθλητισμός*, στις 22 Μαΐου και στις 2 Ιουνίου 1936, υπάρχουν τα άρθρα με τον τίτλο «ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΔΥΣΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥ ΛΟΝΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗΝ».²⁸⁸ Συναντούμε επίσης τη συνεχόμενη αναπαραγωγή αφηγήσεων για τον

²⁸⁶ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 13/10/1933.

²⁸⁷ Εφ. *Αθλητισμός* 13/01/1937.

²⁸⁸ Εφ. *Αθλητισμός* 02/06/1936 και 22/05/1936.

Κουταλιανό, ως επέκταση μίας υπερφλύαρης αναφοράς στην πάλη, σε κατορθώματα ανθρώπων κλπ. Οι αφηγήσεις για τα κατορθώματα του Κουταλιανού στις εφημερίδες της εποχής αποτελούσαν ένα είδος μυθιστορήματος, μία διαρκή προβολή της πάλης μέσα ακόμη και από την υπερβολή.²⁸⁹ Χαρακτηριστική η υποσημείωση της εφημερίδας «Αθλητισμός», στις 3 Αυγούστου 1936, που έγραφε ότι: «Λόγω πληθώρας ύλης το μυθιστόρημα μας "Κουταλιανός" αναβάλλεται για το προσεχές».²⁹⁰ Επροκειτο αναμφισβήτητα για εύπεπτα αναγνώσματα λαϊκής κατανάλωσης τα οποία απευθύνονταν στις ευρείες μάζες των αναγνωστών. Σε αυτά τα δημοσιεύματα η πάλη αναμειγνυόταν πολλές φορές με το παραμύθι και το υπερφυσικό στοιχείο, εξάπτοντας την φαντασία των λαϊκών αναγνωστών. Σε περιπτώσεις που λόγω περιορισμένων αγώνων τα φύλλα των εφημερίδων δεν είχαν να αναφερθούν άμεσα στον αθλητισμό φρόντιζαν να καλύψουν τη δίψα του αναγνωστικού κοινού για τον αθλητισμό με έμμεσες - μυθικές αναφορές και μυθιστορήματα που παραπέμπουν στην πάλη, στον αθλητισμό και γενικότερα σε πράξεις από ήρωες του αθλητισμού.

---

²⁸⁹ Εφ. Αθλητισμός 31/07/1936.

²⁹⁰ Εφ. Αθλητισμός 03/08/1936.

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ - Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΛΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

4.1.1 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΛΗΣ ΣΕ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου οι Έλληνες παλαιστές συμμετείχαν συχνά στους Βαλκανικούς Αγώνες. Στους αγώνες του 1931 στην Κωνσταντινούπολη αγωνίστηκαν οι παλαιστές Ζερβίνης, Συντροφιός, Παπαδάκης, Στριγγάρης και Ζαμούτ.²⁹¹ Στις 4 Σεπτεμβρίου του 1935, η Ομοσπονδία Πάλης έβγαλε ανακοίνωση με τα ονόματα των παλαιστών που αποτέλεσαν την αποστολή της Εθνικής στους Βαλκανικούς αγώνες στην Κωνσταντινούπολη το 1935. Στην κατηγορία των 56 κιλών συμμετείχε ο Μπίρης, στα 66 κιλά ο Βατανίδης, στα 79 κιλά ο Λεφάκης, στα 61 κιλά ο Σαλής ή ο Παπαδόπουλος, στα 72 κιλά ο Ζαχαρίας, στα 87 κιλά ο Στάμου και στα 87 κιλά και πάνω ο Σάλας.²⁹² Από αυτούς διακρίσεις πέτυχαν ο Λεφάκης, ο Σαλής, ο Βατανίδης και ο Λάλλας.²⁹³

Η Ελλάδα έλαβε μέρος επίσης στο πανευρωπαϊκό τουρνουά που έγινε στο Παρίσι στις 24 Μαΐου 1937. Στους αγώνες συμμετείχαν παλαιστές από τη Γαλλία, τη Σουηδία, την Εσθονία και την Γιουγκοσλαβία. Στους αγώνες πάλεψαν οι Έλληνες Μπίρης και Σαλής.²⁹⁴ Προσπάθησαν να διακριθούν χωρίς ωστόσο να τα καταφέρουν.²⁹⁵

Η Ελλάδα συμμετείχε στους Βαλκανικούς αγώνες πάλης της Κωνσταντινούπολης, στις 2 Μαρτίου 1940. Η αποστολή αναχώρησε στις 26 Φεβρουαρίου και συμμετείχαν ο Μπίρης στα 61 κιλά, ο Φιλιππής στα 66 κιλά, ο Καμπαφλής στα 79 κιλά και ο Καραβίας στα 87 κιλά. Η κατάρτιση των υπόλοιπων δύο θέσεων της παλαιστικής ομάδας έγινε με βάση την ετοιμότητα που έδειξαν οι αθλητές. Υποψήφια μέλη ήταν αθλητές από τη Θεσσαλονίκη και ο Λεφάκης από την Αίγυπτο, ωστόσο το οικονομικό ζήτημα αποτελούσε πρόβλημα στη μετάκλησή τους.²⁹⁶ Τελικά η αποστολή πήρε την τέταρτη θέση στην κατάταξη με τέσσερις βαθμούς.²⁹⁷

---

²⁹¹ Εφ. Αθλητικός Τύπος 21/01/1931.

²⁹² Εφ. Αθλητισμός 04/09/1935.

²⁹³ Εφ. Αθλητισμός 18/09/1935.

²⁹⁴ Εφ. Αθλητισμός 28/05/1937.

²⁹⁵ Εφ. Αθλητισμός 28/05/1937.

²⁹⁶ Εφ. Αθλητισμός 14/02/1940.

²⁹⁷ Εφ. Αθλητισμός 06/03/1940.

4.1.2 ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Σε όλους τους Ολυμπιακούς Αγώνες την περίοδο του Μεσοπολέμου η Ελλάδα αντιπροσωπεύτηκε στο άθλημα της πάλης από αθλητή της χώρας. Οι παλαιστές που αγωνίστηκαν σε Ολυμπιακούς Αγώνες την περίοδο αυτή είναι ο Ζερβίνης, ο Φαρμακίδης, ο Μπίρης, ο Βατανίδης, ο Λεφάκης και ο Ζαχαρίας. Στη Λαϊκή Ολυμπιάδα της Βαρκελώνης αγωνίστηκαν ο Σαλής, ο Παπαδάκης και ο Μητρόπουλος.

Στους Ολυμπιακούς του 1924 στο Παρίσι, την πάλη εκπροσώπησε ο Ζερβίνης.²⁹⁸ Στην επόμενη Ολυμπιάδα, στο Άμστερνταμ, το 1928, ο Ζερβίνης ήταν ο μόνος παλαιστής που εκπροσώπησε την Ελλάδα στην πάλη. Ήταν ένας εκ των δεκαπέντε συνολικά αθλητών της αποστολής που εκπροσώπησαν την Ελλάδα.²⁹⁹ Η χώρα εκπροσωπήθηκε στην πάλη το 1932 στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λός Άντζελες από τους αθλητές Φαρμακίδη και Ζερβίνη.³⁰⁰ Ο Φαρμακίδης έφθασε μέχρι τον τελικό του αγωνίσματος, όπου και έχασε. Οι επιτυχίες που σημείωσε ο Ζερβίνης και ο Φαρμακίδης έδωσαν τρεις βαθμούς στην Ελλάδα.³⁰¹ Η Ομοσπονδία Πάλης σε σύσκεψη, στις αρχές Ιουλίου του 1936, εξέλεξε τους ικανότερους παλαιστές που θα αντιπροσώπευαν την Ελλάδα στους Ολυμπιακούς του Βερολίνου. Ήταν ο Ζερβίνης, ο Μπίρης, ο Βατανίδης, ο Ζαχαρίας και ο Λεφάκης. Προπονητής της αποστολής ήταν ο Ούγγρος Πέτερ. Το άθλημα της πυγμαχίας στο Βερολίνο αντιπροσώπευσαν αντίστοιχα ο Καλαβρυτινός και ο Ψιάκης από την Αλεξάνδρεια.³⁰²

Στην Λαϊκή Ολυμπιάδα της Βαρκελώνης την χώρα εκπροσώπησαν τρεις αθλητές της ελληνορωμαϊκής πάλης. Ο Σαλής του Πανελληνίου στα 66 κιλά, ο Παπαδάκης επίσης του Πανελληνίου στα 72 κιλά και ο Μητρόπουλος του Εθνικού στα 66 κιλά.³⁰³ Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Βαρκελώνης ή αλλιώς και Λαϊκή Ολυμπιάδα, πραγματοποιήθηκαν από τις 22 έως τις 26 Ιουλίου του 1936 και είχαν ως σκοπό να μπούκοτάρουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Βερολίνου, του Χίτλερ.³⁰⁴ Για πρώτη φορά από την αναβίωση τους οι Ολυμπιακοί αγώνες ήρθαν αντιμέτωποι με τόσο οργανωμένη αντίδραση. Η κίνηση κατά των Ολυμπιακών του Βερολίνου προερχόταν κυρίως από τους εργατικούς συλλόγους. Κατά των Ολυμπιακών του Βερολίνου τάχθηκαν επίσης οι Εβραίοι όλου του κόσμου. Η Γαλλία δεν ενέκρινε την επιχορήγηση για την αποστολή της Ολυμπιακής της ομάδας στο Βερολίνο. Ο

²⁹⁸ Εφ. *Αθλητισμός* 06/07/1936.

²⁹⁹ Εφ. *Αθλητική Εβδομάς* 18/07/1928.

³⁰⁰ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 03/08/1932.

³⁰¹ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 10/08/1932.

³⁰² Εφ. *Αθλητισμός* 08/07/1936.

³⁰³ Εφ. *Αθλητισμός* 03/07/1936.

³⁰⁴ Εφ. *Αθλητισμός* 26/06/1936.

πρόεδρος της Διεθνούς Αθλητικής Εργατικής Ομοσπονδίας, ο Ιούλιος Ντόιτς είχε δηλώσει σχετικά ότι ούτε ένας εργάτης δε θα λάβει μέρος στην Ολυμπιάδα του Χίτλερ. Η προκήρυξη για την Λαϊκή Ολυμπιάδα έγραφε ότι τα φασιστικά κράτη χρησιμοποιούν την αθλητική διοργάνωση για милитаристικούς σκοπούς.³⁰⁵ Η διοργάνωση στέφθηκε με επιτυχία και λόγω της μη αναμενόμενης προσέλευσης, μεγάλου αριθμού που αθλητών που έλαβαν συμμετοχή η γενική γραμματεία της Λαϊκής Ολυμπιάδας στην Βαρκελώνη επέκτεινε τη διάρκεια των αγώνων κατά τρεις μέρες.³⁰⁶ Στους αγώνες περιλήφθηκαν αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης και πυγμαχίας. Η συμμετοχή στους αγώνες της Βαρκελώνης επικυρωνόταν με δήλωση του αθλητή στο σωματείο του ή με δήλωση στην Εργατική Ομοσπονδία. Σε αυτό το πλαίσιο, η Γενική Συνομοσπονδία στην Ελλάδα είχε επιθυμία να στείλει εργαζόμενους αθλητές στους αγώνες.³⁰⁷

4.2. ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΘΛΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΙΚΗΣ ΠΑΛΗΣ

Στην ενότητα αυτή γίνεται παράθεση των μεγάλων Ελλήνων παλαιστών της περιόδου του Μεσοπολέμου. Τα κριτήρια με τα οποία επιλέχθηκαν είναι οι συμμετοχές τους σε μεγάλες διοργανώσεις του εξωτερικού με την ομάδα της πάλης και οι διακρίσεις τους. Το μηνιαίο περιοδικό *Αθλητική Επιθεώρησης*, ήδη, από το 1923 σε φύλλο εφημερίδας του Ιουνίου είχε επισημάνει για τον παλαιστή του Πανελληνίου Γεώργιο Ζερβίνη, ότι ήταν αθλητής με ικανότητες που μπορούσε να πετύχει σημαντικές επιδόσεις.³⁰⁸ Ο Ζερβίνης, αθλητής της ελληνορωμαϊκής πάλης στην κατηγορία των 56 κιλών, είχε για πολλά χρόνια παρουσία σε μεγάλες διοργανώσεις. Έλαβε μέρος με την αποστολή της Ελλάδας σε τέσσερις Ολυμπιάδες. Πρώτη φορά εκπροσώπησε τη χώρα σε Ολυμπιάδα στο άθλημα της πάλης, το 1924 στο Παρίσι.³⁰⁹ Εκπροσώπησε την Ελλάδα και στους επόμενους Ολυμπιακούς στο Άμστερνταμ το 1928.³¹⁰ Επίσης αγωνίστηκε στους Ολυμπιακούς του Λός Άντζελες το 1932. Την 1^η Αυγούστου 1932 ξεκίνησαν οι αγώνες της ελευθέρας και ελληνορωμαϊκής πάλης. Στις 2 Αυγούστου αγωνίστηκε στην ελευθέρα πάλη. Μετά από νίκες, την πρώτη μέρα των

---

³⁰⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 03/06/1936.

³⁰⁶ Εφ. *Αθλητισμός* 03/07/1936.

³⁰⁷ Εφ. *Αθλητισμός* 26/06/1936.

³⁰⁸ Εφ. *Αθλητική Επιθεώρησης* 06/1923.

³⁰⁹ Εφ. *Αθλητισμός* 06/07/1936.

³¹⁰ Εφ. *Αθλητική Εβδομάς* 18/07/1928.

αγώνων έφτασε στους 8.³¹¹ Στις 7 Αυγούστου είχε δύο ήττες. Έχασε από τον Γερμανό παλαιστή στα σημεία και στη συνέχεια με τον ίδιο τρόπο έχασε και από τον παλαιστή της Φινλανδίας. Έτσι, κατέλαβε την 4^η θέση στην Ολυμπιάδα του Λός Άντζελες στην ελευθέρα πάλη.³¹² Στις 20 Αυγούστου στην ίδια Ολυμπιάδα έλαβε μέρος και στους αγώνες της ελληνορωμαϊκής πάλης.³¹³

Ο Ζερβίνης, εκπροσώπησε την Ελλάδα και στους επόμενους Ολυμπιακούς Αγώνες, στο Βερολίνο το 1936.³¹⁴ Σχετικά με την ελληνική αποστολή της πάλης στους Ολυμπιακούς του Βερολίνου, ο Παναγιώτης Στάμου είχε μιλήσει για τον Ζερβίνη στην εφημερίδα *Αθλητισμός* τον Ιούλιο του 1936. Ήταν ο δάσκαλος της πάλης όλων των μεγάλων αθλητών της Ελλάδας. Είχε πολύ μεγάλη εμπειρία από τις πολλές παρουσίες του σε διεθνείς αγώνες, στοιχείο που του επέτρεπε να έχει επίγνωση της βαρύτητας που έχει η συμμετοχή σε άλλη μία Ολυμπιάδα. Τον χαρακτήρισε ως έναν από τους πλέον δυνατούς παλαιστές στην κατηγορία των 56 κιλών. Τον διέκριναν τα αθλητικά χαρακτηριστικά της ταχύτητας, της ευκινήσιας, είχε τεχνική με αποτελεσματική εκτέλεση των λαβών και υψηλή και αποτελεσματική γέφυρα.³¹⁵

Ο Ι. Φαρμακίδης ήταν αθλητής της ελευθέρας ερασιτεχνικής πάλης. Έλαβε μέρος το 1932 στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λός Άντζελες και πάλεψε στην κατηγορία φτερού. Την 1^η Αυγούστου αγωνίστηκε με τον αθλητή από την Ιαπωνία Χάτα. Η ανώτερη τεχνική του Φαρμακίδη, του έδωσε τη νίκη στα σημεία επί του αντιπάλου του και κατάφερε να μπει στους τέσσερις και να στεφθεί Ολυμπιονίκης. Την επόμενη ημέρα των αγώνων, ο Έλληνας παλαιστής νίκησε, τον Γάλλο παλαιστή Σανσόν. Ο αγώνας είχε διάρκεια 8 λεπτά και 24 δευτερόλεπτα και πέτυχε πρόκριση στους ημιτελικούς αγώνες της Ολυμπιάδας.³¹⁶ Τελικά έφτασε και αγωνίστηκε στον τελικό της Ολυμπιάδας, με αντίπαλο του τον Φινλανδό Φιχλαζαμάκι. Τραυματίστηκε στα πρώτα δευτερόλεπτα του αγώνα στο γόνατο. Συνέχισε τον αγώνα τραυματισμένος, βγήκε δεύτερος και δεν κατάφερε να στεφθεί ολυμπιονίκης.³¹⁷

Οι πανελλήνιοι αγώνες στο Παναθηναϊκό Στάδιο στις 6 Ιουλίου 1936 είχαν τη θέση προολυμπιακών αγώνων. Ο Φαρμακίδης σε αγώνες της ελευθέρας πάλης ηττήθηκε από τον Μπίρη. Παρά την ήττα του παλαιστή, ο Π. Στάμου στο άρθρο της εφημερίδας *Αθλητισμός* υποστήριξε ότι με τον Φαρμακίδη στους Ολυμπιακούς αγώνες του Βερολίνου, η Ελλάδα θα

³¹¹ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 03/08/1932.

³¹² Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 08/08/1932.

³¹³ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 19/08/1932.

³¹⁴ Εφ. *Αθλητισμός* 08/07/1936.

³¹⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 06/07/1936.

³¹⁶ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 03/08/1932.

³¹⁷ Εφ. *Αθλητικός Τύπος* 19/08/1932.

είχε περισσότερες ελπίδες για να σημειώσει επιτυχίες. Ο λόγος ήταν ότι είχε πείρα άνω των δέκα ετών σε αυτό το είδος πάλης από προπονήσεις του με κορυφαίους της ελευθέρας πάλης στην Αμερική.³¹⁸

Ο Γεώργιος Λεφάκης ήταν παλαιστής της ελληνορωμαϊκής στην κατηγορία των 79 κιλών. Στην πετυχημένη αγωνιστική πορεία του αθλητή συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό ο σπουδαίος προπονητής του. Ήταν ο Ιταλός Μπιάνικ, ολυμπιονίκης της πάλης, στην κατηγορία βαρέων κιλών στο Άμστερνταμ. Ο Λεφάκης ήταν παλαιστής της ομάδας του Μίλωνα Αλεξανδρείας της Αιγύπτου. Περιγράφεται ως τεχνίτης παλαιστής με ωραία τραβήγματα στις λαβές του και αποτελεσματικός στην εκτέλεσή τους. Ήταν τολμηρός, θαρραλέος με αρμονικές εξορμήσεις στους αντιπάλους. Είχε ευκίνητο και δυνατό σβέρκο. Ήταν δυνατός αθλητής με δύναμη στα χέρια και δυνατά δεσίματα που ακινητοποιούσαν τους αντιπάλους. Η σωματική του δύναμη κούραζε τους αντιπάλους του και καθαυτό τον τρόπο γρήγορα έφερνε το παιχνίδι στα μέτρα του.³¹⁹ Ο Μπιάνικ, όταν ο Λεφάκης κατέκτησε τον τίτλο του πρωταθλητή Αιγύπτου, τον Δεκέμβριο του 1935 δήλωσε, ότι θα αναδεικνυόταν σύντομα πρωταθλητής κόσμου και Ολυμπιονίκης.³²⁰ Στην Κωνσταντινούπολη, στις 17 Σεπτεμβρίου 1935, αναδείχθηκε δεύτερος στους Βαλκανικούς αγώνες οι δε τουρκικές εφημερίδες είχαν γράψει πολύ καλά σχόλια για την εμφάνισή του στους αγώνες.³²¹

Ο Νικόλαος Μπίρης ήταν από τους πολύ καλούς αθλητές της ελληνορωμαϊκής πάλης. Ήταν ευκίνητος, ευλύγιστος, γρήγορος και επιθετικός. περιγράφεται ως τεχνίτης παλαιστής της ελληνορωμαϊκής, από τους πλέον αποτελεσματικούς στην Ελλάδα στην εφαρμογή των λαβών.³²² Εκπροσώπησε τρεις φορές την Ελλάδα σε Βαλκανικούς αγώνες στην Κωνσταντινούπολη.³²³ Στις 24 Μαΐου του 1937, έλαβε μέρος σε αγώνες ελληνορωμαϊκής πάλης στο Παρίσι. Αγωνίστηκε με τον Σουηδό Κάρλσον από τον οποίο ηττήθηκε. Στη συνέχεια νίκησε τον Γάλλο Μπαίλ και στους προημιτελικούς έχασε από τον παλαιστή της Εσθονίας, τον Γαραμάε.³²⁴

Ο Ζαχαρίας περιγράφεται από τον Π. Στάμου σε άρθρο της εφημερίδας «Αθλητισμός», ως ισχυρός, γρήγορος αθλητής της ελληνορωμαϊκής, με μεγάλες αντοχές, που μπαίνει στον αντίπαλο και τραβάει λαβές. Είχε γυμνασμένο σβέρκο και η ανάποδη

---

³¹⁸ Εφ. Αθλητισμός 06/07/1936.

³¹⁹ Εφ. Αθλητισμός 06/07/1936.

³²⁰ Εφ. Αθλητική Φωνή 14/12/1935.

³²¹ Εφ. Αθλητισμός 18/09/1935, .

³²² Εφ. Αθλητισμός 06/07/1936.

³²³ Εφ. Αθλητισμός 02/05/1936.

³²⁴ Εφ. Αθλητισμός 28/05/1937.

παλαιστική του γέφυρα ήταν υψηλής τεχνικής.³²⁵ Στην Κωνσταντινούπολη, στις 17 Σεπτεμβρίου 1935, αγωνίστηκε στα μεσαία κιλά και αναδείχθηκε Βαλκανιονίκης. Κάποιες από τις νίκες του στους αγώνες ήταν απέναντι στους παλαιστές Φίσερ και Βαλαντίν.³²⁶

Ο Βατανίδης, στην Κωνσταντινούπολη στις 17 Σεπτεμβρίου 1935, αναδείχθηκε τρίτος στους Βαλκανικούς αγώνες.³²⁷ Συμμετείχε επίσης στην αποστολή της εθνικής πάλης στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Βερολίνου. Πάλεψε στην κατηγορία των ελαφρών κιλών, χωρίς ωστόσο να πετύχει κάποια διάκριση.³²⁸ Ο Βατανίδης ήταν αθλητής της Ένωσης Ερασιτεχνών. Τον αθλητή χαρακτήριζαν στην πάλη τα στοιχεία της μεγάλης δύναμης, της αντοχής, της υψηλής τεχνικής. Τον διέκριναν τα στοιχεία του θάρρους, της ψυχραιμίας, και της τόλμης.³²⁹

Ο Σαλής ήταν αθλητής της ελληνορωμαϊκής του Πανελληνίου στην κατηγορία των 66 κιλών. Αγωνίστηκε στους Βαλκανικούς αγώνες της πάλης στην Κωνσταντινούπολη, στις 17 Σεπτεμβρίου 1935. Έχασε από τον Γιασάρ και κατέλαβε τη δεύτερη θέση.³³⁰ Ήταν ένας από τους τρεις παλαιστές που πάλεψαν στη Λαϊκή Ολυμπιάδα της Βαρκελώνης το 1936.³³¹ Στην Κωνσταντινούπολη στις 17 Σεπτεμβρίου 1935, αναδείχθηκε δεύτερος στους Βαλκανικούς αγώνες.³³² Στους Πανευρωπαϊκούς αγώνες στο Παρίσι το 1937 αγωνίστηκε στην κατηγορία των 56 κιλών. Αρχικά έχασε από τον Σουηδό ολυμπιονίκη Σβένσον και στην συνέχεια από τον Ιταλό Μπερτόλι.³³³

---

³²⁵ Εφημ. Αθλητισμός 06/07/1936, σελ. 237/597

³²⁶ Εφημ. Αθλητισμός 18/09/1935, σελ. 108/242

³²⁷ Εφημ. Αθλητισμός 18/09/1935, σελ. 108/242

³²⁸ Εφημ. Αθλητισμός 12/08/1936, σελ. 294/597

³²⁹ Εφημ. Αθλητισμός 02/05/1936, σελ. 144/597

³³⁰ Εφημ. Αθλητισμός 18/09/1935, σελ. 108/242

³³¹ Εφημ. Αθλητισμός 03/07/1936, σελ. 230

³³² Εφημ. Αθλητισμός 18/09/1935, σελ. 108/242

³³³ Εφημ. Αθλητισμός 28/05/1937, σελ. 299/400

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η καταγραφή της δραστηριότητας του αθλήματος της πάλης στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου, μέσα από τις αναφορές κυρίως του αθλητικού τύπου, περιλαμβάνοντας σε αυτή και τις δύο εκδοχές της, την ερασιτεχνική και την επαγγελματική πάλη. Η διάκριση αυτή εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο οργάνωσης και ανάπτυξης του ελληνικού αθλητισμού, καθώς πλάι στις καθεστηκυίες ερασιτεχνικές μορφές αθλητισμού, άρχισαν να εμφανίζονται και ορισμένες υβριδικές μορφές επαγγελματικού αθλητισμού, στο πλαίσιο των οποίων οι αθλητές επεδίωκαν μορφές αμοιβής για τις παρεχόμενες υπηρεσίες τους. Ο Μεσοπόλεμος ήταν επίσης η περίοδος κατά την οποία ο ελληνικός αθλητισμός άρχισε να μαζικοποιείται, μέσα από την ίδρυση εκατοντάδων αθλητικών σωματείων και την συγκρότηση νέων ομοσπονδιών για κάθε νέο άθλημα. Σε αυτό το πλαίσιο, η ερασιτεχνική και η επαγγελματική πάλη απέκτησαν θεσμική αυτονομία, μέσα από την ίδρυση των δικών τους διακριτών ομοσπονδιών.

Οι απαρχές της αναβίωσης της πάλης στην Ελλάδα εντοπίζονται στον 19^ο αιώνα και συνδέονται με την αρχαιολατρία των φορέων του νεοσύστατου ελληνικού κράτους και την τάση μίμησης του αρχαίου παρελθόντος. Αποτέλεσμα αυτών υπήρξε η αναβίωση των αρχαίων ελληνικών αθλητικών εορτών. Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα η πάλη συμπεριλήφθηκε σε αγώνες πανελλήνιας εμβέλειας, στις Ζάππειες Ολυμπιάδες και στα Τήνια. Σημείο-σταθμός στην εξέλιξη του αθλήματος υπήρξαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας το 1896. Την Ελλάδα αντιπροσώπευσαν στην πάλη οι αθλητές Τσίτας και Χριστόπουλος. Τα χρόνια πριν και μετά τους Ολυμπιακούς της Αθήνας δημιουργήθηκε μεγάλος αριθμός γυμναστικών σωματείων, μεταξύ των οποίων ο Πανελλήνιος και ο Εθνικός στην Αθήνα, οι οποίοι καλλιέργησαν την πάλη. Οι αγώνες της πάλης διεξάγονταν στο πλαίσιο των Πανελληνίων Αγώνων μέχρι την ίδρυση αυτοτελούς ομοσπονδίας των βαρέων αθλημάτων στα μέσα της δεκαετίας του 1930.

Ο ρόλος του Πανελληνίου και του Εθνικού στη διοργάνωση αγώνων πάλης στα γυμναστήριά τους και στο χώρο του Παναθηναϊκού Σταδίου υπήρξε πρωτεύων. Ο ανταγωνισμός των δύο σωματείων κράτησε ψηλά το επίπεδο της πάλης την πρώτη δεκαετία του Μεσοπολέμου, στη δε πρωτεύουσα δημιουργήθηκε και τρίτος σύλλογος πάλης, η Ένωση Ερασιτεχνών.

Τα δισεπίλυτα προβλήματα και η αδιαφορία για το άθλημα της πάλης, είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία της Ελληνικής Ομοσπονδίας Φιλάθλων Πάλης Πυγμαχίας και

Άρσης Βαρών (ΕΟΦΠΠΑΒ), με πρωτοβουλία των παλαιστών. Αυτοί επιθυμούσαν καλύτερες συνθήκες για το άθλημα, στη δε νεοσύστατη ομοσπονδία μαζί με την πάλη, εντάχθηκε και το άθλημα της πυγμαχίας.

Στην Βόρεια Ελλάδα και ειδικότερα στη Θεσσαλονίκη, η πάλη αναπτύχθηκε κυρίως από τα προσφυγικά αθλητικά σωματεία της πόλης. Η παλαιστική παράδοση που έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες από τη Μ. Ασία και την Κωνσταντινούπολη βρισκόταν σε υψηλό επίπεδο. Στη Θεσσαλονίκη αρχικά δημιουργήθηκε παλαιστικό τμήμα από τον ΠΑΟΚ. Μέσα από την απόσχιση παλαιστών του ΠΑΟΚ, δημιουργήθηκε και δεύτερος σύλλογος πάλης, του Μίλωνα Κροτωνιάτη. Όταν διαλύθηκε ο ΠΑΟΚ και ο Μίλωνας, όλοι οι παλαιστές πήγαν στο σύλλογο του ΒΑΟ. Ο ΒΑΟ κράτησε την πάλη ζωντανή μέχρι το τέλος της περιόδου του Μεσοπολέμου στη Θεσσαλονίκη. Επίσης στην πόλη υπήρχε ο σύλλογος πάλης του Ηρακλή, ο οποίος είχε διοργανώσει τους Πανελλήνιους αγώνες του 1938. Σύλλογοι πάλης υπήρχαν και στην επαρχία με ολιγομελή τμήματα και με σοβαρές ελλείψεις, όπως αυτός της Παναχαϊκής στην Πάτρα.

Σε διεθνές επίπεδο, Έλληνες παλαιστές συμμετείχαν σε διεθνείς διοργανώσεις κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου, συχνά διακρινόμενοι. Αθλητές της πάλης, όπως ο Ζερβίνης και ο Φαρμακίδης είχαν φθάσει μάλιστα ένα βήμα πριν την κορυφή ολυμπιακών διοργανώσεων, όπως αυτών του Λός Άντζελες.

Τομή για τα παλαιστικά πράγματα της Ελλάδας υπήρξε η εμφάνιση της επαγγελματικής πάλης, παράλληλα με την ερασιτεχνική. Μετά το 1933, όπως παρατηρούμε μέσα από τις εφημερίδες της εποχής, υπήρξε μεγάλη ανάπτυξη της επαγγελματικής πάλης, η οποία προσέλκυσε τις λαϊκές μάζες. Ο Λόντος ήταν ο παλαιστής ο οποίος μονοπώλησε τα εξώφυλλα των εφημερίδων και αποτέλεσε πόλο έλξης για τους θεατές και συνάμα πρότυπο για πολλούς νέους επίδοξους παλαιστές. Οι επαγγελματίες παλαιστές που προέκυψαν, λάμβαναν αμοιβή για την συμμετοχή τους σε αγώνες και πολλές φορές γύριζαν την Ελλάδα συμμετέχοντας σε σχετικές αναμετρήσεις. Ωστόσο, αυτό δε σήμαινε ότι όλοι οι αθλητές που ασχολούνταν με την ελεύθερα πάλη μπορούσαν να βιοποριστούν από αυτή την αθλητική ενασχόληση. Το φαινόμενο των στοιχημάτων επίσης εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια των αγώνων.

Σε αυτό το πλαίσιο, ιδρύθηκαν πολλά ρινγκ στον Πειραιά και στην Αθήνα για να καλύψουν τις ανάγκες του αθλήματος. Η δημοφιλία των αθλητών του κατς ήταν μεγάλη, οι δε συναντήσεις παλαιστών που γίνονταν σε συνοικιακά ρινγκ και σε θέατρα προσέλκυαν συχνά μεγάλο κοινό. Οι εφημερίδες από τη μεριά τους αφιέρωναν εκτενή άρθρα για να

αναγγείλουν ή να περιγράψουν τους αγώνες των φημισμένων παλαιστών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Επιθυμία των αναγνωστών για ενημέρωση ήταν τέτοια, που πολλές φορές ο τύπος κατασκεύαζε μυθικές και ευφάνταστες ιστορίες για τα κατορθώματα του Λόντου και του παλαιότερου λαϊκού ήρωα, του Κουταλιανού.

Η συνύπαρξη ερασιτεχνών και επαγγελματιών παλαιστών στα γυμναστήρια, λόγω της ανεπάρκειας χώρων και της αύξησης του αριθμού των αθλητών της πάλης, καθώς και το οικονομικό κίνητρο, οδήγησε σε φαινόμενα μετακίνησης παλαιστών από το ένα είδος πάλης στο άλλο. Έτσι, ερασιτέχνες παλαιστές με συμμετοχές σε αγώνες της εθνικής ομάδας, εγκατέλειπαν την ερασιτεχνική πάλη για να ασχοληθούν με την επαγγελματική. Επίσης επαγγελματίες παλαιστές συγκροτούσαν συλλόγους πάλης με σκοπό να προσελκύσουν ερασιτέχνες παλαιστές. Έτσι, παρά τις ουσιαστικές διαφορές της ερασιτεχνικής με την επαγγελματική πάλη, παρατηρήθηκε ένα είδος ώσμωσης ανάμεσα στους παλαιστές των δύο κατηγοριών.

Με την πάροδο του χρόνου και μετά το 1937, η αρθρογραφία για την επαγγελματική πάλη και τους πρωταγωνιστές της ελαττώνεται. Είναι η περίοδος που οι επαγγελματίες παλαιστές επιθυμούσαν τη δημιουργία δικής τους ομοσπονδίας, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που διαφαίνονταν στον ορίζοντα. Την ίδια εποχή παρατηρείται και η συνδιοργάνωση αθλητικών συναντήσεων, από κοινού με αθλητές της πυγμαχίας, γεγονός που ώθησε τους επαγγελματίες παλαιστές και τους πυγμάχους να εισέλθουν σε συζήτηση για ίδρυση κοινής ομοσπονδίας. Κάτι που ωστόσο δε συνέβη ποτέ. Στην τελευταία διετία πριν το 1940, παρόλες τις προσπάθειες των επαγγελματιών παλαιστών να διατηρήσουν τα επίπεδα δημοφιλίας της πάλης υψηλά, το ενδιαφέρον του κοινού παρουσιαζόταν μειωμένο.

Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι η ελληνική πάλη κατά τον Μεσοπόλεμο διακρίθηκε στο ερασιτεχνικό και στο επαγγελματικό της σκέλος. Οι παλαιστές των ερασιτεχνικών σωματείων παρέμεναν πιστοί στις αρχές και στις αξίες του ερασιτεχνισμού, υπηρετώντας ταυτόχρονα τις παλαιστικές παραδόσεις της Ελλάδας, όπως αυτές είχαν αναβιώσει τον 19^ο αιώνα. Από την άλλη μεριά, η μεσοπολεμική Ελλάδα ήταν δέκτης νέων επιρροών και τάσεων στο πεδίο του αθλητισμού, της ψυχαγωγίας και της κατανάλωσης. Η ξενόφερτη επαγγελματική πάλη εμφανίστηκε στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 1930 στην Ελλάδα, οι δε ήρωές της όπως ο Τζιμ Λόντος σαγήνευσαν τις λαϊκές μάζες με τον δυναμισμό και τα εντυπωσιακά κατορθώματά τους. Εκατοντάδες νέοι δοκίμασαν να μοιάσουν στα είδωλά τους, επιδιώκοντας να βρουν και νέες επαγγελματικές διεξόδους, σε

συνθήκες γενικότερης οικονομικής δυσπραγίας. Δημοσιογράφοι όπως ο Παύλος Κριναίος πρόβαλλαν μέσα από τα αθλητικά έντυπα της εποχής τους ήρωες της επαγγελματικής πάλης, συχνά γράφοντας τερατολογίες και ευφάνταστες ιστορίες. Η παρούσα μελέτη φιλοδοξούμε να αποτελέσει χρήσιμη πηγή πληροφοριών για τους μελλοντικούς μελετητές, οι οποίοι θα επιθυμήσουν να ερευνήσουν τα αθλητικά πράγματα του Μεσοπολέμου, τις διχοτομίες που προέκυψαν σε σχέση με τη διάκριση ερασιτεχνικού και επαγγελματικού αθλητισμού, τις νέες μορφές ψυχαγωγίας και διασκέδασης κατά τον ελεύθερο χρόνο, την εμφάνιση των νέων προτύπων ανδρισμού κλπ. Ο Μεσοπόλεμος άλλωστε αποτελεί μια περίοδο κατά την οποία τέθηκαν τα θεμέλια για την οργάνωση και ανάπτυξη πλείστων αθλημάτων, η δε αναδρομή σε αυτή την περίοδο μας βοηθά να κατανοήσουμε φαινόμενα του παρόντος τα οποία ενδεχομένως έχουν τις ρίζες τους σε αυτή.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Οι πρωτογενείς πηγές, στις οποίες βασίζεται η σύνθεση της εργασίας, είναι οι ακόλουθες:

ΑΡΧΕΙΑ

Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων (Ε.Ο.Α.) Κατάσταση Σωματείων κατά άθλημα 1940.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ακρόπολις,

Αθλητισμός

Αθλητικός Τύπος

Αθλητικά Χρονικά

Αθλητική Εβδομας

Αθλητική Φωνή

Αθλητική Επιθεώρησις

Θεσσαλονικέων Πόλις, ((10/2004) Τεύχος 15, Εκδοτική Βορείου Ελλάδος Α.Ε.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΑ-ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

Ελληνικής Ομοσπονδίας φιλάθλων πάλης, πυγμαχίας και άρσης βαρών 07/07/1936

Ελληνική Ομοσπονδία φιλάθλων πάλης, πυγμαχίας και άρσης βαρών, Απόσπασμα Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου 08/01/1936

Ελληνική Ομοσπονδία φιλάθλων πάλης, πυγμαχίας και άρσης βαρών, Απόσπασμα Πρακτικών Συνεδρίασης Διοικητικού Συμβουλίου 23/09/1936

Πρακτικό συνεδρίασης των αναγνωρισμένων Συλλόγων Ελευθέρας Πάλης Πειραιά και Καλλιθέας του Παμπεριαικού, Λύων Κροτωνιάτη, Άτλα της 5^{ης} Μαΐου 1938

Καταστατικό Ελληνικής Ομοσπονδίας Ελευθέρας Πάλης

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

Γυμναστικός Σύλλογος Ηρακλής 1908-2003, Κέντρο Ιστορίας Δήμου Θεσσαλονίκης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλμπανίδης Ε και Ιωαννίδης Π., (2014), “*The role of sport in the totalitarian regime of Metaxas in Greece (1936-1941) compared to National Socialism in Germany*”, σσ. 15-23
- Αυλάμη, Χ. (1990), «*Η χρήση της ιστορίας από τους θεωρητικούς της 4ης Αυγούστου*», σσ. 121-149
- Γάσιος, Γ. (2015) «*Η διάδοση του ποδοσφαίρου στην ελληνική κοινωνία του Μεσοπολέμου*». Στο Γ. Ζαϊμάκης και Ε. Φουρναράκη (επιμ.) *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα: Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια σ. 227-250
- Ζαϊμάκης, Γ. (2015) «*Θεωρητικά ρεύματα και προσεγγίσεις στην κοινωνιολογία του αθλητισμού*». Στο Γ. Ζαϊμάκης και Ε. Φουρναράκη (επιμ.) *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα: Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια σ. 89-130
- Ιωαννίδης, Θ. και Κυνηγόπουλος Α., Α' τόμος: *Η ιστορία του Αθλητισμού της Θεσσαλονίκης*
- Καποδίστριας Α. (2003) «*Πρόχειροι πατριώται*». Ο σωματικός πολιτισμός της γυμναστικής και των αγώνων στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα», *δοκιμές* τ. 11-12 (2003): σ. 269-313
- Κυρίτσης Δ., Στεφανίδης Α. και Τσιομπανούδη Ελένη (12/2005), *Πανθεσσαλονίκειος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινουπολιτών – ΠΑΟΚ 1926-2005*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Δήμος Θεσσαλονίκης-Αντιδημαρχία Πολιτισμού-Νεολαίας
- Κυρίτσης Δ, Μπουντίδου Α. (2007), *Βυζαντινός Αθλητικός Όμιλος-ΒΑΟ 1926-2007*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης
- Κουλούρη, Χ. (1997). *Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας: Γυμναστικά και αθλητικά σωματεία 1870-1992*. Αθήνα: Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας (Ι.Α.Ε.Ν.), σ. 17-48
- Κουλούρη, Χ. (1999), «*Αθλητισμός και σπορ*», στο, *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. 1900-1922 Οι απαρχές*, Αθήνα: Βιβλιόραμα, σ. 401-419 [βιβλία με δικαιώματα χρήσης ΜΠΣ Κουλούρη Χρ. Ο αθλητισμός στην Ελλάδα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα]
- Κουλούρη, Χ. (2004), «*Η ώρα της αναβίωσης και η τέλεση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα*», στο Α. Σολωμού-Πατρικίου και Ι. Βογιατζή (επιμ.), *Η Αθήνα στα τέλη του 19ου αιώνα και οι Πρώτοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα: Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, σ. 45-77
- Κουλούρη, Χ. (2015). *Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού: Σπορ, φυσική αγωγή και Ολυμπιακοί αγώνες*. Στο Γ. Ζαϊμάκης και Ε. Φουρναράκη (επιμ.). *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα: Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ. 43-87

Μπαλτάς Α., (2021), *Προσφυγικά αθλητικά σωματεία στον Μεσοπόλεμο 1922-1940*, Ηλεία: Μπαλτάς, σ. 29-139

Μπαλτάς Α, ΜΠΣ *Ο Ελληνικός Αθλητισμός στη Σύμωρη (1890-1920)*, Σπάρτη, 2013

Τσιακάρης Ν., Ντάνης Σ. (2019) *Η Διδασκαλία της Ελληνορωμαϊκής Πάλης*, Κύπρος, σελ. 17-39

Τσουμας, Θ., (2016), *Η γυμναστική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: από τις σωμασκήες στην σωματική αγωγή 1834-1936)*

Χατζιωσηφ, Χ (2009) *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, Οψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940, Αθήνα 2009, Βιβλιόραμα

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Χατζηκυριακίδης, Κ.,(2011) (Παλαιό) Χαρμάνκιοι Ιστορία, δημογραφία (τέλη 18ου αι. – αρχές δεκαετίας 1930), *Μακεδονικά*, 37, 173-192, <https://doi.org/10.12681/makedonika.51>

Τζιμι Λόντος- Από την κρεμάλα στο κατς – Φωτ. απο <https://sport-retro.gr>

Ολυμπιακοί Αγώνες Λος Αντζελες 1932, Πάλη Γεώργιος Ζερβίνης απο Σύλλογο Ελλήνων Ολυμπιονικών,
αρθρο 02/05/2021

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.